Giurez–

VITT. EMANUELE

VI D 82 f 2a

13-20.E.50

AVREVS

TRACTATVS

ET QVOTIDIANVS DE-
protestatione, clarissimo vtriusque
iuris doctissimo olim con-
siliarioque; Pedemon-
tano meritis-
simo.

CONSTANTIO ROGERIO
authore.

LVGDVNI. 1547.
*Apud Fratres de Roxio uenundantur in uico mercuriali
prope signum diui Iohannis Baptiste.
& Thaurini apud eosdem.*
CVM PRIVILEGIO REGIS.

S. Andrea della Valle.

ENRY Par la Grace DeDieu Roy de France au Preuost de Paris senechaulx de Tholose Lyon Prouẽce, Iuge de Turin en Piemont Et à tous noz aultres Iusticiers & officiers ou leurs Lieuxtenantz Salut. Noz bien ames Vlisses, Iean Estienne, & Cesar de Roxio freres, demourans en nostredicte uille de Turin Nous ont remonstre q'uilz ont depuis na guerres recouuert à grands fraiz peine & trauail plusieurs Oeures, Traictèz, Lectures, Questions, Repetitions, Additions, Appostilles, Interpretations, Conseil & Repertoires, sur le Droit Canon & Ciuil, Non encores imprimèz composèz par aulcuns Docteurs esdictz Droiz anciens & modernes. Nommez Constantius Rogerius, † TOVS lesquel traictès n'ont encores estè imprimèz comme dict est. Et dautant qu'ilz sont tresutiles & necessaires pour le bien public & facile intelligence Desdictz Droiz ledictz Roxio les imprimeroient uoluntiers, ou feroient imprimer à leurs despens, S'il nous plaisoit surce leur octroyer nostre premißion prohibitiue à tous aultres Libraires & aultres quelconques de le imprimer ne faire imprimer ne exposer en uentè iusques à tel temps & sur telles peines qu'il nous plairoit ordonner à ce quil se puissent rembourser desdictz fraiz & impense ia par eulx faictz pour ledict recouurement & qu'il leur conuiendra faire à ladicte impresion humblement requerant icelle. POVR CE est il que nous ces choses considerées & quil est tresrequis pour plus prompte claire certaine & facile intelligence desdictz droiz mesmes ceulx quientendent & uacquent à la politique & administration de Iustice que lesdictes œuures soient mises en euidẽce & lumiere ce qui ne se peult bonnement faire à sans estre imprimées & distribuées à qui en uoldra. POVR ces causes & aultres considerans à ce nous mouuans Auons à iceulx Freres de Roxio inclinans à leurdicte requeste permis & octroye Et par ces presentes de nostre grace speciale plaine puissance & auctorite Royal permettons & octroyons d'imprimer & faire imprimer par leurs commis & deputéz en c'est endroit lesdictz Ouures, Traictez, Lectures, Questions, repetitions, Additions, Appostilles, Interpretations, Conseil, & Repertoires, faictz sur le droict Canon & Ciuil par les Docteurs susdictz de nouuel trouuez comme dict est & non encores impriméz Et iceulx uẽdre & distribuer par tout nostre Royaulme & Pays de nostre obeissance à quien uouldra durant le temps de DIX ANS à commancer au iour de la premiere impreßion qui par eulx

† Et plusieurs aultres comment dedans le priuilege de sa Magesteplus amplemẽt sont cõtenus.

ou leurdictz commis en sera faicte pendant lequel temps probibons à tous aultres Libraires imprimeurs,& aultres quelconques de les imprimer exposer en uente ne distribuer en nostre dict Royaulme & obeyssance en quelque maniere que ce soit,Sinon celles qui auront esté imprimées par lesdictz supplians,ou leursdictz commis. S V R peine de confiscations desdictz œuures qui autrement seroient imprimées & & D'amende arbitraire.S I V O V L L O N S uous mandons & à chascun de uous ainsi qu'il luy appartiendra commettons & expressement enioignons que de noz present permission octroy & probibition faictes souffrez & laissez lesdictz supplians & leursdictz commisdurant ledict temps I O Y R & user plainement & paisiblement En contraignant à ce faire & souffrir tous ceulx qu'il appartiendra par lesdictz peynes & aultres contrainctes en tel cas requises Car tel est nostre plaisir Donne à Fonteinebleau. Le X X X. Iour de Nouuembre. Lan de grace Mil cinq cens quarante sept. Et de nostre regne le premier.

Par le Roy.M.Francoys de Conman. Mo des Requestes de son Hostel present.

Signé Bollioud.

Et selée du grand Seau en Cire Iaulne,

A 2

IO ANNNI A

Peiratio Præsidi Lugdu-
nensis dignißimo VLYS-
SES ROSEVS
salutem.

RVDENTIA Illustris præses, præcipue: in tribus uidetur consiste-re, preteritorum in recordatione, presentium ordinatione, & futurorum preuißione, sic: in causis continue, emergentibus, autor noster in præsenti tractatu de protestatione, sufficienter & ornatßimo stylo: Tractauit, licet materia ardua esset in quo contra Malignantiũ: fraudes nos Instruxit protestari: et preterita: Futuraque: Iura nobis debita protectandi remedio prudentißime prouidit: quæ quotidiana materia ubique, Lugduni maxime,

Vim suam obtinet: quem tibi dicamus, protectioniq; tuae hunc totum committimus, humanitatiq; tue commendamus. quae probos et iustos aduersus improbos & iniquos tueri defendere atq; protegere solet, qua de causa praeses: aequissime, precor ut opusculum hilari fronte accipias: & in tuum patrocinium & clientelam nos fratres: Rosanos à rosae familia accipias: Lugduni Decimo sexto Calendas Februarij.

Vale.

Summarium in prooemium tractatus de protestatione.

1 ❧ Delectatio in operatione quid operetur.
2 Malitijs hominum viribus totis esse resistẽdum.
3 Malitia vtens erga se ipsum, & amicos, pessimus meritò dicendus est.
4 Quodammodo, dictio hæc, cuiusdam nota est impropietatis.
5 Cupiditas veri boni inserta est à natura humanæ menti.
6 Consuetudo vna quædam quadam aliâ repercutitur consuetudine, natura verò nullo modo.
7 Protestationes qua ratione fuerint inuentæ.
8 Prudentia, rerum metitur exitus, non quod ob oculos situm est.
9 Prudens meritò dicitur, qui futura præuidere dignoscitur.
10 Ordo certus in quauis dispositione non parum confert memoria.

Epe michi otio incumbenti, ac operationis fructum cogitanti scintillat animus, pſertim cùm apud maiores nostros fructuosæ operationis laudes delectitare dignoscor. Nã,
1 vt inquit Aristoteles + lib. iiij. Ethicorum c. v. vnusquisquè circa hæc, & In his operatur, quę maximè diligit sine operationem

non fit dele ctatio:coauget operationem pro pria delectatio, & confirmat operationes, et diuturnos & meliores facit. ¶ Et(vt inquit Ieſus filius Sirach) In Eccleſiaſtico.c.iiij. Melior eſt cui operatur, & abundat in omnibus, quàm qui gloriatur & eget panè. Et vt legitur in libro Sapientiæ.c.iij. Bonorum laborũ glorioſus eſt fructus. Et in epiſtola ſecunda ad Theſalonicences.c.iij.Si quis nõ vult operari,non manducet. Et Seneca epiſtolarum ad Lucillum li.v.epiſtola. ij. Generoſos animos labor nutrit.Et Caſsidorus in li.j.epiſtolarum, epiſtola. xxiij. Laborum quippe non refugit, qui virtutis gloriam concupiſtit. Et Salomon alibi inquit, quòd cogitationes robuſti ſemper in abundantia:omnis autem piger ſemper in egeſtatę eſt. Et Seneca Declamationum,ſeu ciuilium cauſarũ cauſa ſecũda mollit vim otium ferrum ſitu rubiginem ducit.Idem Seneca de naturalium queſtionum lib. vj. Tarde magna proueniunt, vtiq; ſi labor ceſſat. Et Lucanus: vanam ſemper dant otia mentem Et Palladius de adigricultura: Fœcundior eſt culta exiguitas: quàm magni neglecta.Et iſtud eſt,quòd cantat Imperator noſter ad operationis laudes. In Authentico de monachis.§.ſi vero. ibi: Pollens autem animi virtutibus,& corporis operatiõibus, tanta in eo gratia dei floret. ¶ Vt igit̃ diebus

feriatis otij prauitatem aufugerem, circa hūc De protestatione tractatum Insistere propo
2 sui. †Et nosce te oportet, q̄ cùm malitijs hominum sit posset tenus obuiandum.l.in fundo.ff.De rei vendi.lex videns humani generis infidelitatem, et malicitiam de opportuno protestandi remedio prouidit, per quòd malignantiū hominū animus refrenabit̄ & istud est quòd declamat Salomon Prouerbiorum.xx.c.Quis potest dicere: mundū est cor meū purus sum à peccato? Et idem Salomon in ecclesiastico.vij.c.non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. Et Iesus filius Sirach in eodem ecclesiastico: Quis est, qui non delinquerit in lingua sua? & Tullius Topicorum lib.xj.cuiusuis hominis est errare nullius nisi incipientis, in errore perseuerare. Paulus, à Romanos.cap.iij.Est autem Deus verax, omnis homo mendax. Et Gregorius in Pastorali. Nemo est, qui ita viuat, vt aliquathenus non delinquat & Cæcilius firmianus de beata vita. Nemo potest esse tā prudens, tamq; circunspectus, vt non aliquādo labatur. Sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolesentia sua.
3 Idem Cæcilius in li.v.c.j.†pessimus quidem est, qui ad se ipsum, & ad amicos vtitur malitia. Et in.c.viij.sunt tria, que fiunt in animo, secundum quòd praui dicitur, malitia, incon

tinentia, bestialitas. Et Seneca. epistolarum ad lucillum lib.xvij. epistola secunda. Ad deteriora faciles sumus: omnibus crimen volũtatis suum est. Et ista vitia humana videntur insurgere à natura. vnde dicit Seneca in li.x. de remedijs fortuitorum. Imbecilles natura sumus. Et istud est quod voluit Imperator noster in §. triennij in authentico de monachis ibi humana natura quodammodo: labi
4 tur ad delicta. † Sed attende quia dicit, quodã modo: quę dictio est nota improprietatis. l. in suis. ff. de libe. & posthumis. Et sic potius facit ad oppositum ꝙ imo proprie non proueniant ista vitia à natura sed potius ex accidentia, & deuio quodã errore. Et istud est, quòd voluit Aristotel. in li. ij. Ethicorum. c. iiij. dum dicit ꝙ boni vel mali nõ efficiuntur à natura. Et Boetius, ni fallor. In. iij. de Cõsolatione:
5 † Est enim mentibus hominum naturaliter veri boni inserta cupiditas, sed ad falsa deuius error abducit. Et hoc etiã probatur ratione. quia cũ naturalia sint immutabilia. §. sed naturalia. instit. de iure naturali. consequenter si naturaliter homo esset deditus ad malũ, quo dammodo frustra quæreremus virtutes iuxta etiam illud Aristotelis. in lib. ij. magistrorũ moralium. cap. xxviij. Difficilius sanabilia
6 naturalia sunt factis ex consuetudine. † Consuetudo alia consuetudine repercutitur, na-

tura autem in nullo repercutitur. Et facit ad præmissa illud Valerij Maximi li.v.Titu.de pietate. Doctrina Proficit, vt politiora, nō vt meliora fiant Ingenia: qñ quidē solida virtus nascit magis, q̄ pingatur. Et veritas est quòd sicut equus naturà aptus currere in girū flecti, et equitātē portare, hec tamē nō perfectè agit, nisi cū domitus, & excitatus sit: Sic & homo naturà aptus ad virtutes, per assuetudinē, & exercitationē habitū & temperantiæ & certarū virtutū nāciscitur, & tūc vsu perficit q̄ à natura extiterat inchoatū. ¶ Sed ista

7 relinquamus philosophis. Et sciēdum est † q̄ iste protestationes inuentę sunt propter experientiam multarum nequitiarum: quæ experiētia reddit homines acerbiores. Vnde Aristoteles in lib. ij. Rhetoricorum. c. xvj. iuuenes non sunt maligni moris, sed facilis moris. propterea quod nondū multas nequitias viderunt. senes autem malè suspiciosi sunt propter incredulitatem, senes neq; amant neq; odiunt propter experientiam, sed secundū virtutis adiectionem & amant vt osuri, & odiūt vt amaturi: senes difficilis spei sunt, propter experientiā. ¶ Et sciendum est, q̄ istę protestationes vt plurimū fuit ex quadā prouidentia, & premeditatione eius, quod potest accidere, q̄ prudētes viri solent conspicere: quia,

8 vt Inquit Boetius † Nō quod ante oculos si

tũ est, sed rerum exitus prudentia metitur. Et istud est, ꝙ voluit Therentius in Adelphis: Istud est sapere, Nõ ꝙ ante oculos modò est videre, sed etiã quę future sunt prospicere. Et cicero in li.iiij. Tustulanarum quæstionũ Prę meditatio futurorum malorum leuit eorum aduentum. Et Seneca. in lib.iiij. epistolarum, epistola tertia Quicquid fieri potest, quàm futurum cogitemus. Idem seneca in li.xlj. Cogitanda sunt omnia, & animus aduersus ea, quę possunt euenire firmãdus. Idem Seneca in.li.xvij. epistolarũ, epistola.iij. Quodcunq; læsurum est, multò anteꝗ accidat, speculare, & aduertere Et autor libri de formula honestæ vitæ.c.ij. Tunc per rationem viues, si omnia prius estimes & perpenses. Et deinde subicit: Si prudens esse cupis, in futura pro

9 spectum Intende. †Nam qui prudens est, nõ dicit nõ putaui hec fieri: quia nõ dubitat, sed spectat: nec suspicat̃, sed cauet. Presentia ordina, futura pręuide, pręterita recordare. Nã qui nihil de pręterito cogitat perdit vitã qui nihil de futuro pręmeditatur, ĩ omnia in cautus ĩcedit. Propone In animo tuo & mala futura, & bona: vt illa possis substinere, & ista moderare. Et Boetius in li.j. de consolatione, c.viij. Existimatio plurimorum non rerum merita, sed fortune spectat euentum. ¶ Ea quę tantùm indicat esse prouisa, quæ fœli-

citas commendauerit. Et Iſidorus in ſyno-
mina ſoliloquiorum lib.ij.capit.xx.aduenien
tes impetus præmeditatio frangit: præmedi
tatio moleſtias futuras attenuat, ꝙ prouiſum
non eſt, vehementer afligit: in prouiſus ho
ſtis fortiter opprimitur. ¶ Et vt ordinem tra-
ctatus noſtri, et illa que circa illum ſum dictu
rus, & proſecuturus, ſub compendioſo ordi-
ne habeas, ita vt in alta ſede mentis poſsis o-
mnia recondere, Iuxta illud Hugonis de ſan
cto victore in cōpēdio philoſophie, li.ij.ī proe
emio inquientis: In omnium doctrina bre-
ue aliquid, & certum debemus colligere, vt
10 ipſum in alta ſede mentis recondamus † Et
ad memoriam multum confert ordo, certus
in quacunq; diſpoſitione, Iuxta illud Ariſto-
telis de memoria & reminicentia: ſunt ma-
gis reminiſcibiliora, q̄ quando ordinationem
habēt. Et Idē Ariſtoteles alio quodā loco. Or
dinatio, ratio eſt. Et ſubijcit ꝙ nihil eſt inor-
dinatum eorum, quæ ſunt natura, & ſecun-
dum naturam. Et Paulus epiſtola.j.ad Corin
thios.c.xiiij. Omnia honeſte, & ſecundum
ordinem fiant in vobis. Ordo ergo tractatus
noſtri erit talis, quia diuidetur ī quatuor Ru
bricellas: quarum prima erit de declaratoria
voluntatis proteſtatione. Secunda, de certifi-
catoria entis, vel nō entis, facti, vel fiēdi pro-
teſtatione. Tertia erit dę Inhybitorię prote-

tionis viribus.iiij.de incitatoria protestatio- ne.Et istas rubricas diuidã p §. §. ¶ Et in.j.tit. §.j.videbis diffinitionẽ protestationis & de multis vocabulis idẽ importãtibus. in §.ij.vi- debis de ꝓtestatione declaratoria voluntatis circa ea,quę consistunt in libera volũtate pro testantis, & cui sit fienda, & qualiter finia- tur, & an talis protestatio porrigatur ad actũ, qui postea fit extinteruallo, & ibi videbisquę stiones quotidianas de his,qui dicũt quod re- spondent libello nõ animo litem cõtestandi, vel quod per aliqua quę dicant non intendũt in aliquẽ cõsentire tãquam in iudicem com- petentem ibi etiam dicam an protestatio præ missa tollatur per actum contrarium, qui se cum dicta protestatione non compatiatur, & qualiter protestatio præcedens declarat actũ sequentem ambiguum. ¶ In §.iij.videbis de protestatione declaratoria,in his quę depen dent ex volũtate mea & alterius, an sit neces- se quod fiat in præsentia partis: & vtrum fa- cta parti indistincte teneat & vtrũ ipsius par- tis requiratur expressus consensus, vel suffi- ciat non contradicere: & ibi etiam videbis an ista protestatio tollatur per contrariũ fa- ctum, & an finiatur morte. ¶ In §.iiij.videbi- mus de protestatione.que fit ad obuiandum, ne potentia, vel absentia alterius, siue sit per- sona priuata, siue officialis, nobis noceat: &

quando dicatur iustus timor: & coram quo debeat fieri ista protestatio: & erit materia valde vtilis: & an sit fienda in scriptis. ¶ In §. quinto videbimus de protestatione declaratoria voluntatis circa maleficia, quando quis protestatur ad sui excusationem ne incidat in delictum vel in maius delictũ. ¶ In. §. vij. videbimus de protestatione declaratoria voluntatis in his quę non dependent à voluntate protestantis sed à voluntate alterius, seu à voluntate iuris, siue ius procedat disponendo, siue pręsumendo, & hoc declarabitur per multa exẽpla. ¶ In Rubrica vero de certificatoria entis vel nõ entis, facti vel fiendi protestatione, videbimus quando quis protestatur de eo, quod intendit infuturum facere & de denuntiatione, quæ fit de eo quòd est de presenti, vel præterito, & de effectu istarũ protestationum. ¶ In tit. autem de inhibitoriæ protestationis viribus in. §. j. qui incipit Et videre congruit, videbis de protestatione, quæ fit alicui, vt non faciat id, ad quod faciẽdum est obligatus, & ibi dicam qualiter crętor constituatur in mora: & de effectu moræ creditoris & quando liceat vel non de apicibus iuris disceptare, & an subtilitates iuris ciuilis sunt attendende de iure canonico: & an in ista protestatione Inhibitoria debeat inseri causa: & iustificari: & de modo iustificã

di, & an poſsit fieri per procuratorem, vel per negotiorum geſtorem: et an poſſit procuratori fieri: & an talis ꝑteſtatio finiatur morte. ¶ In §. vero nũc videamus, videbis de proteſtatione, que fit, nefiat id quòd prohibitus tenebatur non facere, & de modo, & effectu huius proteſtationis: & ibi examinabo plene intellectum. l. qui in alterius. ff. de regu. iuris & an illa lex extendi poſsit ad actus extra iudiciales & an detur hæredi reſtitutio propter ignorantiã facti detenti in caſu illius legis. ¶ In §. congruum eſt, videbimus de prohibitione eius, quòd prohibito erat permiſſum, non tamen erat obligatus ad faciendum, vel non faciendum: & ibi dicam quid iuris quãdo prohibitus non poteſt ſalua honeſtatè parere prohibitioni, etiam ſi aliàs de iure poteſt parere: & an in curia mercatorum poſsit opponi exceptio pacti nudi, vel alias ſit diſceptandum de apicibus iuris: tangam etiã ibi, quando etiam ſcienti, ſit denuntiandum: & an denuntianti ſit credendum ſine alià demonſtratione: & quando ſola denuntiatio conſtituat in mala fide ſine alia demonſtratione & ibi decidã aliquas queſtiones notabiles. ¶ In titu. verò de incitatoria proteſtatione §. nunc videndũ. qui erit §. j, tangam de proteſtatione, quę fit alicui vt faciat id, ad quòd erat de iure obligatus, demonſtrando quali-

ter debeat fieri, & sub qua demonstratione & ibi etiam dicam quando hæres præsumatur scire factum: deffuncti: & qualiter p̄ emptorem sit venditori fienda denūtiatio de lite mota, vt possit habere regressum de edictione: & qualiter quis posit certiorari de morte alterius: & qualiter per interpellationē constituatur quis in mora: & quæ sint congrua verba, & tempus congruum, & locus congruus ad interpellationē: & an posit fieri die feriato: & qui actus posit fieri die feriato: & an solutio posit fieri die feriato: Et an iste, qui non posset agere, posit interpellare. In §. tempestiuū: videbis de protestatione, quæ fit vt quis faciat id ad quod nō est obligatus: & ibi etiam videbis aliquid qualiter creditor constituatur in mora: & quādo oblatio debitoris requiratur ad constituendum creditorē in mora: & ibi videbis quando protestatio de necessitate sit fienda in iudicio: & ibi dicā. quando aliquid est cōditione negatiua, an debeat spectari q̄ desinat posse facere, an vero per protestationem posit in mora constitui ad incidendum in pœnā, vel ad amittēdū lucrū. ¶ In §. autē postremo videbimus de protestatione, quæ fit alicui, vt faciat id, ad quod faciendum de iure non tenetur. Et quia materia ista est valde subtilis, & scabrosa, multū insistam exemplis: quia scriptum est q̄ longum

gum est iter præcepta, breuè & efficax per exẽpla. Et istud est: quòd voluit Macrobius. in lib. iij. Saturnaliorum, in prœmio plebe, à ingenia magis exẽplo, quàm ratione capiuntur. ¶ Et idem Macrobius in lib. j. de somnio Scipionis: facilior est ad intelligendum per oculos via, quàm per sermonẽ. Et Seneca in in epistola. j. ad lucillum: Homines amplius. oculis, quàm auribus, credũt. ¶ Sequitur igitur Rubrica de declaratoria voluntatis protestatione.

SVMMARIVM.

1 Protestatio qualiter definiatur.

2 Protestatio quo differt à contractibus, stipulationibus, & vltimis voluntatibus.

3 Protestatio quæ vocabula habeat synonyma.

Rimo pro intelligentia infrà dicẽdum videamus deffinitionẽ protestationis. et alliqui, quos sequit̃ Andreas de Pisis,
1 dicũt ꝙ protestatio ẽst clamosa testatio, ad cautelam testantiũ inuenta. quòd nõ placet bartolo quia sine voce potest fieri protestatio in scriptis. aut. hanc aũt querelã. C. de nõ nu. pec. l. vt ꝑfectius. C. de anna.

excep.l.fi.C.de nego.geſ.cũ ſalibus.Ergo tũc non eſt clamoſa teſtatio. Vnde dic melius ſecũdũ Bar.in.l.nõ ſolum.§.morte.ff.de ope.no. nunt.ꝙ melior eſt diffinitio iuriſconſulti in.l. deteſtatio,& in.l.plebis.§.deteſtatum.ff.de ꝟ. ſigni.Vbi dicitur ꝙ proteſtatio eſt denũtiatio
2 cũm teſtatione facta.†Et ex eo quod dicit, denuntiatio differt à contractibus, & ſtipulationibus, & vltimis voluntatibus, in quibus virtitur diſpoſitio, non denuntiatio. ¶ Item cũm dicit,conteſtatione facta, comprehendit ſiue fiat inſcriptis,ſiue coram teſtibus:& ſit ceſſat omnẽ cõtrariũ.Et noſſe te op
3 portet†ꝙ ſunt plura vocabula idem importãtia vt proteſtatio.l.j.§.eleganter.in fine.ff.de libe.agnoſ.¶ Item cõteſtatio.l.ij.C.de his,qui permet.nõ appel.l.emptor.C.de long.temp. pręſcriptio.¶ Item deteſtatio.l.ſubſignatum & deteſtatio.ff.de verborum.ſignifi.¶ Item atteſtatio.l.fin.C.de negoti.geſto.¶ Item denuntiatio.l.ſi fundum.C.de rei vendica.l.ſi maior.C.de reſtitui vendit.¶ Item teſtation.l.ait prætor.§.ſi quis præceps.ff.de his, quàm in frau.credi.Et iſta dicit Ioã.and.in.c. in generali.de reg.iur.in nouella.poſt.Ioan. Monachũ.Et idẽ Bar.in dicto.§.morte.qui addit ꝙ idem in verbo prohibitio,quia eſt ꝓteſtatio.l.ſi quis prohibuerit.de prohibita pecu ſequeſtra.¶ Item interprętatio.l.mora.ff.de

vsuris. ¶ Itē prędictio.l.si.§.Itē si prædixerit. ff.nau.cau.stab. ¶ Item vocatio.l.si prote.ff. mand.l.seruus vegante.ff.de verb.obli.& idē de similibus vocabulis. Et ex his patet ꝙ iste tractatus est fortè generalior, ꝗ̃ credatur: et patebit ex.j.videndi.

SVMMARIVM.

1 Protestatio voluntatis declaratoria cui sit facienda.
2 Protestatio quando testium præsentiam desideret,& quando non,
3 Protestatio quod quis non teneatur ad superfluam probationem,quid conferat.
4 Protestatio cui,& quando debeat fieri.
5 Protestatio quando debeat omnibus nota fieri.
6 Citari solenniter debent hi ad actum, qui ipsis præiudicatiuus est.
7 Protestatio quando in aduersarij præsentia fieri debeat, & quando non.
8 Pater quando obligetur pro filio.
9 Protestatio quę per actum contrarium tollit posśit & quãdo, & nu 10 &.18.
11 Protestatio quando ad actum ex interuallo gestum porrigatur.
12 Protestatio quando vitiet dispositionem.
13 Conditio adiecta vel omissa quando institutionem infirmare dicatur.
14 Protestatio quando deserta esset intelligatur est nu.16.
15 Protestatio quando iuuet,& quando,non,& nu.17.

De protestatione.

16 Protestatio quando ad actum postea gestum trahi possit.

19 Protestatio quando iuuet, & quando non iuuet.

20 Protestatio de æquitate parti debet manifestari.

1 Ecundo uideamus circa hãc † protestationẽ declaratoriam voluntatis, cui sit fienda. gl. Io. Mona. & Andre. de Pisis, teste Bar. dicunt ꝙ aut protestatio cõcernit tantùm factum protestantis, nec habet certum aduersariũ: & potest fieri vbiqꝫ alias requiritur aduersarij p̃sentia. sed isti domini imperfectè loquuti sunt. Vnde bar. dicit

2 † quòd aut ex hac protestatione me tantũ exonero, & neminem grauo, & tunc sufficit vbiqꝫ fieri, Nec alterius, q̃ testium, pręsentia exigitur. l. At si quis. §. pleriqꝫ. ff. de religio. & sump. fune. l. in aliena. §. pleriqꝫ. ff. de acqui. hęredi. l. pro hęrede. §. j. ĩ. eo. ti. ff. de nego. gest. Nam secũdũ Bar. ille, cuius negotia geritur, nõ grauatur, quia nõ teneť nisi de eo qđ vtiliter gestum est: & potest fieri quolibet loco, & tẽpore, vt dictis iuribus. ¶ Sed quęro pro huius primis mẽbri declaratione aliquod clarũ exemplũ. ¶ Solutio potes exemplificare in clausula occurrenti, iudices, videlicet in

3 clausula illa, † quę consueuit poni in fine li-

bellorum, positionum, et articulorum, dum protestatur actor ꝙ nõ intendit se adstringere ad onus superfluę probationis, sed tantùm ad alia, quæ sufficiant pro victoria causę, quã clausula est valde vtilis, quia alias ea non opposita quicquid deduceretur, aut similis, aut similis dispositione, siue per modùm substantiæ siue per modũ causæ, siue qualitatis, siue principaliter, siue incidentur, etiam si tale deductũ non faceret ad causam teneretur deducens illud probare. l. actor qđ asseuerat. C. de probat. Quòd tamen limita, & declara, vt per Bar. in. l. diuus. ff. de re iudi. & ibi dixi. Et adde etiam quod voluit imola in. l. si cùm nulla. eo. tit. vbi dicit ꝙ si quis dixerit se iam decem annis elapsis mutuasse Titio, & probaret ꝙ à tribus annis circa mutuauit, nõ sufficeret, cessante clausula præmissa, licet vtroq; casu teneatˇ aduersarius: secus si ad sit illa clausula. Patet ergo ꝙ illa clausula venit tantum ad exonerãdum protestantem, secũdũ quòd loquitur Bar. in isto primo membro. qđ hoc
4 remanet clare exemplificatum. ¶ Si vero per protestationem me exonero, alius tamẽ potest incidere in captionẽ, qui fortè nõ cõtraheret, vel aliter sibi prouideret, si hanc declarationẽ seu protestationem sciret: tunc dicit Bar. ꝙ aut id, in quo me exonero, pendebat ex aliquo meo facto præcedente vt ex

meo mandato: & tunc talis protestatio debet fieri illi tali aduersario, qui potest lædi, vel sibi notificari, sic potest: alias fiat vt statim dicam. l. si mandassem. ff. mandati. l. j. cum ibi notatis. C. de satisdan. No. per chi. in. l. mandatū. C. mandat. Et addo pro isto membro mandatum exemplum in. §. Item si Institu. mandati
5 vbi dicitur † ꝙ si quis manumiserit seruū dispensatorem, si vult quod de cetero non possit secum negotiari ad preiudicium manumitentis, debet hanc manumissionem omnibus innotessere. Et hoc verū si sint incerti illi, qui possunt lædi. ¶ Cæterum si sint incerti, tunc sufficit hanc protestationem in publico proponi, vt est casus notabilis in. l. sed si pupillus. §. proscribere. ff. de institu. ¶ Et exemplifica hoc, quando quis pręposuit aliquem ad officium tabernè, vel alicuius negotiationis, & postea reuocauit. Nam hanc reuocationem debet manifestare, si vult quod de cętero nō teneatur ex gestis ex tali negotiatione de quo
6 per Io. fabrū in dicto. §. si ad huc. ¶ † Et etiā ꝓ hac doctrina bartoli tolle exemplum in simili. Nam qn̄ sit actus per quem potest certis personis pręiudicari, illæ personæ sunt solenniter citandæ, auct. si omnes. C. si vt se ab hæredi. absti. ¶ Cæterū si ille personæ non sint certæ, tunc sufficit citatio per proclama generale, secundū Bar. in dic. aut. si omnes. Pro

qua distinctione habes tex. Notabilē in.c.j.de
7 elect.in.vj. ¶ †Si vero illud, à quo me exone
ro, pendebat ex dispositione legali absq; ali-
quo meo facto, tūc p̄sentia aduersarij in hac
mea protestatione nō requirit̄.l.honores.§.fi.
ff.de decurio.iuncta.l.fi.C.de filijsfa.& quem
admodū pater li.x.Et hoc vult Bart.in dicto.
8 §.morte.Et istud declaro.Nam certū est † q̄ si
filius familias mouetur ad aliquod officium
publicum, vel administrationem publicam
patre sciente, & nō cōtradicente, pater obli-
gatur ex dispositione legali, quasi fideiussor
pro omni eo.qđ in re publica.filius gessit Ca
sus est in .l .ij. in princip. ff.ad municipa. Et
ideo cautela est q̄ protestetur, vt.s̄.Nec tene-
bit̄ hanc protestationē facere in presentia eli
gentiū, seu ordinis, aut nominantiū ipsum ad
officiū, sed potest ante ea facere: vt dicta.l.ho
9 nores.§.fi. ¶ Sed quero ī primo casu † qñ quis
tantùm se exonerat, & neminē grauat: an ta-
lis protestatio tollatur per actum cōtrarium,
qui se cùm dicta protestatione nō cōpatiatur.
Solutio, dicit Bart. q̄ aut actus, qui fit posteà
protestatiōi cōtrarius depēdet solùm à facto
ipsius protestantis, vt hæreditatis aditio, & si
milia: & tunc per actum cōtrariū nō tollitur
protestatio, imò per protestationē ille actus
tollitur, vt.l.qui in aliena.§.fi.ff.de acquir.hæ-
redi.l.si quis principio.ff.de leg.iij.&.l.si mi-

hi & tibi.§.in legatis.&.l.si ita scriptum. illo
eo.tit.¶ Addo & hoc verũ etiã si protestatio
tendit ad detrahendum partem substãtialem
facti, secũdũ butt.Panor.in.c.cũm.M.Ferras.
de cõstit.per.l.per seruum.§.j.ff.de vsu.& ha-
bita.de cuius intellectũ.j.dicam. Et subijcit
Bar.pręmissa vera, nisi exprę sse diceret se vel
le à prima ꝓtestatione recedere:dicta.l.si quis
in princi.Sed Bar.in hoc videtur imperfectè
10 locutus fuisse. Vnde ego dico sic: †tantista ꝓ-
testatio colligit à directo sensu ꝟborũ:& tũc
aut actus cõtrarius protestatiõi cui sequit in
continẽti post protestationẽ: & tũc procedit
quòd dicit Bar.aut ex interuallo & tũc intel-
ligit recessum à protestatione, & non iuuat
protestatio,etiã in dependentibus à volunta
te potestantis, secũdũ eundẽ Bart.& doct.in
l.qui in aliena.§.fi.ff.de acqui.hęre.Et idẽ vo-
luit Bar.in dicto.§.morte.versiculo: & finit,
protestatio. allegat.l.per retentionem. C.de
vsuris:& est argumẽtũ secũdũ eum in.l.si ita.
ff.de aur.& argen.leg.qđ verũ limitat ibi bar.
11 †nisi fieret per verba generalia respiciẽtia di
rectò tempus futurum: quia tũc porrigit ad
actũ etiã ex interuallo gestum:ar.l.si ita fuero
stipulatus.ff.de fideiusso.Exẽplũ ad præmis-
sa: Nam si dico, protestor quod non intendo
adire hęreditatẽ:intelligitur per actum, quẽ
nũc facio, vel de proximo faciam.¶ Sed si di

eam q per aliquem actum, quem contingat me facere, nō intendo adire hęreditatem, sed illud facio vt negotiorū gestor: tūc iuuat pro testatio, etiam ad actum ex interuallo secutū. Et hoc qñ ille actus ꝓtestationi cōtrarius nō gerit̃ cum alio: aliàs iterū esset sub distinguen
12 dū, prout statim dicam. ¶ †Si vero protesta tio tollere nō à directo sensu verborum, sed à cōtrario: tunc hic attende diligenter, quia di co sic vltra doctores quòd aut verbum dire- ctum venit ad declarandum, & fortificandū obligationum: & tunc protestatio, quę colli- gitur à contrario sensu, nō vitiat dispotionē, nec aliquid operatur tolle exemplū in l. finali, in princ. ff. de leg. ij. vbi testator dixit: Si quia voluntas obsignata emanauerit, volo eam va lere. ¶ Pone ergo q sequat̃ voluntas solēnis, sed non obseruata, an valebit? videtur q nō, propter illam protestationem insurgentem à cōtrario sensu. in cōtrariū determinat iure cō sultus in dicta. l. fi. in principio. ¶ Si verò ver bum directum venit ad limitandum obliga- tionem tunc aut totum fit vno et eodem con- textu in eadē dispositione. & tūc dico adhuc idem. Et tolle exemplū In legem. C. de inst. &
13 substitu. sub. cōdi. factis. †vbi testator dicit: Titius, & Seius hæredes mihi sinito secundū conditiones. j. scriptas: & ex hoc insurgit à cōtrario q nō sint heredes, nisi conditiona-

liter,& tamẽ ſi poſteà in eadem diſpoſitione inſtituerẽtur, nõ adiecta aliqua conditionẽ, nihilominus ſunt hæredes purè perinde,ac ſi de conditione nihil eſſet dictum: vt eſt ibi caſus.¶ Si verò nõ celebrat̃ vno cõtextu ſed ſeparatim: tũc illa proteſtatio quæ inſurgit à cõtrario, vitiat diſpoſitionem. Tolle exẽplũ per gl.& doc.in l.ita ſtipulatus.& ibi dixi.ff. de verbo.oblig.vt quãdo inter contrahentes agebatur deſiſtendo certa die, nõ exprimẽdo eam,ſed in ipſa ſtipulatione debebat exprimi.& declarari:vnde ſi poſteà omittatur, vitiat̃ ſtipulatio.Et ita declarant doctores ibi illam gloſſam.Et licet hoc exemplũ reſpiciat actum,qui cõſiſtit in voluntate duorũ, tamen eadem eſt ratio in actu cõſiſtente. in voluntate vnius:& hoc quando actus proteſtationi cõtrarius nõ gerit̃.cum alio,ſed ſolũm geritur per proteſtantẽ.Si vero celebratur actus cum alio,intellige licet dependeat proteſtatio à voluntate proteſtantis, quia ſi à voluntate etiã alterius,iſta erit materia.§.ſeq.& tũc dicit Bar.in dicto.§.morte.indiſtinctè ꝙ per illum actum cõtrariũ videtur à proteſtationæ receſſum. c.ſolicitudinem extra de appellatio.quia ſicut propoſitum in mente retentum nõ nocet ei contra quẽ contrahitur.l.ſi repetẽdi.de condic.ob cau.ita iſta proteſtatio,quam ignorat ille,cum quo poſteà actus geritur ei

non nocet. Et intelligo indistinctè, siue incontinenti sequatur actus, siue ex interuallo: vt vult idem Bar. in. l. qui in aliena §. fi. præalleg. Pro quo ego ibi adduxi glo. quę hoc vult in c. tuæ nos extra de sponsali. Et ideo dicit Bar. in dicto § morte. quod dictus § fi. debet intel
14 ligi† qñ post protestationē adiuit hęreditatem simpliciter cum neminem cōtrahendo. alias si cum aliquo vt hęres cōtraheret, videretur à prima protestatione recedere verum sine dubio quantum ad eum, cum quo posteà contra here. l. fi. & ibi no. ff. de interro. act. tamen putat Bar. idem quo ad alios, quia potest a protestatione recedere. quòd nota. pro limitatione illius § fina. Verùm attende, quia etiam in hoc secundo membro Barto. imperfectè locutus etiam Vnde ego dico quod aut protestatio, de qua suprà, non fuit facta illi, cùm quo geritur actus ille contrarius: & tunc verum dicit Barto. Et in hoc casu expresse loquitur, vt patet ex eius verbis. Quod tamen limita, nisi protestatio esset iusta causa vestita, propter inminentem timorem illius tum quo debebat geri actus: quia tunc etiam si ei non fiat: iuuabit: vt
15 in paragrapho sequenti dicam. ¶ † Aut fuit facta illi, cum quo actus geritur. & tunc aut est simpliciter facta: & tunc dico quod

proteſtatio iuuat, ſi incōtinenti ſerquatᷓ actus cōtrarius: ſecus ſi ex interuallo, quia ad actū geſtū ex interuallo nō porrigitur. Ad quod vide doctores ī l. pacta nouiſſima. C. de pact. et eundē Bar. & doctores in dicto. §. fi. & hoc
16 etiā verificabo ſtatim per exēplū. ❡ †Si verò nō fuerit proteſtatio ſimpliciter facta, ſed per verba generalia reſpiciētia in futurum, tunc aut verbum in, futurum fuit appoſitum in proteſtatione: vt puta, ſi contingeret me in futurū tale quid facere, proteſtor &c. tunc abſq; dubio proteſtatio trahitur ad actum poſteà geſtum etiā ex interuallo. vide. Iac. butrigar. Bar. Bal. & doctores in dicta l. pacta nouiſſima. Secus ergo ſentiūt ſi illud verbum in futurū, nō eſſet in proteſtatione, licet verba proteſtationis directò reſpicerent in futurum. ❡ Sed attende, quia ipſe idem Bar. in dicto. §. morte. in verſic. & finitur. proteſtatio ſolùm exugit q̄ verba cōcipiantur in futurum, licet verbū in futurū, non exprimatᷓ, vt puta ſi con tingeret me facere tale quid, etiam. vt. ſ. dixi: quia etiam tunc porrigitur ad actum ex interuallo ſequitum. Et idem videtur velle Butri. in. c. cum M. Ferrariēſis. ex. de cōſtitu. Et per hoc limito, & declaro. id, quòd voluit Archi in. c. diaconi. xxviij. di. & Butrius, ac Panor poſt Io. And. in dicto. c. cùm M. ferearienſis.
17 vbi dicūt† q̄ quando quis proteſtatur, quòd

per aliquẽ actum, quem faciat coram tali iu-
dice, nõ intendit in eum consentire vt in suũ
iudicem competentem, nec eius iurisdictio-
ne prorogare, prout fit omni die. tunc dicunt
q̄ si fiat talis protestatio ante, & posteà incon
tinẽti sequit̃ actus cõtrarius iuuat ꝓtestatio:
secus si ex interuallo. ¶ Ideo dãt cautelã q̄ in
quolibet actu, seu memoriali, repetat ꝓtesta
tionẽ: alias per vnum actũ ex interuallo, vide
ret̃ à protestatione recessum, secundum Bu-
trium. Sed ego dico distinguẽdum vt. s̄. quia
aut nõ fit talis protestatio ipsi iudici, coram
quo posteà geritur actus: & tunc indistinctè
per actum cõtrarium videtur à protestatione
recessum. aut fit ipsi iudici & tunc aut per ver
ba non respiciẽtia generaliter in futurum: &
sto distinctioni prẽfatorum doctorũ cui tamẽ
adde q̄ si inmineret timor, iudicis, tunc suffi-
ceret prima ꝓtestatio, secũdũ Panor. in dicto.
c. cùm M. Ferrarieñ. Ad quod adde quæ di-
cã in §. seq. aut fit per verba generalia respici
entia in futurum: & tũc iuuat etiã ex interual
lo. Patet ex prẽmissis, nisi velles constituere,
differentiam inter iudicialia: & extra iudicia-
lia, vt in iudicialibus protestatio etiã directò
respiciens in futurum non nosceret in actu
gesto ex interuallo qd' nõ placet Imolæ in di
cto §. morte. in versi. item adde q̄ qñ protesta-
tio. Et bene, quia nescio videre rationem dife-

quit incōtinenti:secus si ex interuallo. ¶ Siverò fiat per verba generalia respicientia infuturum, tunc iuuat protestatio, etiā quo ad actū, cōtrarium gestum ex interuallo. ¶ Quid autem sit de protestatione quæ, fit respondētem libello, quod non respondet animo litem contestandi, dicam statim.

¶ Prosequor ergo vlterius ad dicta Bartoli. & subijcit denum. Bartolus. quòd vbi actus, qui geritur post protestationem, non est certus, sed ambiguus, tunc dicit indistinctè quòd per protestationem præambulam declaratur illa ambiguitas Allegat. l. in essemus. ra. ff. denegotiorum.gesto.capitu.cùm. M.Ferriensis præallegato. Legem indicta. leg. Nescimus, poterat illa alimentatio præstita per animam intelligi dupliciter, vel quòd esset petita ex pietate, vel affectione domestica, vel animo repetendi vnde si protestetur quòd facit animo repetendi, iuuat protestatio, licet si non protestaretur, in dubio videretur facere & affectione domestica.l. prima in finali.l. alimenta. l. quòd in vxorem. Et ibi notatur. C. de negoti. gesto.

¶ Et attende quia loquitur Barto. vt patet ex his q̄ ibi dicit in proximè præcedētibus, etiā si ista ꝓtestatio nō fiat in præsenti partis

Et credo ꝙ bene dicat: quia idem eſt etiam in his, quę dependent à voluntate proteſtantis, & alterius: quia etiam tunc ad partem poteſt fieri proteſtatio declaratiua diſpoſitiõis ambiguę quæ debet ſequi, vt dicam in. §. ſequẽti: & erit valde notabile, & inducam ad pulchram
19 quæſtionem. ¶ †Et ex pręmiſsi infero quod cùm rñſio facta ad libellum poſſit multipliciter intelligi, videlicet ꝙ reſpondet animo litem conteſtandi, vel etiam non animo litem conteſtandi ſed iudicem informandi, conſequenter proteſtatio impellens factum ad alterũ ex intelligẽtibus, puta ꝙ nõ animo litem conteſtandi reſpondet, iuuaret proteſtantẽ, vt voluit gloſ. & Bar. in. l. vnica. C. de lit. cõt. Et butrius, & Panor. in dicto. c. cùm M. Ferrearieñ. Addo per pręmiſſa ꝙ iſtud ꝓcederet, etiã ſi fieret circa pręſentiã partis. ¶ Sed reperio quod Panor. vbi. ſ. In hac proteſtationem requirit præſentiam partis: ſed videtur malè ſentire. per præmiſsa. ¶ Sed dices tu, imò bene ſentit, quia alias ex tali proteſtatione poſſet aduerſarius incidere in captionem: quia credens litem conteſtatam, poſſet proſequi ad ea, quę ſunt fienda poſt litem conteſtatam: & certũ eſt ꝙ quãdo ex proteſtatione alius poteſt incidere in captionẽ, tunc debet notificari proteſtatio, vt dixi. ſ. ¶ Solutiò. Potes dicere ꝙ illud procedit, quã

do volo

do volo per protestationem me exonerare ab eo, qđ pendebat ex facto meo precedenti, puta ex meo mandato. ¶ Sed in casu præmisso protestatio solùm tēdit ad declarationē actus
20 ambigui sequturi† ęquitas tamen suadet propter rationem pręmissam ꝙ debeat innotescere parti. Cogita.

SVMMARIVM.

1 Protestatio in dependentibus à voluntate protestantis & alterius an debeat fieri parti: & nu. 6.
2 Protestatio simplex non extenditur ad ea, quæ fiunt ex interuallo.
3 Protestatio quando parti præsenti sit facienda.
4 Protestatio nil confert, quæ nec parti, nec alteri facta fuerit.
5 Protestatio facta quando non iuuet protestātem.
7 Voluntates vltimæ vno contextu sunt facienđę.
8 Protestatio dependens à voluntate duorum quando parti fieri debeat, & quando non.
9 Verba ambigua quando contra dicentem recipiant.
10 Protestatio quæ iusta causa vestiri dicatur.
11 Timor duplex secundum Aristotelem.
12 Metus verborum quando excusationis sit causa sufficiens.
13 Protestatio in quibus actibus sit parti notificanda.
14 Protestatio facta in partis absentia quando sit valida.
15 Protestatio secreta quando fieri possit.
16 Protestatio facta parti an valeat, licet non consenserit.
17 Protestatio quando non releuet protestantem
18 Protestatio quando dicatur contraria facto.
19 Protestatio facta ad declarationē facti sensus verij, an releuet
20 Protestatio que casu non tollatur actu contrario.

Ertio uidēdum est de protestatione † quæ
1 fit in his, quę dependent ex voluntate protestantis & alterius. ¶ Et Bar. i. l. nō solum §. morte. ff. de no. ope. nū. dicit, istā protestationē semper fiendam parti. Allegat. l. codicilli. §. j. ff. de lega. ij. & l. si debitor §. j. ff. qui. mo. pign. & l. cùm in plures. §. locator. horrei. ff. loca. ibi enim ideo protestatio non habuit locum, quia illud propositū. nō fuit expssum. Et ita intelligit Pet. prout reffert Chi. in. l. pacta nouissima. C. de pact. Qui intellectus secundum Bar. est bonus in se: tamen Ia. Butrigarius secūdū eūdē Bar. dicebat ꝙ ratio. illius
2 tex. est, † quia propositum, seu protestatio illa fuit ab initio simpliciter facta, & ideo non extendit̄ ad ea, quę posteà ex interuallo fiunt. Quòd satis est verum in se, secundū Bart. per ea, quę. s̄. dicta sunt. Et nota bene hoc, dū vult quod iste intellectus sit verus in se. & loquitur etiam quādo fuit facta protestatio. parti: quia aliàs hic intellectus nō haberet dubium. ¶ Subijcit tamē bar. ꝙ hic. intellectus non cōgruit literè dicti. §. locator horrei. quia ibi in fine dicit, perinde ac si propositum fuerit remissum. Sed secūdū prædictos ratio esset, vel quia propositum nō fuit expressum, vel quia

propositum nō fuit expręssum, vel quia ad il lum actum se nō extendit: & sic de remissio ne nō est tractandū: q̄ʒ est contra illū tex. Di
3 cendum est ergo † q̄ protestatio in casu prædi cto est facienda parti presenti, per leges præ dictas: & tūc ratio. §. locator. erit, quia tūc fuit à protestatione recessum. ¶ Ex pręmissis col ligo taplicem intellectum ad illum. §. locator
4 Primus, † q̄ ibi ꝓtestatio ideo nō iuuat, quia nō fuit expręssa nec parti nec alteri; Secūdus q̄ ideo nō iuuat, quia nō fuit facta in p̄sentia partis. Tertius. q̄ nō iuuat, quia fuit simplex, & actus fuit secutus ex interuallo. Et isti in tellectus omnes sunt veri in se secūdum Bart. ¶ Addo quartū, quia ibi fuit facta parti p̄sen ti, & habuit respectū ad futurū sed non iuuat, quia pars nō cōsensit: Ideo per actū sequētē videt̄ recessum. ¶ Sed an hoc sit verū q̄ requi ratur consensus partis, cui fit. j̄. latius dicam. ¶ Adde etiā quintū intellectū, quod fuit Io. Mona. in regula in generali de reg. iur. li. vj. & ibi per Io. And. in Mercuria. in vlt. col. & Bal
5 dus tangit in dicta. l. pacta nouissima. † q̄ ibi ideo nō iuuat protestatio, quia post ꝓtestatio nē nō interuenerunt simpliciter verba, seu a ctus verbi, sed actus facti: quia res recępit in horreo suo. ideo videtur à protestatione reces sisse: argumē. in. c. sollicitudinē. de appella. & quia potētior videt̄ actus facti quā verbi: ar

gumentũ.xxij.q.lj.cauete.¶ Secus quãdo inter uenit actus verbi tamẽ. Et ita intelligatur.l.qui in aliena.§.fi.de acqui.hęre. Et isteintellectus est valde notabilis si verus:sed est periculosus,quia actus agentiũ non operantur contra intentionem eorum.l.nó omnis.ff.si cer.pet.l.legata in utiliter.ff.de legá.j.¶ Vnde e x quo constat de mente per protestationem præambulam, non videtur curandũ an actus subsequens sit actus verbi,vel facti. ¶ Tamẽ quicquid sit tene mẽti intellectũ Ioã.Mona.ꝓpter eius auctoritatem.
6 ¶ †Expremissis etiam dictis Bar. Infero quòd sicut protestatio multipliciter facta non trahit ad actum ex interuallo in dependentibus à voluntate protestantis,vt dixi in §.præcedenti, ità etiam in dependentibus à voluntate protestantis,& alterius,licet illi alteri sit facta ꝓtestatio quòd bene nota. ¶ Attende tamen,quia cõtra facere videtur.l. si ita scriptũ.ff.de leg.j. vbi illa protestatio pręcedens,si cui vis legauero,semel debere volo,videtur trahi etiam ad legata, quæ fiunt ex interuallo, & ideo propter hoc Bal. in l.pacta nouissima videtur reprobare quòd dictum est ¶ Sed imola in sæpe alle.§. morte sustinet quod prædixi : & fuit etiam opinio Iac. Butri.vt.s̃.dixi.¶ Et ad.l.si ita scriptũ,respondet quòd ibi nó fiebat actus ex ĩteruallo, quòd
7 patet, † quia fiebat in eadem vltima voluntate

quæ vltima voluntas vno contextu debet fieri. l. hæredes palam. §. si quis post. &. §. fina. ff. de testa. Et quòd hoc sit verum, patet: quia ibi dicit quod censetur non datum illud, quòd est ademptum. Sed quando in diuersa voluntatè fit, non ita cadit propriè dicta fictio vt ibi notatur, & in dicto. §. si quid post. Et nota hunc intellectum ad. l. si ita scriptum quia restringit illum textum vt non procedat, si illi legata
8 fuissent facta ex interuallo], puta in alia dispositione. † ¶ Colligo etiam expremissis quòd in dependentibus, à voluntate duorum vt in contractibus, & protestatio debet fieri in præsentia partis, seu ei inotestere, ꝙ verum limito singulariter, nisi illa protestatio tenderet ad declarationem actus sequentis ambiguę quo casu sicut in dependentibus à sola voluntate protestantis iuuat protestatio facta ad declarationem dispositionis ambiguæ, seu multipliciter intelligibilis: ita dico quòd idem independentibus à voluntate duorum. Et potes exemplificare in casu capitulo. tua nos. extra desponsali in quo casu si præcessisset protestatio, iuuasset protestantem quò ad forum contentiosum vt ibi notatur per doctores maximè per Ioannem Andreã & Butriũ. Nam secundum glos. & doctores ibi loquitur in

foro penitentiali. ¶ Ex quo infero ſingularē limitationē ad.l.veteribus. ff.de pact.cùm ſi-
9 milibus.vbi diciturꝙ verba ambigua debēt interpretari cōtra loquētē:quia dico hoc verum, niſi iſte loquens ad partem ſecretè proteſtatus fuerit quòd illa verba ambigua volebat ſic debere intelligi:quia proteſtatio præcedens,etiā in actu cōſiſtēte in volūtate duorum,bene iuuat quātum ad declarationē verborū ambiguorū. ¶ Vt notatur in dicto.c.tua nos.per pręfatos doct.Quòd eſt bene menti tenendū,& maximè quia in pręd ictis caſibus ſenſus iuris,ſeu pręſumptio erat aliter,quàm proteſtaretē:quia in caſu dicti.c.tua nos. in foro contentioſo præſumeretur pro matrimonio,vt ibi notatur & in caſu.l.veteribus ius interpręatur contra proferentem in foro cōtentioſo: & tamen proteſtatio cōtra talem interpretationē iuris iuuat.Et eſt caſus in.l.Neſennius.ff.de negot. geſt. declarando illum textū vt dixi in.§.præcedenti. ¶ Item & .ij.li-
10 mito qd' dicit Bart.†talem proteſtationem debere fieri parti niſi poteſtatio eſſet iuſta cauſa veſtita,puta quia propter timorem alterius partis nō audet in pręſentia. ipſius proteſtari,vel propter eius verba minatoria.Et ſic nō exigitur metus, qui cadat in conſtantem virum,ſed ſufficit metus verborū vnà cum proteſtatione:quo caſu iuuabit proteſtatio, etiā

secreta. Et istud est de mēte Butrij & Panor. in .c.cùm M.ferrariensis. extra de cōstitutio & probat etiam per tex.cum gl.in.l.cùm alie na.§.fi.ff.de acquiren.hęredi. ¶ Super quo ta men videtur esse distinguēdum, prout dixi in tractatu. contractuum vetitorum. in .xxx-viij.combinatione, videlicet vtrum ista ver-ba minatoria processerint ab eo, cui debea tur reuerentia, an ab alio: & si ab alio, vtrum sit talis, qui verba consueuerat executioni, & effectui de mandare, vel non: quia, vt inquit horatius in arte pœtica : Nec semper feriet. quicunq; minabitur ictus. ¶ Cæterum si sit talis, qui consueuerit dictis facta referre, tūc procedit conclusio præmissa: quia, vt inquit Seneca. in prouerbijs, Inimicū quāuis hu-milē docti est metuen, Et idē Seneca in Her-cule furente.ca.iij. Prona est timori semper in petus fides & Aristoteles lib.iij. Iconomico-
11 rū dicit q̄ duplex est species timoris † alia est verecundia ex pudore facta, qua vtuntur pu dici filij ad patres, & ciues suppositi ad præli des bonos. ¶ Alia est species timoris cū ini-micitia, & odio qua vtuntur serui ad domi-nos, ciues ad tyrannos iniuriosos. & pri-mam speciem timoris reputo laudabilem se-cunda periculosissimam: quia, vt inquit Se-neca in lib. xviij. epistolarum ad lucillum, epi-stola. lx. Nemo potest terribilis esse secure:

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſecuritatis magna portio eſt Iniquè nihil facere. Et idẽ Seneca de ira.li.ij. Periculoſius eſt timeri, quòd deſpici. Neceſſe eſt vt multos timeãt, quem multi timent. Vnde dico ꝙ inſiſtente tali timore, non eſſet tutum proteſtari) apud eum, qui præbuit cauſam timoris: quia vt inquit Salomon in Eccleſiaſtico. c. x. Qui diſsipat ſepem, mordebit eũ coluber. Et ideo poterit talem proteſtationem ſecretè facere. Et iſtud dictũ eſt, quòd voluit eleganter Hoſti. in ſumma quòd metus cauſa. §. j. verſ. item

12 excuſat. † dicens, quòd metus verborum ita demũ excuſat, ſi præceſsit proteſtatio: puta, quia corã amicis ſecretè dixit. Scitote, quòd quicquid fecerim, timore facio: vnde nolo ꝙ mihi obſit. Et iſtud etiam voluit Dinus in. l. qui in aliena. §. fi. de acqui. hęred. dicens, quòd ſi aliquis timeat, ne per metum ab aliquo cogatur facere aliquẽ contractum, vel venditionem, conſilium eſt quod faciat talem proteſtationem, de qua ſupra. ¶ Sed Bar. ibi dicit, quòd illud nõ eſt bonũ cõſiliũ, quia ille text. loquitur in additione hæreditatis dependen-

13 te à pura voluntate ſolius proteſtantis: † ſed ſi eſſet & celebrandus actus, qui pẽderet à voluntate mea, & alterius, tunc opportet, proteſtationẽ innoteſcere parti, aliàs nihil valeret. l. fi. §. Item ſi prædixerit. ff. Nautę, caupo. ſtabu. & tangitur per doctores in. l. pacta

nouissima. C. de pact. & plenè per eundem Bart. in sæpe allegat. § morte. ¶ Sed istud dictum Bar. valde restringit dictum Hostiensis & aliorum, de quibus. s. Vnde ego alias in tractatu cõtractuum vetitorum. in. xxviij. cõbinatione concordaui opiniones hoc modo, qua aut fit protestatio propter minas & ver-
14 ba minatoria: & tunc dico † quòd si sit actus consistens in voluntate duorum, videlicet protestantis, & alterius, valebit protestatio in absentia partis facta. ¶ Et ita loquãtur dic. Hosti: & sequaces, aut verò ista ꝓtestatio fit ob aliã causã, & tũc ꝓcedat opi. Bar. Et. post eà legendo dictam. l. qui in aliena § fin. reperi quòd hanc eandem distinctionem faciunt,
15 Bal. Ang. & Imola. ibi dicentes, † quòd vbicunq; subest iusta causa timoris, quæ duret, & ꝑseueret tunc potest etiam in actu consistente in voluntate protestantis & alterius fieri protestatio secreta, etiam in absentia partis. Et per hoc determino vnam: quæstionẽ quotidianam. Pone enim quòd impregnaueris filiã, ꝓpter q timetur fieri scãdalũ per parẽtes vel cõtra te, vel cõtra filiã, nisi cõtrahas matrimoniũ secũ: & tũc cautela erit qd' ꝓtesteris secrete corã amicis, q p quçcũq; vba q dicas, nõ intẽdis cõtrahere matrimoniũ vel spõsalia, sed hoc facis timore scãdalij imminẽtis: certe licet feceris extra pñtiã ipsius filię, & in actu

conſiſtente ex voluntate duorum, Nichilominus, iſta proteſtatio iuuabit, dūmodo ſis caut⁹, quòd non habeas copulam ſecum. Sed dices tu, Iſtud eſt cōtra.c.tua nos extra deſpōſa.quia reſpondeo per infitiationem, quòd nō eſt, quia debet intelligi ille tex. quando non ſuberet iuſta cauſa ita proteſtandi, vt ibi dicit Inno. aliàs ſecus, vt ibi. ¶ Etiam hoc ibi expreſsè determinat Butrius. ¶ Et ideo adde Inno. & Butri. pro diſtinctione prẹmiſſa: & ita etiam determinat Butrius & Panor. in dicto.c. cùm.M. Ferrarienſis. ¶ Sed quia vidiſtis quòd in dependētibus à voluntate duorum, debet proteſtatio regulariter
6 fieri parti. ¶ †Quẹro an facta parti indiſtinctè teneat, ſiue pars, cui fit, adhiberit conſenſum, ſiue non. Solu. dico, quod aut proteſtatio eſt contraria facto poſteà ſecuto, prout ſonat in facto, Aut non primo caſu, quando tendit ad detrahendum totale factum, prout ſonat in facto, tunc proteſtatio non releuat, & actus tenet, per dict.c.cùm.M. Eerrarieñ. extra de cōſtitu. quòd centies in anno allegatur ad hoc. ¶ Sed, quæro de exemplo, & gloſ. in.c.j. de arbi.li.vj. dat exem plum Nam tex. ibi dicit quòd ſi ex tribus arbitris vnus cōdēnauit in quindecim alius, in decē, alius in quinque ſtatur ſentētie illius, qui com demnauit in quinque, quia in illa quantitate omnes cōcordant & cōcurrunt, quia in maiori

summa,minor in est.¶ Sed q̃rit glos.ibi,quid si ille,qui condemnauit in quindecim,protestetur quòd condemnauit in quindecim ita quòd non in minus,an procedet ille tex. Et dicit quòd sic, quasi ista protestatio sit cõtraria facto.Alij in.l. j.C.de lit.cont.exemplificant in eo, qui protestatur,quòd non intendit respõdere libello,animo & posteà respondet, quia tunc protestatio non releuat quasi contraria facto secuto, & inducetur litis contestatio. ¶ Sed reperio quòd glos.ibi.& Bart.ac canonistę(maximè Butri.& Panor.in di.c.cum.M. Ferrarieñ.tenent cõtrarium quòd imò iuuabit talis protestatio.& non inducetur litis cõtestatio.Ratio secundum Bar. quia tunc non est contraria facto, prout sonat in facto,& puto quòd bene dicant, quia illud rñdere libello,est multipliciter intelligibile quia potest intelligi,quòd respõdet animo informãdi iudicem,vel animo litem cõtestãdi vnde protestatio impellens ad alterũ ex intellectibus, iuuat protestantem, per ea quæ suprà dixi ad quòd vide Butri,& Panor.in dict.c.cũ.M.Ferrarieñ. ¶ Cęterũ,si diceret,Respõdeo negando,&protestor ꝙ volo esse respõsum:tũc esset cõtraria facto secundum Barto. in dicta.l.j. Et esset tunc vera repugnãtia.l.vbi repugnãtia.ff.de re.iu. &. l.scrip.C.de fide istr.¶ Sed attẽde,quia si tũc est repugnãtia,ergo act⁹ vitiabit dicta.l. vbi repu-

gnantia.&l.scripturæ quòd erit contradictũ c.cùm M.vbi actus valet reiecta protestatione contraria facto.¶ Solu.cogitabam dicere
17 pro concordia,† quòd aut protestatio geritur simultaneè cùm ipso facto contrario, vt in exemplo præmisso,& tũc cùm ipsa prolatio verborum in se habeat repugnantiam, vitiabitur dispositio,quicquid dixerit Butrius in dicto.c.cùm M.qui vult.quòd etiam tunc teneat actus,& protestatio nõ releuet.ꝙ est cõtra mentem Bartoli dicta.l.j.dum dicit, quòd est tunc,illa repugnãtia:de qua in dicta.l.vbi repugnantia,et in dicta.l.scripturę.in quibus casibus,certũ est quòd actus vitiat.¶ Et adde etiam in quę.quã statim subijciam,vbi patebit ꝙ idem voluit.¶ Si verò tale factũ contrarium protestationi geritur separatim ab ipsa protestatione,tunc tenet actus,& protestatio nõ releuat.¶ Exemplũ:Si diceret, protestor quòd si respondebo libello,nolo quòd sit responsum:certè posteà respõdendo quia facit actum contrarius non releuabit protestatio.Et idem dico:si contemporaneè,seu simultaneè fieret, dũmodò prolatio ipsa verborum non contineat in se euidentem repugnantiam:vt in casu dicti.c.cùm M.Ferrariēsis.
18 ¶ † Aliud exẽplũ qñ dicat protestatio contraria facto ponit Bar.in dicto.§.Morte.in.vij.col.videlicet quando protestor.quòd si inter

cedã apud te pro Titio, nõ facio animo me obligandi, quo casu dicit, quòd si tu non cõsentisti expresse protestationi, & ego posteà intercedo simpliciter facio actum cõtrariũ protestationi: & sic videor à prima ꝑtestatiõe recedere. Et dicit esse casum ĩ.l.cũ.ĩplures.§.locator horrei.ff.locati. ¶ Sed istud nõ videt̃ bonũ exẽplũ quia tunc nõ est cõtraria facto ꝑut sonat ĩ facto. ¶ Sol. ꝑ p̃missa dico, ꝙ nedũ dicit̃ cõtraria facto, qñ tẽdit cõtra factũ ꝑut sonat ĩ facto: puta, ꝑtestor ꝙ si ĩtercedã, nolo esse ĩtercessũ, sed etiã qñ tẽdit ad eneruãdũ fũditus totalẽ sensũ, & substãtiã facti: vt ĩ casu p̃misso & statĩ declarabo ĩ simili. ¶ Aliud exẽplũ reperio valde notabilẽ ĩ.c.olim cam̃.extra de cẽsibus, vbi recipiẽs monetã: minoris valoris, ꝑ moneta maioris valoris, debita cũ ꝑtestatiõe, ꝙ nõ ĩtẽdit sibi p̃iudicare: ĩnuit ibi tex ꝙ nõ obstãte ꝑtestatione curret p̃scriptio cõtra recipiẽtẽ, qñ recipiẽdo facit actũ cõtrariũ ꝑtestationi. Et ita cõcludit ibi glo. notabiliter qđ apud me est valde dubitabile: quia ista receptio potest accipere duplicẽ sensum, videlicet. quòd aut recipiat in deductionẽ maioris q̃titatis, aut quòd animo inducẽdi consuetu-
19 dinẽ, vel patiendi præscriptionẽ. + Modò qñ protestatio emanat ad declarationẽ facti multipliciter: intelligibilis, tũc ꝑtestatio releuat, vt.s̃.dixi. ergò & in hoc casu debet releuare.

¶ Nec obſtat ille tex. In.c. olim cauſam quia illud colligit ibi.gloſ.à cõtrario ſenſu litere vnde dico, quòd ibi nõ eſt ſumendus contrarius ſenſus in pernicien aliorum iurium, iuxta no. in.l. conuenticulã.C.de Epi.& cleri. ¶ Aliud exemplũ habes in.c. ſolicitudinẽ extra de appella. vbi eſt caſus quòd quem admodũ per cõparitionem coram iudice à quo, quis videtur renuntiare appellationi ſuę: ita quoq; per comparitionem coram alio iudice ſuperiore illi⁹ iudicis à aquo, ad quem tamen non fuit appellatum. ¶ Pone ergo quòd proteſtetur quòd cõpareat coram tali iudice citra præiudicium appellationis interiectę cui nõ intendit præiudicare, dicit ibi tex. quòd tanquam contrarius non erit audiendus. ¶ Sed tunc inſtat Io. An. ibi, quia ſecundum hoc proteſtatio nõ tollitur per cõtrarium factum: quia ſi tolleretur, cencetur renũtiatum appellationi: quòd non eſt, licet nõ audiatur vnde dicit quòd potuiſibi probatur cõtrariũ Pan. vero ibi dicit, quòd ideo ibi nõ tollitur ꝓteſtatio per cõtrariũ, factum, quia fiebat apud eum, qui contrarium factum à principio poterat non admittere Repellendo proteſtantem quo caſu ſi à principio non admiſit tunc ex ſolo adtentatu non tollitur proteſtatio, & ſuperior ab initio debet repellere volentẽ agere actum cõtrariũ proteſtationi ſuæ, vt dicit ibi eſſe caſum notabilem. *Sentiẽs*,

quòd si pur non fuisset repulsus, tunc tollere
20 tur protestatio per cõtrariũ factũ. ¶ †Sed cõ-
tra hoc oppono, q̃ nec tunc protestatio tolla
tur per cõtrariũ factum: imò dispositio sit nul
la, propter repugnantiã, ex quo factũ, & pro-
testato simultaneè gesta fuerunt. vnde succe-
dant, quæ. s. dixi. Et istud est de mẽte Bart. in
dicto. §. morte. in. vj. colũ. dum allegat. l. vbi re
pugnantia, & dicto. c. solicitudinem. pro con
cordãtibus ad quæstionẽ, de qua statim vide-
bitis, per quam etiã hoc declarabitur. ¶ Cæte
rum si separatim dixisset, protestor quòd per
aliqua quæ dicam, vel faciam, coram tali iu-
dice, non intẽdo recedere à protestatione: vel
dic, vt statim dicam in distinctione. ¶ Sed
prius ad præmissorum declarationem quæ-
ro, quid si dico, promitto tibi centum, cũ pro
testatione quòd non promitto animo obli-
gandi me: an valebit contractus? Bar. in dict.
§. morte, in. vij. colũ. dicit quòd tunc nõ con-
trahitur obligatio: per. l. vbi repugnantia. ff.
de Regu. iuris. & per. d. c. solicitudinẽ. in fine.
¶ Sed Imola ĩ dicto. §. morte. dicit. quod imò
tunc protestatio reijcitur, & valet cõtractus,
per sepe allega. c. cùm M. Ferrarieñ. & per. l.
cùm precario. ff. de precario, Nec obstat. l. vbi
repugnãtia, Secundũ eũ: quia debet intelligi
de repugnãtia, quæ aliunde orit̃ quã ex vi p̃
testationis. ¶ Sed dñi credo quòd Bar. melius

dicat primo, quia facere differentiã, an repu- gnantia oriatur ex proteſtatione, an verò aliũ de, nihil aliud eſt quàm imponere potius le- gem verbis, quàm rebus contra. l. ij. in fi. C. communia de leg.

¶ Item contra Imolam dico eſſe caſum in d. c. ſolicitudinẽ. in fine. vbi repugnantia re- ſultabat ex vi proteſtationis: Ideo diſpoſitio vitiatẽ, et nõ admittit̃, tanq̃ ſibi cõtraria. ¶ Et ꝙ Bartol. melius ſenſerit, probo. quia in caſu pręmiſſo, proteſtatio cõtemporaneè fit cum ipſo actu: quo caſu (vt. s̃. dixi) inducitur repu gnantia, quę habet vitiare ipſum actum, ideo non immeritò Barto. in hac quæſtione dicit, ꝙ non inducitur obligatio, per. l. vbi repugnã tia. ſentiens quòd vitiatur diſpoſitio propter

22 repugnantiã. ¶ † Ex quo infero ſingulariter, quòd nedum inducitur repugnantia ex pro- teſtatione contraria facto ſimul geſto, prout ſonat in facto, ſed etiã ex proteſtatione, quæ tendit contra totalem effectum iuris reſultan tem ex facto: quia licet ipſa proteſtatio ver- borum, non habeat in ſe repugnantiã, tamen quia habita relatione effectus iuris ad factum colligitur repugnantia, vitiatur diſpoſitio.

¶ Cæterum, quia iſta materia eſt multùm in- trincata, & difficilis, pro clara intelligentia ego diſtinguerem ſic. Cum quæritur, an pro teſtatio tollatur per contrariũ factum, diſtin-

gue,quòd aut factũ & protestatio simultaneè gesta sunt,aut separatim. Primo casu, aut loquimur in dependentibus à mera voluntate protestantis, aut à potestate protestantis, & alterius,aut à potestatę iuris primo casu,quãdo loquimur in mera voluntate protestantis, distingue vt in·§·pręcedenti dictum est.¶ In ij.verò casu, quando loquimur in dependentibus à voluntate protestantis & alterius,tũc dic.quòd aut est tale factum quod animus facientis potest applicare ad duplicem sensum, quia partim est multipliciter intelligibile, & tunc dico quòd protestatio tendens ad declarationem animi ad vnum sensum iuuat,& non tollitur per contrarium factum &non esse repugnantia iuxta ea, quæ late.s̃.vidistis.
23 ¶ †Si vero factum nõ est multipliciter intelligibile,tunc aut protestatio contrariatur facto ꝓut sonat in facto ꝙ qñ sit.s̃.declaraui:tũc est vera repugnãtia, & ideo vitiat dispositio nõ autẽ tollitur protestatio per cõtrarium factum hoc est de mente Bar.in.l.j.C.de lit.cõt. & declara vt.s̃.dixi.Si verò non contrariatur facto prout sonat in facto tunc si contrariatur totali effectui ipsius facti, adhuc vitiatur dispositio propter repugnantiam: vt quãdo promitto non animo obligandi: vt vult Barto.in dicto paragrapho morte & tamen quicquid dixerit ibi Imo.

¶ Si verò nō contrariatur totali effectui ſed tendit ad detrahendum partē ſubſtātialem facti ſimul geſti, tunc non videtur vitiari diſpoſitio, tanquàm continens repugnātiam: imò potius reijcitur proteſtatio.l.cùm precario.ff. de precario. Sed caſus videtur cōtrarius in.c. fi.extra de cōdi.appoſitis,ſed.j.videbitis intellectum iſtorum iurium. ¶ In.iij.verò caſu qñ loquimur in dependentibus à poteſtate iuris præſumentis, aut aliter diſponētis, tunc dicēdum eſt, vt dicam in.§.vj.vbi etiam videbis magnam ſubdiſtinctionē. Tamē hìc licet nō ſit materia huius §.non omittā dicere aliqua, quæ tendunt ad declarationē aliquorū iuriū
24 prępallegatorū. ¶ †Vnde dico quòd ſi proteſtatio tendit derogandum præſumptioni, vel fictioni iuris inductę, pro iuris obſeruantia, ¶ Tūc dico, qđ ſi actus & talis ꝓteſtatio ſimul apud ſuperiorē, pōt ſuperior nō admittere ꝓteſtātē tanꝗ ſibi cōtrariū.dicto.c.ſolicitu. in fine. Sed ſi eū nō repulit, tūc videtꝰ ꝙ vitietꝰ diſpoſitio, propter repugnantiam. Et ita videtur ſentire Bartol.in dicto.§.Morte, vt patet ex ſupra.dictis.ſed Panor.in dicto.c.ſolicitudinē.ſentit quòd tūc proteſtatio non releuat, ſed toleretꝰ per contrariū factum ſimul geſtū, quòd ego credo verius. Alleg.ibi pro hoc caſum vltra doctores in.c.vt quis duas.de elect. in.vj.& etiam habes textum gl.in clę.gratioſę

de rescri.vbi dicit quod si quis obtinuerit gratiam de aliquo beneficio, & postea acceptauerit aliud, ꝙ non potest simul tenere cũ illo, de quo obtinuit gratiam: dicit ibi tex. ꝙ videtur renũtiare illi gratię. Et dicit ibi gloss. in verbo renũtiare, quod procedet ille text. etiam si de cõtrario protestatus fuerit, quia illa protestatio tãquã cõtraria facto nõ releuat nec obstat. l. vbi repugnãtia. cũ his, quę. s. dixi: quia ea, quę dixi, procedũt in dependentibus à voluntate, contrahentium secus in dependentibus à potestate iuris, cui partes non possunt derogaretur ideo tunc non vitiatur dispositio, tãquam non contines repugnãtiam, sed potius reijcit protestatio per contrariũ factũ. de quo dic vt dicam. j. in. § vj. Vbi pulchra multa videbitis. ¶ Venio nũc ad secũdum membrum principale distinctionis, qñ factum cõtrariũ protestationi nõ fuit simul gestum cum protestatiõe, sed separatim: quo casu si loquimur in depẽdẽtibus à voluntate protestantis, dic vt dixi in § præcedenti. Si verò loquimur in dependentibus à voluntate iuris, dic vt dicã
25 in dicto § vj. ¶ †Sed si loquimur in dependẽtibus à voluntate protestantis, & alterius, vt in contractibus, quę est materia nostra, tunc distingue, aut factum sit multipliciter intelligibile, ad cuius declarationem tendat protestatio: quia tunc iuuat, vt plene dixi. s. Aut

non est multipliciter intelligibile, & tūc sub distingue, an sit contraria facto, prout sonat in facto, vt tūc tollatur per cōtrariū factum. Idē si cōtrariat totali effectui facti, vt.s̄.dixi. Si verò non contrariatur totali sensu facti, tunc aut tendit ad detrahendum partem substantialem facti: & tunc quid iuris, residet ex difficultate duorum iurium, quæ videntur contraria, videlicet.l. cum præcario, &.c.fi. præallegat.

¶ Quæ iura licet loquantur quando factum & protestatio contēporaneè gesta sunt: tamē eadem ratione procedēt, si separatim. Si vero protestatio tendit ad aliud quàm ad detrahendum partem substantialem facti, tunc subdistingue, an actus sequatur incontinenti post protestationem, & tunc iuuabit protestatio: an ex interuallo, & tūc iterum subdistingue, an sit facta protestatio per verba futuri temporis, seu respicientia ad quodcunque futurum tempus, an non secundum quòd plenè dixi, & declaraui in.§.præcedenti. Et etiam in præmissis distinguēdum est, an interuenerit in his protestationibus consensus partis, vel non secundum distinctionem: quam faciam in.§.sequenti. ¶ Vnde ad præmissorum declarationem, quia.s̄.vidimus quòd in dependentibus à voluntate duorum, protestatio debet
26 fieri parti: † An ad hoc vt protestatio releuet,

sit necesse quòd pars, cui fit, consentiat. ¶ Solutio. Bart. in dicto § morte dicit quòd si protestatio fieret ad tollendam, seu limitandam obligationem iam cõtractam tunc non valet, nisi pars consentiat. Allegat. l. si maior. C. de transactioni. & l. perfecta. C. de donatio. quae sub modo.

¶ Et attende, quia vbicũq; dicam requiri cõsensum, intelligit Bar. de expresso, non de tacito, vt patet ex eius verbis. Et ita etiã Imola interprętatur eum velle.

¶ Si vero sit ad tollendam, seu limitandam obligationem de futuro, tunc si obligatio cõtrahitur ex necessitate alicuius actus praecedentis, requiritur consensus partis; aliàs non habet effectum. l. fin. § item si prędixerit. ff. nau. cau. stab. licet glo. aliter ibi dicat. Ecce quando quis assumit officium tabernę, vel hospitij, tenetur receptare homines cum custodia suarum rerum. Vnde si hospes protestaretur quòd non intendit habere res in sua custodia: ista protestatio non releuaret, nisi pars consentiret, quia ex necessitate officij assumpti teneretur ad hoc.

27 ¶ † Si vero contrahenda est liberè obligatio, tunc aut protestatio fit ad futuram obligationem tollendam, & requiritur partis consensus: vt quando protestor quod si apud te pro Titio intercedam, non facio animo

obligandi: certè si tu cōsentis, & postea intercedo, non obligor. Et istud colligitur ex quadam glo. in l. pacta nouissima. C. de pact. dum dicit, nisi pactum primū deroget secūdo, præsupponit primum fuisse pactum, & sic habuit consensum duorum. Sed si tu non consensisti, si quidem ego postea intercedo simpliciter, Facio actū protestationi cōtrarium: & sic videor à prima protestatione recedere, secūdū Bar. dicentē esse casum in l. cùm in plures. §. locator. ff. locati. ¶ Sed si in ipso actu obligationis dicerem, ego promitto animo non obligādi me: tunc sine dubio non cōtraheretur obligatio, secūdū Bar. per l. vbi repugnātia. de reg. iuris. & per c. solicitudinem. in fine. de appellatio. Et sic cōclusio Bar. (cuius verba pręmissa sunt formalia) est, †quòd quādo ꝓtestatio fit ad obligationē tollendā, quòd si actus & protestatio simul gesta sunt, indistinctè nō valet dispositio, tanꝙ cōtinens repugnantiā. ¶ Si verò separatim, tūc distinguendum, an pars consenserit, vel non. ¶ Si verò protestatio fit ad obligationē limitandam, vt si protestor quòd si quid promittā tibi purè, illud intelligatᷓ sub conditione, vel certo modo: tunc si loquamur in obligationibus, quæ contrahuntur verbis siue consensu. si quidem talis limitatio, quę futurę obligationi adijcitur, inducit diuersitatem in qualitate obligationis:

Et ita talis diuersitas obligationem vitiaret, tunc est idem quod supra, quando fieret ad obligationem tollendam: quia actus qui post eà fit se nõ cõpatitur cum protestatione. arg. §. si quis simpliciter in. l. j. ff. de verb. obli. ¶ Ex
29 quibus verbis colligo, †quòd etiam quando protestatio fit ad obligationẽ limitandam, taliter vt inducatˀ diuersitas in qualitate obligationis, vt est in obligatione pura, & conditionali, est faciẽda distinctio eadem quæ in membro præcedenti: quia si fit protestatio separatim ab actu, distinguendũ erit, an pars dissenserit, vel non. Si verò simultaneè fiat, tunc indistinctè reijcitur dispositio, tanquã continẽs repugnantiã. ¶ Ex hoc infero ad quæst. arduam, quã habeo de facto: Quidam donauit bona sua pure, & inter viuos, addijciens protestationem quòd hæc donatio nõ habeat locum, nisi decesserit sine liberis, an valeat donatio? Dixit Bar. i. §. morte. hoc decidere quòd non: quia ista protestatio tendit ad obligationem limitandam, & inducit diuersitatem in qualitate obligationis. Et sumus in proprijs terminis, in quibus hic exẽplificat Bar. videlicet de pura dispositione ad conditionalem quo casu vult Bart. esse dicendum, vt in præcedenti membro: & in precedenti membro ita distinguitur. ergo &c. An autem in prædicta quæstione possit etiam infringi dona-

tio, eo quia dixit inter viuos, & postea i ptesta
tione adiecit cōditionē suspendentē substan-
tiā obligationis, vsq; post mortem: dicam. j.
& ibi omnino vide. Et sic patet, quòd in dicta
donatione fuit repugnantia.

¶ Sed dices tu, quare non substinetur dispo-
sitio, ex consensu ambarum partium, sicut
quando diuersitas talis illico placuit. l. j. §. Si
quis simpliciter. ff. de verbo. obligatio. in
versiculo cum adijcit, Respondeo, quòd
ibi ex complacentia sequuta tollebatur de-
fectus stipulationis, & fingitur alia stipu-
latio contracta, vt ibi dicit text.

¶ Sed in quæstione nostra consensus am-
barum partium non tollit vitium repu-
gnantiæ.

¶ Sed iterum posses instare, quòd illa condi-
tio, si decesserit sine liberis, non inducat re
pugnantiam quasi tacitè iussit, per. l. si vn-
quam. C. de reuocam. donat. coniuncta. l. iij.
cum ibi no. ff. de legat. primo.

¶ Quia respondeo, quòd illa tacita con-
ditio quæ inest. per. l. si vnquam non est
suspensiua substantiæ obligationis, sed est
resolutiua ipsius donationis, quæ pur in-
terim tenet & est pura, sed conditio adie-
cta vt supra, ipsi donationi est suspensiua
substantiæ obligationis, non autem reso-

lutiua vt patet ex text. notabili in .l. secunda. ff. de in diem addij. vbi iuris consultus declarat quando conditio dicatur resolutiua & quando suspensiua obligationis. ¶ In casu ergo præmisso fuit contraditio expressa aliter quàm inesset, & sic non obstat dicta lege, tertia per ea, quæ ibi notant doctores & sic non possumus euitare quin sit repugnantia. Vnde puto quòd Barto. rectè senserit, licet rigorosa sit eius decisio ꝓsequor vlterius ad dicta Bart. ¶ Si verò, dicit Bar. talis limitatio, quæ adducitur per protestationem nõ inducit diuersitatẽ in qualitate obligationis sed aliter tũc ꝓtestatio valet secundum Bar. cùm postea obligatio facta intelligatur secundum illam limitationem adiectam in protestatione, sicut si ipso tempore obligationis fuisset dictum. argu. l. Modestinus. ff. de solu. Iuncto dicto. §. si quis simpliciter & §. sequenti.

30 ¶ †Et intelligit. Imola. in dicto. §. morte. Barto. velle quòd tunc valeat protestatio, etiam si aduersarius expressæ non consenserit licet in præcedenti membro, videlicet quando est diuersitas in substantia obligationis requiratũ expressus cõsensus. ¶ Sed ista differentia nõ placet Imolę, quia si protestor ꝙ si promictam tibi viginti nõ intendo

me obligare nisi in decem, licet ista protestatiõ non concernat diuersitatem in substantia obligationis, secundũ notata in dicto. §. si quis simpliciter. tamen videtur quòd debeat requiri consensus, sicut & quando agitur de obligatiõe impedienda vnde sicut si dicerem, si contingat me tibi promitere decem, non intẽdo me obligare, requiratur consensus partis, cui fit protestatio, secundum eundem Bar. ita videtur quòd requiratur in dicto casu, quando dictum est, si promittam viginti, nolo obligari nisi in decem arguendo de toto ad partem. l. quę de tota. ff. de rei vendi. ¶ Nunc prosequere vlterius in dictis
31 Bar. ¶ † Si verò, dicit Bar. esset obligatio, quæ non, cõtraheretur verbis, seu consensum sed re tunc non requiritur consensus expressus eius, cui fit protestatio, sufficit enim quòd taceat, & non contradicat. Et illo modo videtur actus celebrari. l. j. ff. de solutio. Sed si contradiceret, impediretur actus celebrari, vt dicta. l. j. &. ij. quãdoq; fit talis ꝓtestatiõ super aliquo actu, ex quo non inducitur propriè obligatiõ, sed aliud pręiudicium generatur: & tunc sufficit quòd fiat parti, non tamen requiritur eius cõsensus. l. cõdicillis. §. j. ff. de lega. ij. l. si. debitor. §. j. ff. qui mo. pig. vel hypo. soluit. ¶ Et sic sentit Barto. quòd in illis casibus sufficiat illũ consensum fuisse tacitũ, quòd nota. ¶ Ex prædictis patet secũdum

Imolam dicto.§.Morte . quòd Bart.facit differentiam, an agatur de perturbatione obligationis in contractu verborum, an in cōtractu, qui perficitur cōsensu quæ differentia sibi non placet, quia etiam quando cōtractus perficitur cōsensu, videtur quòd debeat attendi protestatio facta, sicut quādo perficitur verbis. cùm eadem videatur esse ratio, ar.l.illud, ff.ad.l. Aquil. Sed pace Imolæ dixerim, malè vidit Bar. quia non facit hanc differentiam. Sed bene facit differentiam inter contractum, qui verbis, aut cōsensu perficitur, ex vna parte, & contractum qui re perficitur ex altera parte. Et hanc differentiam puto esse optimam: quia traditioni rei ꝓpriȩ, ex qua traditione debet resultare cōtractus, vt in contractibus, qui re perficiuntur habet quis latiores habenas imponendi legē quā vult, ꝙ si aliter cōtraheret: nec requiritur tūc ita formalis cōsensus, sicut in aliis cōtrāctib⁹, vt not.p gl.in l.j.ff.de solutio, & ibi probat i tex. ¶ Quia dñi vidistis distinctionē Bar.cū additionibus Imolȩ sed imperfectè locuti sunt circa istū passum, cū quȩrit, an in ꝓtestatione requirat partis cōsensus. Vnde proclara doctrina & intelligētia.ꝫ.dicēdorū quæro primo,

32 † An vbi requirit cōsensus ad ꝓtestationē, debeat ille consensus formaliter adhiberi, an verò sufficiat taciturnitas ei⁹ cui fit? Bar. in di.§.morte (vt patet ex ei⁹ verbis.

§.relatis reqrit q fit expssus, & ita etiã interpta tur Imola eũ velle. ¶ Ipse verò Imola dicit cõtrariũ, quia ex quo loquimur in ꝑtestatione declaratoria volũtatis: quę fit parti eius taciturnitas habebit̃ pro cõsensu, & erit ei imputandũ, ex quo nõ cõtradicit, p. l. si filiusfamil. absente. ff. ad Macedo. Et pro eo videt̃ gl. in. l. si fideiussor. in princi. ff. q satisd. cog. & in. c. j. xxvij. dist. vbi de materia p Archi. Ego verò teneo cũ Bar. cuius opinionẽ primò ꝓbabo authoritatibus. ij. exẽplis. iij. rationę: quia secũdũ Aristo. li. ij. Rethoricorũ. c. ij. oportet manifestis signis, & testimonijs vti. Et i. li. iij. c. ix. dicit q exẽpla sunt magis cõditionalia, euthymemata autẽ magis iudicialia, & in. li. j. c. ij. dicit q omnes persuasiones facimus perostẽdere, aut Exẽpla dicentes aut euthymemata. Et subijcit q pręter hęc nihil. Et eo li. c. j. dicit q tũc credim⁹ maximè, qñ ostensum esse existimamus. ¶ Probo igit̃ opinionẽ Bart. p Autho. magni luminarij nostri, videlicet Inn.
33 in. c. † Cumana de elect. vbi expressę vult, quòd in protestatione non sufficiat taciturnitas eius, cui fit, ad hoc vt sibi præiudicet, sed requiritur quòd expressę cõsentiat. Et idem tenet ibi Host. & videtur etiã sequi Io. And. & Archi. in. c. diaconij. xxviij. dist. ¶ Item hoc vult Panor. in. c. cùm. M. Ferrarieñ. de cõstit. vt patet ex eius verbis, præsertim dum dicit, quod in dict. c. cũ. M.

protestatio nõ iuuat, quia canonici recepti non receperũt & tamen constat ex,tex.quòd eis pręsentibus fuit facta protestatio, & tacuerunt ita quòd ab hac sententia,tanquam communi,non est recedendum. Probo etiam exemplis pluri-
34 bus.Nam sicut videmus,†quod quando requiritur aliquid expressæ fieri non sufficit quòd comprehendatur sub generalitate verborum secũdũ Io. And.ĩ.c.quia periculosum,de sen.exc. li.vj.in Nouella de quo habes gl.in cle.per litteras de prębẽ.videlicet gl.fi.& est bonus tex.ĩ.l.j. §.de pupillo.ff.de cõstit.pecu.ita in ꝓposito qñ requiritur cõsensus,nõ videt sufficere ꝙ cõprehendat sub velamine taciturnitatis. Tolle aliud exẽplũ in.c.beneficiũ de reg.iu.li.vj. vbi in collatione beneficij,quæ fit.ĩ.annũ. ꝓbationis exigitur cõsensus ĩgressi religionẽ ideo nõ sufficeret tacit⁹,secũdũ Io.An.in regula, is q tacet in Nouella aliud exẽplũ habes in.l.si cũ dotẽ.§.j.in.gl. j.ff.sol. matri.aliud ĩ.c.j.extra de loca. vbi tex.requirit cõsensum ĩ qlini in.ij.locatiõe:ideo dicũt ibi doct.ꝙ nõ sufficeret tacitus.Aliud exẽplũ ha-
35 bes in.l.fi.§.necessitate.C.de bonis,quę libe.†vbi exigitur consensus patris, quand ofilius inter uenit in iuditio.Ideo secũdũ doct.exigiturꝙ sit expressus ita specie in titu.de actore.§.j.vꝰ.si.sed quid si p̃sente patre & est gl.ĩ dic.l.si cũ dotẽ.§.j. ¶ Probo.iij.ratione,quia certum est ꝙ tacere

propriè loquendo, nõ eſt conſentire vel diſ-ſentire vt habetur per Barto. in. l. ij. §. voluntatem. ff. ſoluto mat. ſed tenet mediũ inter vtrũ que vt eſt caſus, & ibi glo. in regula, is, qui tacet de re. iu. li. vij. et bar. i. l. quę doti. ſol ma. ęta tis eſt firma regula ſecũdũ Ia. de Ra. & Cy. in l. inuitus. C. de ꝓcu. ¶ Si aũt reperiatur caſus quòd habeat̃ pro conſentiente, vel diſſentien
36 te, eſt fallentia à Regula. addo, hinc eſt † quòd iura, quę dicunt quod tacens dicat̃ conſentire, vel diſſentire, ſemper vtũtur verbis fictionis, quę denotat improprietatẽ. l. lege Cornelia. ibi. licet minus ꝓpriè. ff. de teſtamẽ. Cùm ergo taciturnitas propriè nõ arguat conſenſum, vel diſſenſum, ſed teneat medium, conſequenter neceſſariò cõcludendũ eſt, quòd vbicũq; lex in actu exigit conſenſum, debeat in dubio intelligi de expreſſo: & ſic de proprio potius, quã improprio, p. l. nõ aliter. ff. d. le. iij. niſi: quatenus in iure reperitur expreſſum ꝓ habeat̃ pro conſentiente, vel diſſentiẽte, Et iſtud eſt, quòd ſentit glo. in. l. ſi. §. item ſi prędixerit. ff. nau. cau. ſtab. Nam ibi tex. exigit conſenſum: & glo. ſubaudit maximè. quaſi velit quod propriè cõſenſus eſt ille, qui eſt expreſſus. Sed quia videt̃ ibi gl. quòd ſufficiat in illo caſu tacitus, ſubaudit maxime, & male, quia in illo caſu etiam requirit̃ exꝑſſus, vt patet ex ijs quę. s̃. dixi. ¶ Item etiam præmitto ad intelligentiam

telligentiam infrà dicendorum, ꝙ quedã habemus, quę sunt de substãtialibus cõtractus sine quibus cõtractus esse nõ potest, vt pote pręrium in venditione §. pręriũ. instit. de emp. & vendi. l. pacta cõuẽta. ff. de contrahẽda emptio. ¶ Item quòd emphyteuta soluat canonem secũdum Bart. in. l. ij. C. de iure. Emphyt. ¶ Item ꝙ pręcarium posśit reuocari ad bene placitum concedentis. l. cũ pręcario. ff. de precario. Et exemplifica etiã vt in. c. fin. extra de condi. apposi. Et an pactum, vel protestatio contra substãtia cõtractus valeat, vel nõ, videbitis. ĩ. qdã vero sunt naturalia, seu accidẽtalia cõtractus, vt qđ vẽdẽs teneaťde euictione. Hoc. Exẽplũ dat gl. in di. l. pacta conuenta. ¶ Item quòd venditor teneatur de morbo seu vitio animalis venditi. Hoc exemplũ dat Bar. in. l. vbi ita donatur. ff. de dona. cau. mor. & in dicta. l. ij. C. de iure emphy. Et ibi Cy. qui Cy. dicit Idẽ generaliter in quocũq; iure dat illi contractui nõ tñ formaliter, quia tunc esset de substantialibus. Et exẽplificat in iure qđ habet dominus ad expellendũ emphyteutam propter nõ solutum canonem. Et idem exemplum, dat ibi Bar. & contra hęc naturalia, aut accidentalia cõtractus bene potest patiſti valìdè secundum. Cy. & Barto. in dicta. l. ij. & de protestatione videbis infrà. Quædam verò sunt de natura rei in cõuẽtione deductę vt

58 †quod ille, qui habet vsum. fructū, habeat & vsum. l. per seruū. §. j. ff. de vsu. & hoc exemplū dat Chi. in dicta. l. ij. & Bart. in dicta. l. vbi ita donatur. Et consequenter volunt præfati doctores quòd ille tex. nō loquatur de substantialibus cōtractus: cuius cōtrariū voluit Butrius in. c. cùm M. ferrariensis, de cōsti. & contra hoc si fiat pactio ab initio, vitiat tota dispositio. d. §. j. aut ex post facto, & tunc valet principalis contractus, seu dispositio, reiecta illa pactione, seu cōuētione, vt ibidem in fine. ita dicit Bar. in dicta. l. vbi ita donatur. Et est de mente Cy. in dicta. l. ij. qđ no. dum illum text. loquentem in legato, trahunt ad contractus. ¶ Quędam autē sunt de accidētalibus ipsius rei in conuentione deductę, vt quòd vsufructuarius habeat aditū, seu viam, ad vsumfructum consequendum. l. j. §. j. ff. si vsufruc. peta. quo casu, si fiat pactio in cōtrariū non vitiat dispositio, sed reijcit ipsa pactio, vt dicit Chi. post Pet. et Iac. de Are. in dicta. l. ij. & Bart. in dicta. l. vbi ita. Quòd etiā no. dum illū textum loquentem in legato, trahunt ad contractus. Pro quibus facit. l. seruum filij. §. eum qui chirographū. ff. de lega. j. ¶ His sic pręmissis, propitius deueniens ad quęstionem principalem, in qua multa singularia, & difficilia sunt dicēda: & ideo audi, & inclina aurem tuam, quia, vt legit in. Ecclesiastico si inclinaueris

aurem tuam, excipies doctrinam & dilexe-
ris audire, sapiens eris. Et (vt inquit Tulius
in li.j. Rethoricorũ artis veteris) maximè do-
cilis est qui attentissime paratus est audire.
Et vt dicit Hugo de sancto victore, principiũ
à magistro, sed perfectio ab ingenio, & exer-
citatione esse debet. ¶ Vnde licet principiũ
huius profundissimæ materię, proficiscatur
à magistro rudis, & crassi ingenij, tamen spe-
ro, qđ ipsius materię perfectionem consequi
vobis fas erit, mediante illustri ingenio &
exercitatione vestra. ¶ Cùm quęritur igitur,
39 † An ad validitatẽ protestationis requiratur
consensus eius, cui fit protestatio, facio duo
membra principalia: quia aut protestatio si-
multaneè geritur cum actu, aut separatim. pri
mo casu in dependentibus à mera voluntate
protestantis, clarum est quòd non requiratur
consensus eius, cui fit. De quo dic vt dixi in. §.
præcedenti. ¶ Si vero loquimur in dependẽ
tibus à voluntate protestantis, & eius cui fit
protestatio, tũc aut habita relatione protesta-
tionis ad factum quod simul gerit, resultat re
pugnantia: quòd qñ sit suprà declaraui: & tũc
siue pars consentiat, siue nõ, vitiat dispositio.
l. vbi repugnantia. ff. de regu. iuris cùm simili
bus suprà allegatis: vt qñ dico, respondeo cũ
protestatione, quòd nõ sit responsum, vel vo
lo quòd cõtractus sit purus, cum protestatio

ne q̃ habeat locum, eueniẽte tali conditione. Nam ipsa prolatio verborum tunc docet repugnantiam. ¶ Cessante vero repugnantia, tunc aũt talis protestatio adijcitur actui, qui fit ex necessitate alterius actus præambuli: & tunc requiritur expressus consensus partis. l. fin. §. item si prædixerit. ff. nau. cau. stabet declara vt. s̃. dixi. ¶ Et ideo dico, & infero ex hoc, quòd si traditioni, quę fit ex necessitate alicuius pręambuli cõtractus, fiat aliqua protestatio: nõ iuuabit, nisi aduersarius expresse consentiat, nec sufficit taciturnitas Et hoc est de mente. Bart. in dicto. §. morte dum dicit, quòd si protestatio fiat, ad limitandam, seu tollendam obligationẽ iam contractam, non valet, nisi pars exprese consentiat, vt. s̃. dixi. Plus dico, quòd etiam si exprẹssè consentiat, non tamẽ valebit, nisi in vim pacti nudi. Nec dixeris, nonne istud pactum est vestitum rei interuentu? Respondeo, quòd non: quia illa traditio rei, fit ex necessitate pręambuli contractus, ideo ex ea non potest vestiri pactum nudum, vt est gl. singulariter notanda, & ibi Bar. & Ange. in. l. in traditiõibus. ff. de pactis. quòd declara, vt dixi in tract. de dote. in. §. ij. Si verò ista protestatio adijcitur actui, qui gerit̃ liberè, nõ ex aliqua necessitate, tũc si fiat protestatio super aliquo actu, ex quo non inducitur propriè obligatio, sed aliud pręiudiciũ

generaliter, sufficit quòd fiat parti, non tamẽ requiritur eius consensus, secundum Bart. in dicto § morte. per iura quę .s. allegaui. ¶ Sed si fiat sup actũ, ex quo inducitur obligatio, tũc si protestatio tẽdit ad declaratione dispositionis ambiguæ, multipliciter intelligibilis, quæ simul gerit, dico qđ nõ requirit apertis consensus sed sufficit, quòd non contradicat. ¶ Probo euidẽter quia talis proptestatio potest fieri etiam secretè extra præsentiam partis, vt dixi in § præcedenti. vbi vide quo casu tenet cõclusio ergo multò fortiùs si fiat in pręsentia partis tacentis. Si verò nõ tendit ad declaratione actus ambigui, tunc si sit super obligatione, quę re cõtrahitur, de qua in to. tit. instit. quibus more cõtrahi. obli. & tunc pariter dico quòd non requirit partis eius, cui fit protestatio, consensu, sed sufficit quòd taceat & nõ contradicat. l. j. cum gl. ff. de solutio. Et
40 istud bene vult Bar. in dict. § morte. ¶ †Sed si fiat protestatio super obligatione. quę verbis aut consensu perficit, tunc si tendit ad eneruandum naturam rei: Inconuentione deductę, credo quòd requiratur exprẽssus consen-
41 sus partis. Ratio, quia cõuentio talis quę ab initio fuit apposita, vitiat totam dispositionẽ: l. per seruũ. § j. suprà de vsu & habita. & suprà dixi. ¶ Si ergo taceat ille, cui fit protestatio, debemus interpretari, vt sustineat dispositio

ſtabatur: quòd volebat accipere vxorē, ſufficit, & haberetur pro conſenſu. Et ſic ſentit Butrius duo: Primò, quòd proteſtatio ibi nō ſit cōtra ſubſtātialia diſpoſitionis cuius cōtrarium ſentit in.c.fi.& ibi Panor.de cōdi.appoſitis. ¶ Secundo ſentit, quòd in.d.c.diaconi, tenuerit matrimonium: cuius cōtrarium ſentit Archi.in dicto.c.diaconi, & Panor. in.d.c.cū M. quia ſequeretur abſurdum, quòd Epiſcopus poſſet dare licentiā cōſtitutis in ſacris cōtrahendi matrimoniū: qđ eſt falſum. Nec obſtat.c.diaconi. quia ibi ponderatur proteſtatio, & cōſenſus Epiſcopi, ſolùm quo ad hoc, vt diaconus non deponat̄ propter delictum.
¶ Ex quo infero, † quod licentia habita à ſupe-
43 riore non habente poteſtatem licet non conualidet diſpoſitioni, excuſat tñ à pœna. Cuius cōtrarium reperio tenuiſſe Gaudium in titu.de re. venti.verſi. hîc tamen quero, Et reffert, ac ſequitur Alberi.in.ij.parte ſuorū ſtatutorum quæſt. xj.dicens per hoc quòd ſi officialis, det licentiam alicui faciendi aliquid contra ſtatuta loci, iſte faciens, nō ab hoc euitabit pœnam ſtatuti. Pro quo optimè facit.l. prohibere.§. planè.ff. quòd vi aut clam. Subijcit tamen Alberi, quòd mitiùs debet puniri propter licētiam. Pro quo vltimo adduco tibi tex. notabilem cum Bar.ff. de adulte. De his tamē dixi latè in.l.qui Romę. §.Callunachus.ff.de verb.obl.vbi omnino vide

quia articulus eſt quothidianus, & adde his quæ ibi dixi, authoritatem Archi. & Panor.in locis præallegati. ¶ Sed noſtraque prin.ꝙ non ſufficiat taciturnitas, videtur expreſſum in dict.c. cũm.M. Ferrarień.vbi illa proteſtatio non releuat,quia canonici nouiter recepti tacuerũt,& non expreſſæ conſenſerunt, ſecundum Panor. ibi So. potes dicere quòd tenendo opinionem Butri.ibi,quòd illa proteſtatio fieret ſuper dependentibus à poteſtate iuris, nõ autem contra hentium,tunc nõ obſtat. ¶ Sed quia Panor.hoc ibi repræhẽdit per bonas rationes, potes.ij.loco reſpondere tenendo ſecundum intellectum, quem ibi dat Panor.ſecundum quem non oſta-
44 bit,& dic.vt ibi. ¶ † Si autem proteſtatio ordinatur ad detrahendum partem ſubſtantialem facti,quo caſu parte conſentiente proteſtatio iuuat,& vitiat̃ totus cõtractus.c.fi.extra de cõdi. Appoſitis: Ideo requiritur ibi expreſſus conſenſus, nec ſufficit tacitus ſecundum.Inno.& Ioã. Andr.ibi ac etiam Butrium in dicto.c.cum M. Ferrarień.& hoc fauore matrimonij, ſecũdum Inno. ¶ Ego verò dico quòd imo fauore diſpoſitionis,quia ſi interpretaremus taciturnitatem pro conſenſu,vitiaretur diſpoſitio:ergo potius debemus interpretari pro diſſenſu, vt ſuſtineatur contractus, per.l. quoties iñ ſtipulationibus.ff.de verb.obli. & per conſequens nõ erit

neceſſe reſtrĩgere ad fauorẽ matrimonij. ¶ Pro hoc etiam facitquod ſuprà dixi circa proteſtationem, quæ eſt contra naturam rei in conuen
45 tionem, deductæ. ¶ Et ſic ex præmiſsis patet + quòd pactum, ſiue proteſtatio, cui pars conſenſit, tendens contra ſubſtantialia contractus, reddit contractum nullũ dicto.c.fi.qui tex. ſecũdũ Panor.ibi multò fortius procederet in alijs contractibus quod verum credo per illũ tex.in fine. quẽ bene pondera ꝙ videtur cõtrariũ.l.cũ præcario, & ibi Bar.ff.de p̃cario, & idẽ Bar.ĩ.l.vbi ita donatore & ibi do.ff.de dona.cau.mortis & perchi.ĩ.l.ij. C.de iur.emphy.vbi oẽs cõcludũt, pactum contra ſubſtantiam contractus non inualidare contractum, ſed potius reicitur ipſum pactum, per dictam.l.cum præcario, quod eſt contra dict.c.fi. ¶ Sed reperio quod Panor.in. c.inſinuante extr.qui cleri vel vo.dicit quod in. l.cum præcario cõſtituitur præcarium nõ tam ex verbis, quam ex cõceſsione re ipſa facta quaſi dicat quod in contractibus, qui re contrahuntur, ſi apponatur aliquod pactum contra ſubſtãtiam contractus, tũc reicitur pactum, remanẽte cõtractu valido: ſecus in cõtractibus, qui verbis aut conſenſu contrahuntur, quia tũc vitiaretur contractus, dict.c. fi. quod eſt bene notandum Imola.verò in.l. vbi ita donatur, de dona.cau.
46 mortis ait + quòd quando cõditionaliter adijci

tur aliquid contra substantiam contractus, vitiatur dispositio, propter repugnantiam, per dictũ.c.fi.secus si non adijcitur per viam conditionis,sed pacti, vel modi. Ita loquitur dicta.l. cum præcario. ¶ Ex quo in fert duo corellaria primum,quòd si in.l.cũ præcario dixisset,concedo præcario,si mihi non liceat reuocare,tunc vitiaretur actus repugnantiam continens,quia nunquam actus fuit purus: & econtra si in.c.fi. non fuisset locuutus conditionaliter, sed dixisset contraho matrimoninm tecum, hoc pacto quod generationem prolis euites, tunc teneret matrimoniũ,nec procederet illud.c.fi. Et pro hac distinctione adduco Bart.& Sali. post Marti.Sali.in authẽ.ingresi.C.de sacrosanct.eccle.in illo articulo,de ingrediẽte monasterium cum retentione proprij,quo casu,distingũt præfati docto. an dicatur ingredere monasterium si mihi dominium talis rei ræmaneat,& tunc vitiatur ingressus, quia talis cõditio facit deficere voluntatem ingredientis. Et est glos.in.c.ij.ext. de statu mo.& in dict.c.fi.Secus si retineret proprium per viam pacti,vel modi, quia tunc non vitiaretur ingressus.Ita intelligatur glo.in dict. Authenti. ingresi. ¶ Pro hac etiam distictin. adduco quòd etiam voluit Inno.in.c. scripturæ extr.de voto & facit.c.vltimũ. xxij.q.vlti. ¶ Sed hec distinctio videtur confundi per illlud.c.fi.

in quantum loquiturdeconditione resolutiua ibi donec inueniã.&c.Et ibi hoc ponderat Pan. & adde pro,eo quia illud aduerbiũvidetur limitatiuum potius quàm suspensiuum dispositionis,per.l.fœminæ.ff.de senatori. Tamen sustinendo præmissam opinionẽ potès dicere,quòd illud aduerbium etiam importet conditionem. & facit dispositionem conditionalem. Tex.est cum glo.in.c.ex literis extr.de matrimonio con tracto contra interdictùm eccle. de quo tamen dic. vt per Barto. in.l.ij.ff.de condi.& demon.
¶ Pro euitandis tamen præmissis difficultatibus, cogitabam dicere ad dict.l.cum præcario, vel quòd debeat intelligi, quando illi pacto non expresse consensit pars,sed tacuit,iuxta præmissa.vel meliùs dic,ꝙ loquitur,quãdo pactum tendit ad derogandum liberæ facultati concessæ ex natura contractus super re mea, & quę durat mea,& si ponderabis,nihil aliud vult ratio,quæ ibi exprimitur.Et pro hac solutione adduco tex.optimum in.l.j.§.pœnultimo.ff. depositi. Et etiam pro hoc adduco vobis glossam notabilem in.c.fi.de procur. libro sexto in verbo, reuocatus. vel aliter dico, quòd non mirum, si ibi pactum contra substantiam,non inualidat contractum, sed reijcitur, quia etiam remanente contractu valido, non propterea magis pręiudicatur concedenti pręcario

quàm si esset nullus, quia quemadmodum si esset nullus, posset ad beneplacitum rem petere,
47 ita etiam eo remanente valido: † quia ista est natura præcarij, vt reuocetur ad beneplacitũ concedẽtis. Et istæ erũt meliores solutiones, quàm alię solutiones premissę, per quas nimis restringitur, & limitatur dictum.c.fi. Adde etiã quàm sicut in præmissis casibus, pactum, seu protestatio tendens contra substantialia, non vitiat dispositionem, ita etiam dico quòd pactum, quod est contra substantiam non originalem, sed accidentialem, non vitiat dispositionem. Ita determinat Butri.& Panor.in.c.fi.de cõdi.appositis.
48 p.c.diaconi.xxviij.dí.vbi † valet ordinatio eius qui protestatus est, se velle habere vxorem: quia hoc olim licebat, licet Ecclesia posteà cõtrariũ statuerit, quod est bene notandum: quàm varijs dispositiõibus reperies multa substãtialia, quæ originaliter non fuerunt, sed posteà accidentaliter accesserunt, seu addita sunt. ¶ An autem in dic.c.diaconi tenuerit matrimonij propter protestationẽ, dixi.s̃. Adde etiam quòd licet protestatio quantum ad primam frontem verborum videat̃ contra substantialia, si tamen per interpretationem potest reduci ad formam alterius contractus, sine læsione significationis verborũ tunc ad id reducitur, & sustinetur dispositio. Et iste est casus notabilis in.l.vbi ita donatur.ff.de

donat cau.mor.& ibi Bar. Nã ibi ſtatim valuit donatio, tanquam inter viuos, quia licet dicam dono cauſa mortis, ita vt non liceat mihi reuocare, certè ex quo nolo poſſe reuocare, eſt donatio ſimplex inter viuos. Et illa verba, cauſa mortis, ſunt ſignificatiua cauſæ contractus, non autem ſignificant nomen contractus, hoc eſt, quod velit eſſe donationẽ cauſa mortis, ſed ſignificatur quòd propter cauſam mortis mouetur ex nunc ad donãdum inter viuos, vt vult ille textus expreſsè ibi dum dicit, cauſa donãdi magis, quàm mortis cauſa donatio eſt. Et ita etiã declarat ibi Bart. Et per hæc ſubſtineo glo. quæ eſt in.l.fi.C.de pact.in verbo, âcommodauerit in fine, quæ præſupponit, quòd poſsit donari poſt mortem, Ita & taliter, vt ſit donatio inter viuos. Et potes exemplificare, quando dicens, dono bona mea inter viuos, poſt mortẽ meam, quo caſu prima fronte videtur repugnãtia: quia ſi eſt dilata poſt mortẽ ergo nõ eſt inter viuos.

49 ¶ †Sed hoc nõ obſtãte, dico præmiſſa, illã glo. poſſe ſaluari, quia verborũ ſignificatio patitur diſſolutionẽ iſtius repugnãtiæ, quę eſt prima facie: & eſt ſenſus, ꝙ donat ex nũc inter viuos, ita quòd tñ, vt effectũ, & exequutionẽ ſortiatur donatio, poſt mortem nam: & ſic donatio eſt ſimplex, & pura ſed exequutio differtur poſt mortẽ, quę dies mortis omnino eſt extitura,

vt infrà dicam. Ita quòd tunc substantia obligationis non est in pendenti, quia statim cedit dies obligationis, sed nondum venit. l. cedere diem. ff. de ver. signifi. & sic statim debetur, licet peti non possit, vsque ad aduentum diei, videlicet post mortem. §. omnis. vers. id autem quod in die. institu. de verb. oblig. sicut vidimus in eo, qui stipulatur post mortē, vel promittit post mortē. Nam statim valet stipulatio quoad substātiā, licet nō quoad effectum exactionis, vt est tex. cum gl. in. §. post mortē. in fine. instit. de inutili. stipul. ¶ Sed pone, ꝙ adiecerit conditionem, quæ non potest euenire, nisi per mortem, vt in donatione illa, quā habui de facto, & de qua s. tetigi, illius qui dixit, dono purè, & inter viuos, cum protestatione, quòd habeat locum post mortem meā, si decessero sine liberis, an tunc erit id quod suprà. Dico breuiter quòd non. Moneor Primò, propter illam repugnantiam, quia dixit, purè: & deinde adiecit cōditionem, vt est de mente Bar. in sæpe allegato. §. morte. secundū quod suprà declaraui. Et addo etiā, quòd est de mente Imolæ in dicta l. vbi ita donatur, & aliorum, quos suprà allegaui, volentium
50 †quòd vbi conditionaliter adijcitur aliquid repugnans dispositioni, quæ simul geritur, tunc vitiatur dispositio: & hoc propter repugnantiam, secundum Imo. Et sic nota

rationem Imolæ. Nec ista repugnãtia potest dissolui sine læsione verborũ sicut precedens & facit etiam q̃ sequitur. ¶ Itẽ moneor quia dicit, inter viuos, & simul adiecit cõditionẽm si decesserit sine liberis: quam conditionẽ nõ est possibile existere in vita, etiam in vltimo vitæ momento: tum quia dixit, post mortem si decesserit sine liberis, adhuc idẽ, cùm illa cõditio respiciat ipsum decessum, & per futurũ subiunctiui, quod denotat perfectionem, secundum Bar. in. l. si cui. & ibi dixi. §. delegat. j. ¶ Et adde mirabilẽ consideratione gl. de tribus temporibus in. l. sed & partus in fine. ff. q̃d metus cau. per quam apparet, quòd ante decessum, nec in ipso actu decedendi, põt dici verificata conditio illa, si decesserit sine liberis. Et illam glo. Iac. Butri. & Alberi. ibi, & idem Alberi. in. ij. parte statutorũ suorũ quæstione. ij. inferunt ad statutũ Bononiẽ. quo cauetur quòd si capitaneus aliquid proposuerat contra statuta Bononię, sit priuatus officio suo. Nam dicunt prefati doctores per illam glo. quòd licet proposuerit contra statuta nõ tñ vnquã ĩtelligitur priuatus, quia ante propositionem nõ est priuatus nec tempore propositionis etiam debet preuari: quia propositio nondum est perfecta: post autẽ ipsam propositionẽ nihil facit propter quòd sit priuandus. Vnde debet dicere statutum, si capi-

clara, vt per Bar. ibi & plenius per eundem Bar. in. l. si is, qui pro emptore. ff. de vsucap. Illud tamen credo, quod si fuisset, talis cōditio, quę potuisset euenire in vita donatoris, puta, si Titius cōsul. factus fuerit vel, si nauis ex Asia venerit: tūc licet eueniat post mortē donatoris, quo casu nō fit retrotractio, tamē quia potuit euenire ī vita, non minus erit donatio inter viuos. Secus quando est talis que nūquā potuit euenire in vita per prædicta. ¶ Sed nūc antequàm veniam ad secūdū membrum principale distinctionis nostre, quęro pro intelligētia pręmissorum de aliqua doctrina, per quam possimus intelligere, quæ sint substantialia alicuius dispositionis, vt per cōsequēs intelligamus etiam quę sint naturalia, seu accidentalia. l. j. in princi. de his, que sunt sui vel alie. iuris quia licet suprà visum fuerit de aliquibus substantialibus, naturalibus, & accidētalibus, nō tamē vidimus aliquā certā doctrinam, per qua generaliter posit hoc co-
55 gnosci. † Ideo attende hic diligenter: & credo primò qđ substātialia summant ex deffinitione, Vnde quoties reperies aliquam dispositionē, peccare in aliquo ex cōprehensis in definitione, audacte dicas quod peccat in substantialibus. Hoc probatur in. l. v. §. stipulatio cōiūcta. l. j. §. si quis simpliciter. ff. de verb. oblig. Et istud est de mente doctorū in. l. j. ff. de

ro iud. vbi ponit̃ diffinitio rei iudicatæ. ¶ Et ideo ille tex. nõ summatur per doctores: quia dicũt quòd velle breuius summare quàm cõtineatur in diffinitione, esset reprehendere iurisc õsultũ, quam omnia verba sunt substãtialia. Et ideo Bar. in. l. omnes populi. ff. de insti.
56 & iuris. dicit † quòd ex deffinitione sumitur propria significatio vocabulorũ. Et tamen dicit Bar. quia deffinitio nihil aliud est ꝙ terminus iustè demonstrans quid esse, Et ex hijs soleo inferre quód oportet omnia verba diffinitionis propriè intelligi, nec vnꝙ possunt impropriari. Per quod soleo reprehendere Bar. in Rubricat. ff. so. mat. Dum sustinendo definitionem Azo. circa dotem impropriat verbum datur, in diffinitione positum pro traditur. ¶ Soleo etiã inferre ex pręmissis, quòd licet in alijs dispositionibus verba soleant interpretari secundum consuetudinem loquendi, tamen nõ sic in verbis definitionis, Per quod soleo reprehende Angelum in ca. rubri. dum deffinitionem Azonis deffenditper cõmunẽ
57 vsum loquẽdi. Et scire debes † qđ per deffinitionem nedum traduntur nobis quiditates rerum, hoc est, prout in esse ꝑducte, & prout est terminus iustè demõstrãs quid est sed etiã solet per deffinitionẽ demonstrari, qualiter dispositio producatur in esse dict. §. stipulatio. Et ideo si deffinitio vtrunꝙ comprehẽderet,

reuertetur in cinerem & Salomon in Ecclesia sti.c.ix.Nemo est, qui semper viuat.Et philon.in libro Sapientiæ.c.vij. Vnus est hominis introitus ad vitam, simul & exitus.Et Seneca in libro epistolarũ. Flumit dies, & irreparabilis vita decurrit. ¶ Et lucanus. Capit
52 omnia tellus, que gerunt†Cum ergo cõditio illa sit omnino certa an, licet incerta quando nõ suspẽdit substãtiã, sed solùm effectũ, vt.s. dixi. Et p illã viã potest dissolui repugnantia non sic in casu nostro per præmissa, & per hoc dico Salil.in.l.fi. C. de pact.malè dixisse, dum dicit, quòd quando quis donat sub conditiõe, si decesserit sine liberis, si adijciat clausulã istam, ita vt non posit reuocari, erit donatio inter viuos quòd erit imposibile, per præmissa, Nec obstant leges, quas allegat videlicet.l.vbi ita donatur, quia ex præmisis patet de respõtione. Nec obstat.l.senatus.§.mortis in fine. ff. de dona cau.mortis, quia etiam intelligitur secundum.l.vbi ita donatio. ¶ Et hinc est quòd Bar.allegat in dicta.l.vbi ita donatur illum.§.mortis in fine, pro concordanti In illis enim iuribus non erat aliqua cõditio suspendens substantiam obligationis vsque post mortem, vnde non erat repugnãtia quæ non posit dissolui, secundum quod.s. declara. ¶ Erit ergo prædicta donatio, causa mortis & reijcietur illa clã, vt non posit re-

tur hæc tria de substantia, vt est casus in dicto, c.si. Et ratio potest esse, quia in vna quaque dispositione maximũ bonum est finis, secundum Aristote. in. li. iij. Politicor. c. vij. vnde Socrates in exortationibus. c. iij. dicit quòd in omnibus operibus non ita principium, vt finem perpendimus. Nimirum ergo si finis dispositionis indicatur de substantialibus. Contra tamen ista facit quòd no. per glo. & Panor. in. c. cõmissum extra de sponsa. Sed vos remitto ad ibi notata.

61 ¶ † Item dico quòd vbicunque reuocatio dispositionis relinquitur in mera voluntate exercẽtis liberalitatẽ, tũc videtẽ id esse de substãtiali bus, per. l. cũ p̃cario. ff. de precario & per nota per glos. in. c. si. de procur. li. vj. licet id non compræhendatur sub deffinitione, vt sentiunt Bar. & doctores. in. l. vbi ita donatur de doct. cau. mor. iungendo definitionem, causa mortis, quę ponitur per Azonem in summa eiusdem titu. ¶ Ego verò cogitabam dicere, quòd id non sit de substantialibus, quia hoc nõ est iure cautum Nec hoc dicit illa. l. cum præcario. Et si dixeris, quare ergo reijcitur ibi pactũ in cõtrariũ? Respondeoq; nõ ea ratione quia sit cõtra substãtiã: quia tũc potius vitiaretẽ dispositio, quã reiceretẽ pactũ, dicto. c. si. Sed reijcitur quasi sit cõtra bonos mores, tollendo illam libertatem, vt patet ex ratione dictæ legis, cum præcario. Et ad hoc

etiam optimè faciũt notata in.l. si mihi & tibi. §.in legatis.ff.de legat.j. Et per glos. in dicto.c. fi.de procura.lib.vj.& in.l. si quis in princi.testamenti.ff.de leg.iij. Et sic ex hoc habes alium præclarum intellectum ad dictam.l. cum præcario
62 vltra alios itellectus,quos.s.dedi eo.§. ¶ † Dico etiam, quòd substantialia contractus, possunt sumi ab effectibus originalibus. Nam licet aliqua videantur esse eadem,tamen ex diuersitate effectuum,seu iuris inde resultantis cõstituũtur diuersæ species in substantia. Istud videtur velle Bar.in.l.in princi.ff.de acq.possess. ¶ Sed cõtra hoc opponitur quòd omnis effectus, seu ius datum, contractui, vel alteri dispositioni,dummodò non formaliter,dicitur esse potius de naturalibus, vel accidentalibus quàm substantialibus,vt vult Cy.in.l.ij.C.de iur.emphy.& teti gis eo.§. ¶ Solu. Ego dicerem quòd vbi effectus diuersi oriuntur ex eadem causa,& à qua res denominatur, tũc constituuntur diuerse species in substantia exemplum ex possessione naturali & ciuili,oriuntur diuersi effectus, vt declaraui
63 in.l.j.in princi.ff.de acquir.possess. † Nam ex ciuili quæritur aptitudo præscribendi verum dominium non sic ex naturali, licet alia iura,seu effectus oriantur ex ea. Et isti diuersi effectus, oriuntur ex ipso iure insistendi, ex quo denominatur possessio,dict.l.j.in princi. Et patet etiam

longè prestantior esset. ¶ Et ideo soleo inferre quòd Dy. Bar. & doctores non debuerunt eo respectu reprehendere definitionẽ Azonis de possessione. In.l.j.in princip.de acqui.
58 posserit.ff.vt ibi dixi latè. ¶ †Similiter dico, quòd quęcũq; solẽnitas formalis, tradita aliter quàm per definitionem, est de substantia: quia forma dat esse rei.de quo per Bart.in.l.si quis pro eo.in.viij.cõbinatione.ff.de fideiussori.qđ verùm limita, nisi illa solennitas esset introducta accidẽtaliter de cõsuetudine: quia tunc nõ est de substantia dispositionis, vide tex.cum glo.& ibi clarius Panor.in.c.cùm desideres.de sen.exc.Et Idem velle videtur Butrius in.c.super litteris.de rescrip.dũ dicit, qđ nõ vitiatẽ dispositio, si defficiat solennitas accidentalis, ad voluntatem hominis inducta. Et istud est, qđ voluerunt But. Io. Panor.in.c.fi. de condi.apposi.per.c.diaconi.xxviij.di.vt.s. declaraui: Et idem dicit gl.in dicto.c.cùm desideries. In quacũq; sollẽnitate introducta ad cautelam. Et idem dico in solenitate, quę est leuis pręiudicij, vt omissio crucis in inuentario. De quo.dic vt dixi in rubri.ff.de ope.no.nunti. Et sic quatuor sunt sclẽnitates, quę nõ sunt de substantia, videlicet illa, que nõ est originalis, sed accidentalis, vt dicto.c.dyaconi. ¶ Item illa, quę est inducta ex cõsuetudine, Et istud satis dependet à pręcedenti dicto.

ambiguę, multipliciter intelligibilis: & tunc
nō requiritur cōsensus partis. ¶ Si vero non
tendit ad declarationem actus ambigui, tunc
etiā distinguēdum An ordinetur ad detrahē-
dum partem substantialē facti, & tunc requi-
ritur expressus consensus eius, cui fit ne aliàs
tacitus habeat vitiare dispositionē. c. fin. & ibi
Inno. & Io. An. de condi. apposi. Et istud vult
Butrius in. c. cùm. M. Ferrariensis de cōstitu.
¶ Si verò tendit ad eneruādā naturam rei, in
cōuētione deductę, adhuc requiritur expres-
sus consensus, eadem ratione. quia aliàs & in
hoc casu tacitus vitiaret dispositionem. l. per
66 seruum. §. j. ff. de vsu. & habit. † Et p tacitos in
tellectus nō debemus inducere nullitatem di
spōnis, vt suprà declaraui. sed si tendit ad ener
uanda naturalia, seu accidētalia contractus,
non requiritur expressus cōsensus partis, sed
sufficit quòd taceat. c. diaconi. xxviij. distic. &
est de mēte Butrij. in dicto. c. cùm. M. & latè
suprà declaraui. ¶ Si verò protestatur, cōtra
accidentalia ipsius rei in cōuentionem dedu-
ctę, tunc quia protestatio nō valet, sed reijci-
tur, etiā si pars expressè consenserit, nō expe-
dit querere de eius consensu, vt suprà dixi.

SVMMARIVM

1 Protestatio cōtra vi[illegible] quando sufficiat.

2 Metus quando iustus dicatur, vt impediat protestationem.

3 Metus iustus quando ex minis esse dicatur.

Minæ quando sufficiant ad causandum iustum metum.

4 Accusator deficiens in probatione quo casu non puniatur.

5 Appellare non audens ob metum iudicis, protestari debet coram vicinis.

6 Timens sæuitiam iudicis an apppellare debeat coram honestis personis, an verò protestari.

7 Appellans coram honestis personis, quos apostolos petere debeat.

8 Iudex ecclesiasticus quando adiri possit, omisso seculari.

9 Protestatio coram quo fieri debeat, vbi actus cum iudice extra iudicium est explicandus. & mi. seq.

11 Protestatio propter absentiam alicuius coram quo fieri debeat.

12 Protestatio quo casu non sufficiat fieri coram honestis personis.

13 Iudex vbi quæri debeat.

14 Protestatio quo casu deseri dicatur.

15 Euictio per venditorem debetur, etiam sine stipulatione.

16 Litigans iusta causa non tenetur expensas resarcire.

17 Protestatio an & quando in scriptis fieri debeat.

Varto, principaliter pollicitus sum dicere de protestatione, quę fit ad obuiandum, ne potentia aut absentia alterius, nobis noceat, quo casu dicit Bar. in sępe allegato §. morte. versi. circa. iij. † quod quãdocũq; pote-

ex diffinitionibus Bart.quas ibi dat ad ciuilem, naturalem & corporalem per se.quam oppinio Bar.ibi deffensaui,licet totusmundus reprehen dat.¶ Nimirum ergo si ista diuersitas effectuũ constituit diuersas species in substantia quod de clara.vt ibi laté dixi.¶ Cæterũ,si isti diuersi ef, fectus insurgunt non immediatè à causa denominatiua dispositionis, sed alium de ex diuersitate accidentium, tunc non propriâ consti, stituuntur diuersæ species in substantia: vt ecce propter venditionem aliquando agitur de euictione, aliquando ex ędilitio edicto. Isti diuersi effectus non oriũtur inmediatè ex ipso cõsensu exquo contrahitur venditio,sed vel propter morbum patofactum posteà, vel quia res fuit euicta vnde non diuersificant substantiam con tractus quin semper sit venditio. Ideo ista,& similia sunt naturalia,& accidentalia contractus, non de substantialibus.¶ Venio nunc ad secun membrum principale dispositionis, distinctionis,videlicet quando protestatio non simul taneè,sed separatim geritur ab actu,quo casu si queritur,an requiratur consensns eius, cui fit:
64 quo casu vidistis distinctionem Bar.s̃.†quòd in obligationibus,quæ re contrahuntur, non requiritur consensus expressus eius,cum quo con trahitur,per.l.j.cum ibi no.ff.de solu. Et idem si fiat super aliquo actu, ex quo non inducatur

fecerint,quos potuit corrigere,& nõ fecit,ar.l. fluminum.§.quáquã.ff. de dam.infecto & est ex pressum in.c.constitutioné extr. de testi. ¶ Et aduerte,quia est aliud.c. præcedẽs,quod incipit
3 cõstitutus.¶ †Quid autem sit,si minatus est iu dex,vel alius hoc se facturum, nunquid dicetur iustus metus Bar.in dicto.§.si quis ipsi.dicit simpliciter quòd sic, & quod solæ minæ sufficiunt ad causandum iustum metum idem voluit ipse Bar.in.l.j.§.quæ honorandæ.ff.qua. rer.ac. non datur. ¶ Sed cõtrarium videtur voluisse & ibi etiam Sali.in.l.metum.C. quod metus causa.dicẽs quod minæ nõ sufficiũt,nisi sit talis persona quæ consueuit minas effectui demandari.Et ita etiam determinãt Io.An.Butr.& Panor.in.c.fi. exqui cleri.vel vouere & extra Bar.I tracta.de ty rãno versi.septimo quęro in.ij.colũ.Pro quibus facit illud Senecę in ꝓuerbijs. loquax inimicus minùs,quã taciturnus,offendit. Et illud Horatij in pœtria Nec semꝑ feriet, quicũq; minabiť arcus. ¶ Sed cogitaui cócordare opiniones, quia ille,qui minať,est talis,cui animato debeať reue rẽtia,puta eius epis.vel Princeps, vel iudex, vel pater:tũc sufficiũt solę minę:&ita loquiť Bar.in dicto.§.que honorãdę.Et sentit.Io.Fab.in.l.quę ad inuidiã.C.quod me.cau.Et ita intelligať gl.in dicta.l.metũ quę nihil dicit de cõsuetu.faciẽdi. Si verò nõ est tali, cui debeatur reuerẽtias tunc

non esse iustus metus, nisi data consuetudine faciendi. Ita intelligantur prefati doctores in dicta.l.metum. & in dicto.c.fi.qđ tene mēti, vt scias quãdo minę indicãt iustum metum.

¶ An autē sufficiat prēmissa probare per famam. Barto.dicit sub dubio fortè quòd sic, quia qđ dicitur a fidedignis, est iusta causa credulitatis. Et istud dicit in dicto.§.si quis ipsi.& adde eundem Barto.in.l.cum quidam.§.
4 qđ dicitur.ff.de acquir.hęredi.vbi dicit† ꝙ si quis accusauit aliquē de eo, de quo erat publica vox, & famà, ꝗuis defecerit in probatione, nō puniet. Qđ videt mirabile, quia talis cōdemnat in expeñ.c.accedens.in fine.extra de accus.vbi casus notabilis. Et cōtra Bar.do tibi glossam ad literam in.c.qualiter & quando. Secūdo. in princi.in eo.ti.in gl.magna, in versi.& si actor.vbi glo.loquitur in casu, quo infamatus publicè fuit nūtiatus, & tamē vult quòd defficiens in probatione puniatur.quia tene menti propter eius authoritatem. Et miror, quia dicit Barto.pur se obtinuisse millies quòd suprà dixi. ¶ Sed potes concordare distinguēdo, à quo orta sit infamia, an abipso accusante, seu in habilibus personis: & tūc procedat glo.prēmissa. An à fidedignis, & tunc procedat quòd dicit Bar.per tex.valde notabilem in.l.miles.§.pe.vbi etiā bar.ff.de adulte. Pro qua etiā distinctione vide dominū Ant. de Butrio.

stas deficit propter aduersarij potentiã, & tũc aut actus erat explicandus coram eo, tanquã corã iudice, & sufficit protestari corã vicinis. l.si.C.de his, qui propter metũ.iud.nõ appella, aut erat explicand. coram ipso, tanquàm coram parte in iudicio, & tunc protestatio debet fieri coram aliquo iudice, & per eum alij notificari.l.si præses.C.de episco.audien. l.in contractibus, in fin.C.de non nu.pecu. ¶ Si extra iudiciũ, tunc sufficit protestari corã vicinis.l.de pupillo.§.si quis ipsi.ff.de ope. no.nũ.quãdocũq; verò impedior ꝑpter absentiam alterius, nõ autẽ propter potẽtiã: & tunc aut erat explicandus actus cũ eo, tanq; cũ parte, & tunc sufficit fieri coram alio iudice, vel apud locum vbi habet domiciliũ secũdũ formam.l.vt perfectius.C.de animali.excep. Aut erat explicandus cum eo, tãquàm cũ iudice, & tunc debeo protestari ante tribunal eius, nec debeo quęrere eum per alia loca.l.j.§.adeũdi.ff.qñ appellandum sit. Ista sunt verba formalia Bartoli. ¶ Sed attende, quia Bart. nòn plenè loquitur. Vnde facio duo membra principalia in hac materia, quia aut fit protestatio propter potentiã aduersarij, aut vt propter absentiam: primo casu sub distinguo, quia aut actus venit explicãdus esset iudiciũ, aut in iudicio. Si esset iudicium, tunc aut venit explicandus cũ iudice tãquam cũ iudice, aut cum

de Butrio.in.c.secūdo.ex.de calumnia. ¶ Itē limito etiam quod dicit Bar.dum dicit quò d. quando propter timorem,seu metum predictum non audet appellare,debet fieri protestatio coram vicinis,quia hoc verū,si nō potest habere copiam iudicis,ad quē alias appellandum esset,coram ipso iudice ad quem.l.j. §.si quis ipsius.ff.quādo appellan.sit.¶ †Sed quęro quando timetur de iudice, an coram illis honestis personis sit necesse appellare, vel an sufficiat protestari? videtur q debeat appellare,vt est casus in l.cùm quidē.ff.de appella.Sed ego dico quòd poterit appellare,si voluerit,& tamē si maluerit, sufficiet protestari intra tempus,intra quod est appellandū. & causas appellationis & exprimere,& talis protestatio habet vim appellationis capitulo,fin.de appellatio.& vult Specul.in titu.de appellatio.in quarta parte.§.primo versicul. porro. & Angelus. & imola in dicta,l.quidam.vbi plus dicit imola quod plus operatur talis prestatio quàm appellatio, quia post talem protestationem cōparendo coram iudice à quo,nō intelligitur renūtiare suę appellatio,quia post talem protestationē comparēdo coram iudice à quo,nō intelligitur renūtiare suę appellationi, prout si appellasset. Ita tenet Specu.in dicto versi.porro.& Inno. & Io.An.in dicto.c.si.Et quod dicit de expres-

vt habetur per Innocen.in.c.significantibus. de offi.dele.& ibi doct.& tñ Bart.pfupponit quòd vbi etiam est superior secularis, possit tamẽ, si velit, adire Ecclesiasticum iudicem, licet non sit miserabilis persona. ¶ So. dicerẽ quòd si vellet adire iudicem Ecclesiasticum, vt de causa cognoscat propter deffectum iudicis secularis denegātis iustitiã, hoc nõ põt si potest habere recursum ad iudicẽ secularẽ superiorem. Ita loquit.d.c.licet. ¶ Sed si vellet adire ecclesiasticum, ad finem vt iudicem secularem cogat facere iustitiam, hoc posset facere, etiam vbi adesse superior secularis. Et hoc est quòd vult dicere Bar.vbi.s.per dictam Auth.vt differen.iudi. Ita mihi videtur dicendũ, & est bene menti tenendum. ¶ Ad de.xxiiij.casus valde notabiles, in quibus põt iudex Ecclesiasticus adiri, quos posui in tractatu statutorum in ti.qui statu.facere possunt.

9 ¶ † Videamus nunc quid iuris, quando actus est explicandus cum iudice, tanquã cum parte ex.iudicium, quo casu dicit Bar. in dicto.§. morte, quòd tunc sufficit protestari coram vicinis. Tu dic qđ imo coram eo, cessante timore, est protestandum, vt ipsemet notat Bar.in dicto.§.si quis ipsi. signans ad hoc singulariter illum tex. Et hoc sentit etiam ibi gl.declarando vt ibi dixi. Et quando dicatur probabilis metus suprà declaraui. Et hęc procedũt

quando actus venit exemplicandus cum iu-dice extra iudicium. Quid ſin iudicio, tunc etiam puto ſubdiſtinguendum, quia ſi actus eſt explicandus cum iudice tanquã cũ iudice, ceſſante timore, debet fieri proteſtatio coram eo: ſed inſiſtente timore, ſufficit proteſtari coram vicinis, arg. l. fi. C. de his qui per me. iudi.
10 nõ appella. ¶ †Si verò eſt actus explicandus in iudicio cũ iudice tanq̃ cum parte, tunc debet proteſtatio fieri coram aliquo iudice, ſeu magiſtratu, & per eũ ipſi notifficari, vt eſt caſus notabilis in l. Si pręſens. C. de epi. audien. & in l. in contractibus. in fine. C. de nõ nu. pecu. Et hoc etiã tenẽt bar. Ang. & Cumanus in dicto. §. ſi quis ipſi. Et hęc procedunt, quando fit proteſtatio propter potentiam, vel metum alicuius. Sed nunc videamus circa ſecundum membrum principale diſtinctionis, videlicet quando fit proteſtatio propter abſentiam ali-
11 cuius: quo caſus diſtinguo: † quia aut iſte abſens eſt iudex, aut eſt priuata perſona. primo caſu, ſi actus extra iudicialis erat explicandus coram ipſo iudice, puta appellatio, & ipſe eſt abſens, tunc bar. in dicto. §. morte. ſimpliciter dicit, quòd debet ꝓteſtari ante eius tribunal. nec alibi tenetur eum quęrere, per. l. j. §. adeundi. ff. quando appel. ſit. Et ſic ſentit quòd ſicut quãdo timetur de iudice, nõ eſt opus appellare, ſed ſufficit, proteſtari, vt ſuprà dixi. ¶ Idẽ

sit quando non est eius copia, cuius cõtrariũ determinasse reperio dominos, Ange. & imo. lã vbi suprà videlicet in dicta.l.cùm quidam, de appel. dicentes quòd tunc nõ sufficit protestari, sed necesse est appellare. Et idem reperio determinasse cardinalem, & imolam, in.c. fi. de appella. Et subijciunt Ang. & imola vbi suprà quòd q̃ primũ potest. debet hanc appellationem innotescere iudici, & aduersario de quo in Specu. vbi suprà in dicto.§ j. versi. illud quoq;. Ego verò dico sic, q̃ aut habetur copia iudicis ad quem, & tunc coram eo est appellandum. l. j. § si quis. ff. q̃n appellan. sit. & dixi in pręcedenti membro principali. Et est glossa pro hoc in cle. j. in verbo maiori de appella. nec tunc procederet qđ dicit Bar. in di-
12 cit Bar. in dicto. § morte. ¶ † Aut non habetur copia iudicis à quo, aut iudicis ad quem, & tũc credo quòd nõ sufficeret protestari coram honestis personis, sed oportet corã ipsis illum actum gerere, quę erat explicaturus apud absentẽ ordinarium, Casus est notandus in capitulo fi. pastoralis in fine. extra de offic. ordi. Et consequenter sicut apud ordinarium debebat formaliter appellari, ita debebit apud honestas personas, propter ipsius absentiam, per illum textũ. Sed quia suprà vidistis quòd
13 Bar. in dicto. § morte. dicit † quòd quis tenet iudicẽ querere solùm ante eius tribunal, vbi

consueuit ius reddere, nō alibi. Quæro an bene dicat indistinctè. Et videt̄ q̄ sic per tex. notabilem in. l. j. §. dies. in fine. ff. quādo appell. sit. vbi dicitur q̄ nō imputabitur debenti appellare, si ad domum eius nō iuit, vel in eius hortos, quia sufficit, si in publico se non exhibuerit. ¶ Sed Imo. in dicto. §. si q̄s ipsi limitat hoc verū notabiliter, nisi alibi, puta in camera sua, cōsueuisset etiā reddere ius: quia tūc etiā ibi esset q̄rendus, & ibidē fienda ꝓtestatio. De quo habes gl. singularē in. c. Cupiētes. §. q̄ si per. xx. de elec. li. vj. quæ dicit q̄ tūc ꝓtestatio est faciēda corā hostiarijs, & alijs personis occurrentibus. Et ista puto etiam procedere, quādo actus iudiciarius est explicandus corā ipso iudice absente, vt videtur velle glo. in dict. §. quòd si per viginti quando verò fit protestatio propter absentiam priuatæ personæ, tunc dicerem sic, quòd aut ista absentia, seu aliud impedimētum, prouenit propter contumaciam, vel vitium ipsius absentis, siue eius vitio. primo casu sufficit semel protestari coram honestis personis, quod per eum non stat quòminus actus fiat, sed propter eius absentiam, cōtumaciam, vel moram. ar. l. Titia. ij. §. vsuras. ff. de le. ij. & notatur in. l. honora. in princi. ff. de vsuris. & vult Bart. In dict. §. si quis ipsi. In. ij. verò casu, quādo ista absentia causatur sine vitio eius, cui facienda est protestatio: tunc

attende, quia si fit protestatio pro aliquo iure de nouo acquirendo, non sufficeret protestationē fieri tēpore absentiæ, seu alterius impedimenti. Sed opus est, ꝙ postea cessante impedimento fiat ille actus, qui tempore impedimenti erat faciendus: vt est casus valde notabilis in sæpcallegato·§·si quis ipsi & ibi dixi. ¶ Ex quo infert ibi
14 Bart. eleganter, † quòd si emptor, cui mouetur lis, non possit litem motam denūtiare vēditori propter eius absentiam, & sit impedimentum sine eius vitio, quòd licet tūc fuerit protestatus tempore absentię, tamen reuertente venditore, nisi ei nūtiaretur, videretur à protestatiōe recessum, quòd est bene menti tenendum. ¶ Sed attende quia quidam nouissimi ibi tenent, quòd ibi committatur euictio, propter absentiam, sine alia protestatione, aut denūtiatione, Et ita tenet Cumanus ibi. Et pro Cumano videt esse casus in. l. si dictū·§·si presente in fine. ff. de euict. ¶ Sed sustinendo Bar. cogitabam dicere, quòd ibi cōmittitur, licet absenti nō fuerit nuntiatū. Intellige tamen secundum alia iura, dum modò protestatio sit facta corā alijs vicinis, vel in domo absentis. Et si in absentia lis sit finita, erit ex illa sola protestatione commissa euictio, vt ibi: Et pro hac solutiōe vide tex. in. l. aut qui aliter·§. j. versi. & si fortè. ff. quod vi aut clam. vel melius
15 concordarē opiniones, quia debes scire, † quòd

etiam ſine ſtipulatione debetur euictio per venditorem ex edicto de euictione: quinimo etiam ſic conuentum ſit, vt non teneatur de euictione, nihilominus tenebitur ad pretij reſtitutionem, re euicta. caſus eſt notabilis in.l. emptorẽ.§. qui aũt.ff. de actioni. empti. & in his caſibus, non loquitur contrarium, ſed loquitur quando interceſsit ſtipulatio: quo caſu fateor quòd ipſa ſtipulatio committitur propter abſentiã venditoris. ¶ Ceterùm euictio, quæ debetur ex edicto, nõ committitur, niſi fiat quòd dicit Bar. Nec videatur tibi mirum, quòd plus ſuccuratur ſtipulati, quàm ex edicto, in materia ſtipulationis, quia caſus eſt in.l. ſi fratres. C. communia vtriuſque iudicij. & declara vt dixi in.l. qui Romæ.§. fi. ff. de verbo. obli. Et do optimũ ſimile. Nam certum, eſt quòd litigans non tenetur reſartre. expenſas

16 quãdo habuit iuſtam† cauſam litigãdi.l. qui ſolidum.§. etiã. ff. de le.ij. Et hoc ex edicto: & tamẽ ſi petantur ex ſtipulatione, veniunt etiam illę, in quibus habuit iuſtam cauſam litigandi. Ita eſt glo. ſingularis in.§. oportet. in Authen. de iudi. Et addo bonã glo. cum Bar. in.l. iij.§. ſi rem. ff. de le. iij. Et ita ſuſtineo Bar. cum quo trãſit Imola. in dicto.§. ſi quis ipſi, licet Ange. aliquid innouauerit. Et quòd propter abundãtiam, etiam non doloſam, venditoris debeat fieri denuntiatio, ſaltẽ in dominio firmat glo. in verſic. & ſi forte,

Præalle.& sequitur Ang.aretinus in. §.actionū.
17 institu.de actio. ¶ + Postremò quærò, an istæ protestationes debeāt fieri inscriptis. Et reperio quòd glo.in dict.c.cupientes §quod si per viginti.de elec.li vj.tenet quod sic sed dy.tenet cōtrarium & sequitur Imola in dict.§.si quis ipsi quia regulariter nisi in casibus expressis in iure non requiritur scriptura. Ad quod vide glos. enumerantem casus; In quibus exigitur scriptura in.c j.decensibus.li.vj. ¶ Ego verò cōcordo opiniones, quia aut fit protestatio talis quæ succedit in locum actionis & tunc debet fieri in scriptis, vt est casus in.l.vt perfectius.C.de anna. excep.in.§.sin aūt à fuerit.& Bar.i sæpeallegato. §.morte. Et idem dico in protestatione, quæ fit propter exceptionem nō numeratæ pecunię vel non numeratæ dotis, quia exigit scripturam Authen. hanc autem quærelam. C.de non nu. pecu.& ibi Chy.& his casibus benedicit glo.pręmissa, alias regulariter debet fieri protestatio sine scriptis, & ita loquantur Dyn.& sequaces.

SVMMARIVM

1 Protestatio voluntatis declaratiua quando & vbi debeat fieri, & cui.nu 2.

3 Protestatio grauans illos fieri non debet alij, quàm domino aut ipsius procuratori

4 Mandans aliquem percutu cum protestatione ne occidatur

non minus tenetur de occiso si occidatur.

1 Protestatio non semper necessariò fit in partis præsentia.

Vinto loco principaliter in hoc titulo pollicitus sum dicere de protestatione declaratiua voluntatis circa maleficia: quo casu dicit
1 Bart. in sępe allegato §. morte, † quãdoq; quis vult facere protestationem ad sui excusationem, ne incidat in delictum, quñq; ne incidat in maius delictum, vltra suũ propositum. Primo casu, aut nõ est literata persona, quę ex illo facto possit lędi: & tunc sufficit quòd protestatio fiat loco, & tempore quibus illud factum celebratur. l. qui foueas. & l. si putator. ff. ad legem. Aquil. Et formam, & effectum huius protestationis habes ex illis legibus.
¶ Si verò habet certum aduersariũ, ei debet fieri talis protestatio. l. qui aliter. §. j. ff. quod vi aut clam. Et ibi apparet forma, qualiter debet
2 fieri hęc protestatio. ¶ † Item apparet cui sit fienda, quia si nõ reperitur principalis, sufficit quòd fiat procuratori, vel amicis, aut viro pro vxore, aut syndico, vt ibi. Et aduerte secundũ Bar. in dicto §. morte: quia ita est hîc in isto genere protestationis, quòd non in alijs quę requirũt qđ alicui fiat: Cùm enim aliquis ad hoc protestetur, vt se exoneret, vel vt aliũ à quòd

grauet, potest fieri amicis, vel viro, & simili-
3 bus. ¶ † Cęterū ī alijs generibus protestatio
nis, quæ fiunt ad grauādū alios, nisi domino,
aut procuratori, aut legitimis administratori
bus. l. si ex legati causa. ff. de verb. ob. & facit l.
nō potest dolo carere. cum ibi notatis. ff. de re
gu. iur. ¶ In. ij. verò casu, qñ fit protestatio ne
incidat in maius delictum, tūc dicit Bart. vbi
suprà quòd quędam sunt, in quibus per volū
tatem nō potest regulari, & modificari factū.
Exēplū Aliquis habet animum vulnerandi
Titiū, nō autē occidēdi: certè iste animus nō
pōt regulare factū, quia potest esse quòd per-
cussio vltra propositum excedet, & tunc si
protestet ꝙ nō percutit animo occidendi, pro
testatio nihil operatur, arg. l. qui multa. C. ad
legem Iulian de vi. Et ego addo rationi, quia
quotienscūꝗ delictum, qđ quis principaliter
proposuit facere, tendit ad illum finem, qui se
quutus est, tunc inspicimus euentum, nō au-
tem protestationem, vel animum. l. fin. C. de
cri. expi. hęre. & voluit Barto. in. l. diuus. ff. ad
legē Corn. de sicar. Et probat optimè in dicta
l. qui multa facinora. vbi ponit casus quoti-
die occurrēs, quē bene tene mēti. Et istud est,
quod voluit papa in. c. si. de homicid. lib. vj.
4 vbi ponitur ratio pręmissorū. † Nā dicit ibi
textus, quod si quis mandat, vel iubet aliquē
vulnerari, cum protestatione quòd nō occi-

datur, vel membrum aliquod ei mutiletur, tamen si mandatarius fines mandati excedens occidet, vel mutilet, mandans efficit irregularis. Et subijcit textus rationē, quia mandans fuit in culpa, & debuit considerare hoc euenire posse. Ad quod vide omnino qđ dixi in l. si quis ab alio. in principio. ff. de re iudi. vnde est quid sibi imputetur, ex quo non considerauit finem, qui finis semper considerari debet, quia est maximū bonū in quacūq; dispositione secundū philosophū. li. iij. Politicorū. c. vij. & secūdū. Isidorū. li. ij. soliloquiorū. c. xlij. summa miserię, est nescire quò tendas. Et Socrates in exortationibus. c. iij. ī omnibus operibus non ita principiū, vt finem, perpendimus. Et author libelli, qui incipit, Astrolibi: De casu sapiens, stultus considerat ortum. Finem quippe rei cantica Laudis habet. ¶ Nūc prosequendo doctrinam Bar. dicit ipse quòd quędam sunt quę regulare & modificari possunt facta de necessitate, vt in acquirenda possessione, quę acquirit animo. l. licet. C. de. ac-
5 quiren. posse. vnde tunc pone † quòd ego expuli te de fundo, tamen antè, vel tunc protestatus sum qđ nō faciebam hoc nisi animo acquirendi possessionē naturalem tantùm vt fructuarius, vel ciuilem tātū vt dominus proprietatis: certè hęc protestatio operatur vt circa illam ciuilem vel naturalem possessionē so

lùm videar deliquisse, vt no.in.l.vnica.C.vti possidе.Super verbo,nec vi.& nō requiritur quòd ista protestatio fiat in presentia partis. Et de istarū protestationū modo, & effectu, satis liquet ex predictis legibus allegatis. A'l do & in hijs casibus potest verificari illud Ciceronis Rhetoricorū artis veteris.c.iij.lib.ij. quo animo quisquis faciat,non quo casu vtatur ad rem. pertinet.Et idem Cicero li.ij.artis Rhetor.artis noue.c.iiij.veritatem in omnibus scertari cōuenit rebus,que cōsulto facta non sunt,ea fraudi esse nō oportet.Et cassodorus li.viij.epistolarū,epistola.ij.Omnis attentio in qualitate proponēdi est.Et Isidorus.Soliloquiorū li.iij.c.lviij.tale erit opus tuū, qualis fuit intentio tua.Et in premissis.si vis circa legalem sapientiam habere optimam doctrinam,qualiter,& qñ in iure nostro attendat intentio delinquētis potius, quàm factū, vel econtra.factum potius,quàm intentio,vide Bar.in.l.diuus.ff.ad legem cornel.de sicar. alias est.l.j.§.diuus.Sed ego plenisime tetigi in.l.qui se pupillum.ff.de acquir.heredi.vbi recurre.

SVMMARIVM

1 Protestatio voluntatis declaratoria quid operetur.

2 Donans decip.meretur,qui,dum daret,de recipiendo cogi.

tauit.

3 Protestatio quod liceat minuere vel addere libello, non releuat.

4 Libellum, etiam lite contestata, ex partium tacito consensu immutari potest. & nu. seq.

6 Reus qui cautela actori tollat facultatem libelli mutandi.

7 Confessio acceptata per partem nō potest amplius reuocari.

8 Disposita per leges quo cognoscantur dependere à iure, non autem à partibus.

9 Debitor paciſci nequit quòd capi poſsit authoritate propria creditoris.

10 Pactum an valeat q̃ instrumētum executionē sortiatur citra libellum.

11 Iuramentum de calumnia non potest expressè per partes remitti.

12 Pactū partū super prorogatione instantiæ quare non valeat.

13 Præscriptioni, seu iuri pręscribendi, quare nō poſsit vlla protestatione derogari.

14 Proscriptio qua ratione introducta fuerit.

15 Solemnitati probatorie quare renuntiari non poſsit.

16 Pauper vel auarus quare Reipublicæ non sit pręficiendus.

17 Consensus partium nil operatur contra iuris dispositionem factam ad morum tuorum obseruantiam.

18 Fictio quo differat à præsumptione.

19 Fictio quid propriè dicatur.

20 Vitia quæ hominibus sint maximè vitanda.

21 Præsumptio quotuplex, & quando contra eam admittatur probatio.

22 Presumptio quid sit.

23 Protestatio contra legem fingendo procedentem quòd operetur.

24 Exceptioni simulationis non potest renuntiari.

25 Iuramentum doli vel fraudis præsumptionē tollere non potest.

26 Præsumptio consuetudine tollitur quãdoq;.vel personarum qualitate.

27 Patri de bene meritis filij protestanti quare non credatur.

28 Protestatio contrahentium quando tollatur præsumptione contraria

29 Matrimonium verbis de futuro contractum, an præsumatur habere vim de præsenti per copulam subsequentem.

30 Confessio quo casu præsumptioni cõtrariæ non præiudicet.

31 Protestatio facta secretè in absentia partis, quando valeat & releuet.

SExto dicturus, sum principaliter in hoc titulo de protestatiõe declaratoria voluntatis, in his, quæ non dependent à voluntate protestantis, sed à voluntate alterius, seu à voluntate iuris: quo casu Bar. in sępe allegato. §. morte. dicit sine dubio quòd ista protestatio declaratoria voluntatis nihil operatur. Et ponit exẽplũ qñ quis expẽdit pro alio, quod habet necesse facere. Nam tunc licet protestetr quòd facit animo repetendi, nõ releuat protestatio, vt dicit notari in. l. alimẽta. C. de nego. gestis. Addo, & huic cõgruit illud Senecę de beneficijs. li. j. Dignus est decipi, qui recipiẽ

do cogitauit, dum daret. Et precipuè hoc pro
cederet in his, quę quis habet necesse facere,
secundum quod loquitur Bar. Cui etiā cōgruit
illud Casiodori.lib.xlj.epistolarum, epistola
iiij. Debitum si quidem, qđ non pōt euitari,
prona debet mente semper offerri, vt fiat be-
neficiū, qđ sine cōpulsione cōstat illatū. Ad-
do etiā quòd cessante necessitate quis debet
celeri manu porrigere, iuxta illud Socratis in
exhortationibus: Elegāter vtere amicis, sed
minime prestoleris eorū preces, sed vltro eis,
cùm tempus exigit, auxilieris. Et istud est, ꝙ
voluit Salomon prouerb.c.iij. Ne dicas ami-
co tuo, vade & reuertere, & cras dabo tibi: cū
statim possis darę. Et idem Prouerbiorum.c.
xiij. Spes, quę differt, affligit animam. Et Tul-
lius Philippicorū lib.vj. Expectatio quidem
quantùm afferat languoris animo, quis non
videt. Et Cassidorus li.iij.epistolarū. Nō pos-
sumus existimare Iocundum, qđ ingrata fue
rit dilatorē suspēsum. ¶ Prosequor vlterius
ad dicta Bartoli qui circa id, quod suprà dixi,
3 †dat Aliud exemplū in eo, qui in libello suo
protestatur, quòd sibi liceat minuere, & adde
re ad libellum vsq; ad sententiam: certè talis
protestatio nihil releuat, secundū Bar. quia so
lùm poterit secūdū iuris permissionem.l.edi-
cta, cum ibi notatis. C. de edendo. ¶ Addo
etiam hic, quòd ex hoc in consequentiam in-
fertur,

fertur, quod clausula illa, quæ quotidie apponitur in fine libellorum saluo iure addendi, mutandi corrigendi, &c. est superflua, quia sine illa clausula potest limitari libellus vsq; ad litem contestatam, postea non, quantũcunque protestatus sit. l. qui familiæ, & ibi gl. ff. famil. quod verum singulariter limitat Bald. in repetitione dict. l. edicta quã fecit Paduę, procedere, quãdo simpliciter protestatus est quod sibi esset saluum ius addendi, mutandi, corrigendi, &c. Secus dicit Bald. si dixisset, saluo mihi arbitrio addendi, corrigendi, &c. quia tunc si pars nõ opponeret, videtur acceptare talem protestationem tacitè, & consequenter etiam post litem contestatam poterit immutare libellum suum, per. l. iij. in sui ratione. C. de hæred. instituen. ¶ Ex quibus verbis Bal.
4 colligo † q; ex tacito consensu partium potest libellus immutari, etiam post litem contestatam. Sed contrariũ sentit, iudicio meo, Bar. in dict. § morte. vt patet ex his, quę, s. dixi quasi hoc nõ resideat in potestate partiũ, sed à potestate iuris, si põderabis eius verba. ¶ Preterea Bar. vult quòd etiam vbi expresse protestatus est, quod sibi liceat immutare libellũ vsq; ad sententiã, ista protestatio indistinctè non releuet, quę tamen releuaret attenta ratione Baldi, saltem parte non opponente ego vero dicerẽ in hac difficultate sic, quòd si vult im-

mutare detrahendo de re petita, & renūtiādo hoc potest, etiam post litem contestata quia sicut posset toti liti renuntiare.l.postquā liti. C.de pact.ita etiam parti, arg.l.quæ de tota.ff. de rei vendi.¶ Si verò vult addere circa principalia, vel circa qualitates, ex quibus contingeret mutatio actionis propositè, iuxta, declarationē Bartoli in dic.l.edicta tunc si nō præcessit protestatio aliqua, absque dubio non potest addere post litem cōtestatā, vt.s̃.dixi. Et volunt Bart. & doctores in dicta.l.edicta. ¶ Si verò fuit protestatus, tūc si vsus est verbis Baldi, dicēdo, saluo mihi Arbitrio addēdi &c. res nō est sine scrupulo, licet pars nihil opposuerit: quia illa verba videntur debere intelligi de arbitrio freno iuris supposito, & bene organizato, iuxta ea quę plenè dixi.iij.l.si sit. s̃.de le.j.& faciunt notata per Bar.in.l.filiusfa. ff.de donat.& in extrauaganti, ad reprimendā superverbo, videbitur. Et vide ad hoc tex. optimūin.l.fide cōmissa.§.quāquā.ff.de le.iiij.
5 ¶ †Si verò expresse, ꝓtestatus esset, quòd sibi liceret addere, &c. vsq; ad sentētiā, & pars nō opposuerit, tūc propter talēcōsensum partiū; valde dubito, an possit addi vel immutari libellus post litē cōtestatū & arguo ꝙ sic quia ꝙ non possit fieri post litē cōte. videt̄ introductū fauore partiū. Sed certū est ꝙ iuri introducto in fauorē partiū possunt ipsę partes renūtiare.

Tex. est cũ gl. notabili in. c. cũ causam extra de offi. dele. Sed i cõtrariũ facit, quia istud videt potius ad iuris rigorẽ seruãdũ itroductũ, quia ex quo quasi cõtractũ est p litis cõtesta. l. iij. §. idẽ scribit. ff. de peculio. cõsequẽter ab isto quasi cõiunctu nõ potest recedi, sed opus est noua petitiõe. l. nõ potest. ff. de iudi. quia alias ,ppter illã imutationẽ libelli oporteret do. no imo litẽ cõtestari, & sic in eodẽ iudicio fieret duplex litis cõtestatio quod videretur absurdũ. Et ideo fortè huius timore Bart. motus est ad dicẽdũ, quòd istud depẽdeat potius à iuris potestate,
6 quã à potestate partiũ: cogitabitis. ¶ † In sup addo etiã dictis Bar. singularẽ cautelam, per quam reus poterit tollere actori facultatem mutãdi libellum, etiam ante litem cõtestatã, quia debes scire q quicquid asserit quis in libello, habet contra eum vim tacitæ confessionis. l. cùm precium & ibi gl. C. de libe. cau. † &
7 cõfessio per partem aduersam acceptata, non potest postea reuocari: quia tunc ex tali cõfessione acceptata, per partẽ inducitur quidam quasi cõtractus iuxta notata per Bal. in dict. l. cùm precium & habetur etiam in. l. iura. C. de omni agro deserto. li. xj. & consequenter à tali quasi contractu non potest recedi: vnde cautela erit, & hic attẽde diligẽter, quòd quãdo offertur libellus, vel alia cedula cõtra te, quòd semper dicas quòd acceptas illum libellum,

vel schedulã in passibus & punctis pro te facientibus tantũ, & nõ aliter, nec alio modo. Et si esset aliquis punctus, vel articulus, qui in specie pro te faceret, laudo q ipsum specificè acceptes, per notata per Bal. Imol. & Cumanũ in. l. Gal. §. quidã rectè. ff. de lib. ex. & postu. Et facta hac acceptatione consequenter post, etiam ante litem contestatam non potest imutare libellum suũ. Nec tunc procederet dicta. l. qui familiæ. ff. fami. ercis. ¶ Sed pro clara do
8 ctrina huius. §. quæro †qualiter cognoscemus in dubio quòd disposita per leges depẽdeant à potestate iuris potius, quã partiũ, ita quòd protestatio partiũ nihil operetur. Et hoc non tangit Bar. in dict. §. morte. & erit pulchrũ & valde vtile videre vnde ego dicerẽ sic, quòd aliquando ius incedit disponẽdo, aliquando fingendo, aliquando presumendo, aliquãdo interpretando primo casu dico quòd vbi ius aliquid disposuit, propter rigorẽ iuris seruandum, tunc partes non possunt protestando renuntiare illi iuri. ¶ Exemplum habes in cle. gratæ. & ibi glos. extr. de rescriptis & in. c. vt quis duas de elect. li. vj. & aliquid dixi. s. §. iij. Et ita potest intelligi. l. nemo potest. ff. de le. j.
9 per quam dicunt ibi Bal. & Imola † quòd debitor nõ potest pacisci, quòd possit capi propria authoritate, vel auctoritate curiæ, sine citatione, vel etiã cum citatione in casu vbi non

licet de iure cōmuni, quod est notandum secundum Imo. ibi quia quotidie apponitur in instrumentis. Et sic partes non possunt per aliquā cōuentionem, seu protestationem derogare ordinariæ cognitioni. Ideo non possunt pacisci, vel protestari, quòd procedatur summariè, simpliciter, & de plano sine scriptu. & figura iudicij, secundum Bal. & Imolam in dicta.l. nemo per notata in dicta cle. sæpe de verb. signifi. ¶ Addo ad hoc optimam glos. in.c. fi. de hæretic. lib. vj. quæ vult, quòd nullus inferiori supremo principe vel papa, potest in suo rescripto apponere, vt procedatur summariè simpliciter & de plano, &c. etiam si sit legatus de latere. ¶ Et ista nota;
10 †quia quotidie partes paciscuntur quòd instrumentum habeat executionem sine quia libello, vel sentētia: quod non possunt facere, per præmissa Bar. tamen in.l.ij.ff. de iur. iurā. dedit modum faciendi, quòd instrumenta habeant executionem paratam, videlicet quòd in fine instrumenti dicatur quòd debitor detulit iuramētum creditori & quòd creditor iurauit se esse creditorem, quod esset valde notandū, si verum. ¶ Sed. An sit verum dixi in.l. ait pretor.§ j.ff. de
11 Re Iudi. ¶ Et ideo per premissa patet †quòd nō est mirum, si partes non possunt expresse remittere iuramentum de calumnia.l.ij.§. Sed quia verемur.C. de iura calum: quia respicit ordinem

iudiciariũ, vt notatur in.l.prolatã.C.de sentẽ. & ĩterlo.omni.Iud. ¶ Attẽde tamẽ, quia potest omitti tacitè à partibus, nec ꝓptereà vitiaretur processus. Casus est in.c.j.de iure ca[illegible]m.lib.vj.
12 ¶ † Similiter nec possunt partes pacisti super prorogatione instantiæ causæ, quasi ob publicã vtilitatẽ hæc sint introducta.l. properandum.§. & si quidem cũ ibi notatis.C. de iudi. Nec tunc etiam iuramẽtũ aliquid prodesset, secundũ Bar. in.l.si quis pro eo.ff.de fideiussor. Et idem dico in quocũque introducto fauore publicæ vtilitatis principaliter, quia tunc protestatio nihil operatur, per.l.ius publicum.ff. de pact.c. si diligenti in fine de foro compe. & per nota.in.l.ij. & in.l.quẽadmodũ de.agric.& censi.li.xj. ¶ Et pone etiã exemplũ in.l.cætera.ff.de le.j.& in.l. senatus.ff. de contrahen. emptio. Et ideo dicit
13 Bar.in dicta.l.nemo. † quod cum prescriptio sit introducta ob fauorem publicum principaliter. l.ij.ff.de vsu capio. consequenter nulla renũtiatio vel protestatio potest derogare huic iuri præscribendi. ¶ Et ideo stante statuto quòd debitor præscribat decennio, non poterit debitor huic statuto renuntiare, secundũ Bar. vbi.s̃.Sed dy.tenet cõtrariũ, vt refert Ange.in dic.l.nemo Et cũ ipso Dyno trãsit Bal.ibi in præscriptione fauorabili, vel iniusta, au currente suo iure, secus in odiosa, quia iuri introducto in odium ali

cuius non poteſt renuntiari, vt videmus in Macedoniano. l. tamen ſi non oppoſita & ibi glo. ff. ad Macedo. Et reperio quòd eadē diſtinctionē inter præſcriptionem fauorabilē, & odioſam in proprijs terminis facit ipſe Bart. in. l. j. ff. de vſucapio. & tandē ſubijcit Baldus vbi. ſ. quòd cum dy. trāſeūt cōiter doctores, quia pactocōtrahētiū poterit impediri quo ad effectūcurſus preſcriptionis, ope exceptionis licet nō ipſo iure, per dictā. l. nemo cū ſua gl. quod eſt verius ſecūdum Imo. ibi quia licet præſcriptio ſit inducta ex mero odio, tantū poteſt ei renūtiari, vt ipſe Bar. ſentit in dicta. l. nemo in rñſione ad. l. cum notiſsimi. §. Sed ſi quis ſecūdū Im. licet ſecus ſit in exceptiōe Macedoniani & rationē differētię politui. ibi. ¶ Sed tūc quid rñdebimus ad rationē Bar. ꝙ p̃ſcriptio eſt introducta fauore publico principaliter dicta. l. j. ¶ Sol. dicit Ange. in. d. l.
14 nemo. † ꝙ nō fuit ītroducta fauore publico principaliter, ſed ſecūdario. Et ſi ſentit, cōiūctis quę dixi in præcedentibus, ꝙ licet non poſsit renūtiari iurį introducto fauore publico ſecundariò vt valeat renuntiatio ipſo iure. l. j. ff. ſol. matri. cum ibi notatis, tamen ſaltem ope replicationis valebit. Et ſic ſingulariter limitabis notata ī dic. l. j. cum ſimilibus. Et latius dixi in dicta. l. nemo ſuper quo tantū cogitetis. ¶ Similiter per pręmiſſa dico † quòd cum ſolennitates probatorię
15

sint introductę ob publicā vtilitatē, vt notatur in dict. l. nemo potest & per Bar. in dic. l. si quis pro eo. in. vij. cōbinatione cōsequēter protestatio contraria, vel renuntiatio, nihil operabitur cessante dicta sollennitate, quia talia nō sunt in potestate contrahentium, sed in potestate iuris. Ratio rationis potest esse, quia in his, quæ sunt introducta ob fauorem publicum, non attenditur aliquod cōmodū priuatorū iuxta illud Platonicum dictum. Qui rei publicæ præfecturi sunt, duo præcepta teneant, vnū, vt vtilitatem ciuium tueantur, & quodcunque agūt, ad eam referant, obliti cōmodorū suorum. Alterū, vt totum corpus reipublicę curent, ne dum partē tuentur, totum deserāt. ¶ Addo circa primum
16 præceptum, + quòd cū pauperem, vel auarum, difficile sit super commodo proprio non cogitare, consequenter non est tutum tales reipublicæ prædicere. Et ideo Scipio Romanorū cōsul. cūm duo Romæ apud senatū contenderent mitti in Hispaniam ad opus Reipublicæ (vt narrat veralerius) omnium consulum sentētia fuit, vt is mitteretur, in quem Scipionis sententia inclinaret qui quidem Scipio respōdit, neminem istorū mitti mihi placet, quia alter nihil habet, alteri nihil satis esse potest. ¶ An autem solennitas formales introductæ à iure dependeant à potestate cōtrahentium, & alia que sunt de sub

ſtantia diſpoſitionis alicuius, & quid operetur proteſtatio in his ſubſtantialibus, vel naturalibus, aut accidentalibus contractus, dixi pleniſsime in § iij. ſ. eodem. ¶ Poſtremò dico generali
17 ter † q vbicunq; iũs aliquid diſponit ad obſeruãtiã bonorũ morũ, cõſenſus partiũ nihil operat̃ ad oppoſitũ quia illud nõ eſt ĩ poteſtate cõtrahẽtiũ, ſed iuris. Et exẽplifica in caſu. l. fi. C. de pact. &c. in. l. ſtipula. hoc modo & in. l. gñaliter & in. l. ſi plagij. ff. de verb. obl. & in. l. Titia. ĩ princ. eo. tit. Viſo qñ. lex procedit diſponẽdo, videamus quando procedit fingendo, vel præſumendo. ¶ Ad quorũ declarationem præmitto ad euidẽtiam id, quod dicit glo. notabilis in. l. j. § accedit. C. de rei vxor. act. quę dicit † quòd fictio eſt ſup.
18 certo, præſumptio verò ſuper dubio. ¶ Et intelligo ſuper certo id eſt, ſuper eo, cuius contrarium eſt certum. Nam fingunt leges captum fuiſſe. Similiter fingunt mortuum apud hoſtes, deceſsiſſe ante captiuitatẽ: vt in § ſi ab hoſtibus. Inſtitu. quibus modi. ius pa. po. ſol. & tamen in his conſtat, veritatem eſſe in contrarium & ideo ſi queratur quidẽ eſt fictio, dic. breuiter † quod
19 fictio eſt cõtra veritatem rei, quę fuit, vel eſt poſsibilis à iure, vel à Natura, vt patet ex dictis Ia. de Are. & Salic. in. l. ſiue poſsidetis. C. de probat. ¶ Et iſtæ fictiones iuris ſunt introductę ex magna ęquitate. l. poſtlimin iũ. ff.

de cap. & poſt. reuer. Et ideo tales fictiones
ſunt approbatiſsimæ, licet fictiones ho-
minum in plus vel minus apud philoſophos
morales reprobentur, in medio quarum ſunt
quædam præclarę virtutes, vt grauitas, co-
20 mitas, & ſimiles. Nam debes ſcire, † quòd
in conuerſatione hominũ ſunt tergimina vi-
tia euitanda videlicet vt non fingamus oſten
tando, nimium de nobis pręſumendo, nec
etiam minus quàm deceat pręſumendo iro-
nia vtamur, ſed teneatur medium, & erit
virtus grauitatis. Sunt etiam quidam adu-
latores placendi ſtudio omnia ſingentes, &
aſſentantes: & econtra quidam contentio-
ſi, diſplicentes, duri, difficiles, in humani,
quos aduerſatores, odioſos appellamus: & in
ter hęc eſt media virtus amicitię ſimilis pro-
cul ab aſſentatione, & procul à contentioſa
aſperitat. ¶ Sunt etiam quidam procul ab o-
mni iocunditate, id eſt, omnem iucundita-
tem fugiẽtes, quos ruſticos appellamus: & e-
contra ſunt quidam homines iocundi, occa-
ſionem arripientes, ita quòd nec honeſtati,
nec dignitati percut. (quos ſcurras appella-
mus.) & inter hęc eſt quędã virtus modera-
tiua, quæ comitas appellamus. ¶ Sed viſo
quid ſi fictio, videamus nũc quid ſit pręſum-
21 ptio. Et breuiter dictꝗ pręſumptio. legis eſt
duplex: vna iuris tantũ: & cõtra iſtam admit-

titur probatio in cõtrarium,dicta.l.siue possi detis.& ibi notatur. Alia est pręsumptio iuris tamẽ est quesup p̃sumpto lex nihil statuit. Præsumptio vero iuris & de iure,est quando super pręsumpto aliquid statuit, vt dicit glo. in dicta.l.sine posidẽtis.Et declara hoc,vt ibi per iacobum de Are.Cy.& Sali.qui dicunt ꝙ dicitur super pręsumpto statutum,qñ statuit lex ꝙ ꝓbatio in cõtrariũ non admitat vel ꝙ, is cõtra quẽ pręsumuit,nõ audiat, licet dicat rẽ aliter se habere,vt habes exẽplũ in.l.antiquę. C.ad velleia. & in.l.fi.C. arbi.tute. & in.c.is, qui fidem.extra de sponsali.Et ideo hęc præ-
22 sumptio deffinit sic:† Est enim applicatio veri animi legislatoris super verisimili,transferens in aduersarium onus probandi. An autem saltem per cõfessionem partis admittatur probatio contra pręsumptionem iuris & de iure,aliquid infrà tangam. his sic præmissis
23 cùm queritur,an†quãdo lex procedit fingendo,protestatio,seu attestatio de cõtrario, aliquid operetur.Et breuiter dico quòd nõ,quia bene certum est,omnem fictionem esse contra veritatem,vt supra dixi. ergo frustratoriè circa hoc fit protestatio.¶ Si verò lex procedit pręsumendo,dico sic, quòd aut pręsumit simulationem,vt in casu.c.illo vos.de pignori.&.c.ad nostram.de emp.& vendi.& habetur in.c.conquestus.vbi glos.extra de vsuris

Et tunc dico quòd licet millies partes attestarent contractum esse verum, & non simulatum, nihil operaretur protestatio, quinimo ex hoc cõtractus reddit magis suspectus, secundum Bal. & Salicetũ in.l.iij.C.plus valere quod agit. Ad qđ vide in argumentũ optimã glossam in.l.si quis sub conditione.ff.de con-
24 di.instit. Quinimo plus dico, † quòd nec huic exceptioni simulationis potest, esse cum iuramẽto renũtiari, secundum Barto.in.l.nemo potest.ff.de le.j. De quo habes gloss. & ibi doctores, maximè Bal. & Sali.ĩ dicta.l.iij. & trãseunt communiter legistę, vt reffert Imolà in.c.cùm contingat. extra de iuris iure. Et rationem sensit glo.in.d.l.iij. quia quemadmodum cõtractus est simulatus, pręsumitur etiam iuramentum simulatum. ¶ Si verò lex aliud pręsumit, tunc si pręsumptio tendit in odium cõtrahentium, vel alterius ipsorum, vt quando contractus pręsumitur fœneratitius, protestatio in contrarium non iuuaret, per prędicta, etiam si iuratũ est. ¶ Et adde huic membro qđ voluit Bal.in.l.non dubiũ.C.de legib.
25 qui dicit † quòd iuramentum qualitercunq; interponatur, nõ tollit pręsumptionem doli, vel fraudis. Idem Sali. tenet in Authẽ. si qua mulier. C.ad. Velleia. Et idem dico in casu, quo pręsumitur dolus, vel fraus in eis, Super quo tamen fac regulã, ꝙ qñ actus gestus po-

test interpretari in bonam partem, & malam, si de se regulariter factū est malū, vt vendere res ecclesię, & accipere res naufragij, & similia. prçsumitur in dubio in malum: quia tunc pro parte sinistra est vehemētior prçsumptio, vide textū, & ibi Panor. in. c. ij. de regu. iuris.
26 †Hęc tamen prçsumptio posset tolli ex consuetudine, & qualitate personarum: quinimo & aliquando per protestationē, vt pote quando virtus protestationis tolleret illā fraudem. Et exemplifica quando in casu, quo prçsumitur animus furandi, protestaretur coram testibus de contrario, puta quòd res naufragij nō accipit vt subtrahat, sed vt custodiat. Nam si malo animo voluisset facere, totis viribus procurasset hoc nemini propalari. Ex quò ergo per suam protestationem propalauit, tolletur suspicio fraudis. Si verò protestatio tendit ad inducendum capacitatem in contrahentibus, qui alias sunt incapaces, exemplifica vt dixi. in tractatu. de dote. §. v. versic. Itē pro hac parte Nam in illis exemplis ius prçsumit confessionem emanasse in fraudem legis, nec prote-
27 statio de contrario iuuabit. Verbi gratia, †Pater est incapax ad donādum filio in potestate, nisi prçcesserit bene merita filij. l. si donatorē. C. de collat. cū ibi notatis. ¶ Pone ergo quod attestetur in donatione demeritis filij, nunc qui stabitur huiusmodi, protestationi, seu

atteſtationi parti dico quòd non, per .l. qui teſtamētum.ff.de proba. Et hoc dixi in dicto tractatu de dote, in loco vbi ſuprà. Et adde ꝙ voluit notabiliter Bar.ī.l.cùm quis decedens. §.Titia.ff.de le.iij.qui ex hoc generaliter concludit ꝙ confeſsio, ſeu atteſtatio facta ad vtilitatem nō capacis, quę in dubio pręſumitur ſimulata, dicta.l.qui teſtamentum & notatur In dicto.§.Titia.etiā ſi ſit iurata, pręſumetur ſimulata, & fraudulenta, Quod perpetuò tene menti ad infinita. Nam ſi principale eſt ſimulatum, idē in acceſſorio. ¶ Si vero pręſumptio iuris eſt fundata ſuper fraude alicuius tertij, vt quia p̄ſumit aliquid fieri in fraudē tertij nō cōtrahentis, vt in caſu Authēticę, ſed iam neceſſe.C.de donat. ante nupt. Et declara vt dixi ī tractatu de dote §.v.verſi.videamus nūc certè etiā atteſtatio ſeu proteſtatio in contrariū nihil operaretur. Adde nec tunc per præmiſſa, puto etiam iuramentum aliquid operari. Idem dico, vbicūq; lex pręſumit propter rigorem iuris ſeruādā, ita quod pręſumptio illa eſt fundata propter obſeruātiam iuris communis, cui partes non p̄nt derogare, vt eſt caſus in cle, gratię.cūgl.extra de reſcriptis. & in. c.vt quis duas, extra de electio.lib.vj. de quo
28 dic vt dixi.ſ.eo.ti.§.iij. ¶ † Si vero iuris præſumptio tendit ad fauorē cōtrahentiū, vel alterius ipſorum, certè eorū proteſtatio, tollet

per tex.cum glo.in.c.de cauſis extra de offic. delegati.vbi dicitur quòd etiam ſolennitatibus iuris introductis, fauore partiũ, poſſunt ipſe partes renuntiare.Et puto quòd predixi procedere,etiam ſi ſit preſumptio iuris & de iure,dummodò proteſtatio pręcedat,vel fiat in ipſa diſpoſitione, idem ſi poſt, dummodo proteſtatio tendat ad merũ fauorem ipſorum non ad fauorem alicuius conſentiui ex actu ipſorum : vt in caſu . c . is, qui fidem extra de

29 ſponſalib . ¶ † Declaro, duo contraxerunt matrimonium per verba de futuro , pone quòd poſtea ſubſequatur copula inter eos, certè præſumitur voluiſſe matrimonium habere vim de p̄ſenti,vt ibi.Pone ergo,quòd in ipſo actu, ſeu antè, vir proteſtetur quòd eam non cognoſcit, vel cognoſcere intendit eo animo,vt tranſeat in matrimonium de pręſenti, nunquid iſta proteſtatio valebit & tollet præſumptionem iuris & de iure.Reſpondeo quod ſic per præmiſſa.Et hoc reperio determinaſſe canoniſtas, maximè Panor in.c.

30 cùm.M.Ferrarieñ ſis extra de conſtitu.¶ †Cęterùm ſi ex poſt facto cõfiterentur ambo coniuges,ſe carnaliter non cognouiſſe eo animo vt tranſiret in matrimonium de pręſenti,talis confeſſio nõ pręiudicaret illi præſumptioni, quia tendit ad fauorem matrimonij, quod eſt conſecutiuum illius actus, cui ipſi non poſ-

sunt derogare, secundum. Panor. in dicto. c. is qui fidem. ¶ Et addo quòd hinc videmus quòd si duo contraxerunt publicè matrimonium, certè licet posteà ambo confiteantur se prius alibi contraxisse, per hanc solam confessionem non per iudicaretur matrimonio publicè contracto. Ita reperio determinasse Canonistas, maximè Butrium, & Panor, in. c. ij. de clandestina. desponsa. Quod tamẽ primò dixi, puto verũ, quando illud cõsecutiuũ non põt dissolui consensu partium, vt matrimonium, alias, per talem protestationem partium, saltem vt ex nunc, resoluerentur dispositio in vim pacti, non ipso iurè; quia protestatio non est modus tollendę obligationis, quę nõ tollitur, nisi modis cõtentis in sti. quibus mo. tollitur oblig. per totum. super quo tamẽ cogitetis. ¶ + Postremò videndũ,
51 quãdo ius procedit interpretando, vt pote interpretando actum ambiguum, in vnam partẽ: quo casu breuiter dico quòd protestatio, etiam secretè facta in absentia partis, valet, & iuuat, vt dixi in §. ij. s̃. in. tit. propę finẽ. ¶ An autẽ in alijs pręmissis requirat pręsentia partis, dic vt dixi. s̃. eodem. titul. §. iij. ¶ Sequitur nunc titu. secundus, seu Rubrica de certificatoria entis, vel non entis, facti, vel faciendi protestatione.

SVMMARIVM

1 Protestatio quæ excuset à vitio clandestinitatis.

2 Denuntiatio quæ tollat effectus ignorantiæ.

3 Protestatio quandoque facit ne interrumpatur cursus præscriptionis.

Irca istum titulum dic breuiter quòd hæc protestatio consistit in duobus. Nã quãdoque ego protestor quòd intẽdo aliquid facere in futurum, quãdoq; vero denuntio tibi, quòd aliquid de est de p̃terito, vel presenti.
1 ti. ¶ Circa primum dico 1 quòd talis protestatio potest fieri, & habet hunc effectum, quia excusat à vitio claudestinitatis, secundũ Bar. in sepe allegato. §. morte. per. l. aut qui aliter. ff. quod vi aut clam. Et hec protestatio, seu denũtiatio per quem fieri debeat, cui, & qualiter, dic vt ĩ dicta. l. aut qui aliter. §. j. & §. sequẽ
2 ti. vbi optimè declaratur in textu. ¶ 1 Circa secundum, quando denuntio tibi quòd aliquid de est de p̃terito, vel presenti, dicit Bar. vbi. S. quòd talis denũtiatio potest fieri, & habet primò hunc effectum, quòd tollit omnes effectus ignorantie, vt. l. si fideiussor. ff. mandati. & l. j. in fine. ff. de actio. empti. Et quo ad hunc effectum habet locum regula, que dicit

quòd qui certus est, amplius certificari non debet. c. eum, qui certus de regu. iur. lib. vj. Et isto casu an requiratur alia certificatio quàm verbo satis j. dicam in ti. proximè sequenti, de inhibitoriæ protestationis viribus. §. cõgruũ. ¶ Item talis protestatio producit effectus, qui producũtur ex scientia, secundum Bar. vbi. s. vt in casibus, in quibus ex scientia cum patientia inducitur consensus. l. j. §. j. de libe. agnos. & ideo vt talis effectus impediatur est necesse quòd illi protestationi cõtradicatur, vt dicta. l. j. §. j. Idem dicit Bar. in omnibus casibus, in quibus scientia cum patientia inducit cõsensum, vt in. l. sæpe cum similibus. ff. de re iudi. ¶ Item talis protestatio habet quandoque alium effectum mirabilem secũdum Bar. quia impedit cursum perscriptionis interrũpi. l. si ancillam. ff. pro suo. ¶ Sequitur Rubrica de inhibitoriæ protestationis viribus.

SVMMARIVM

1 Protestatio alicui facta, ne faciat id, quod facere tenetur quid operetur.
2 Mora creditoris in recipiendo commissa quid operetur.
3 Oblatio debiti omne moræ extinguit effectum.
4 Mora creditoris meritè culpæ ad scribitur.
5 Mora debitoris quo differat à mora creditoris.
6 Protestatio quibus casibus non releuet.
7 Lex ciuilis quando non seruetur iure Canonico.

8 Legatum rei alienæ non debetur iure Canonico, licet iure ciuili debeatur æstimatio.
9 Protestationi quando non sit parendum.& nu.12.
10 Protestatio quem habeat effectum,& quando.
11 Denuntians debitori debitoris sui ne soluat, instrumentum debiti ostendere debet.
13 Causa an sit necessariò exprimẽda in noui operis nũtiatione.
14 Protestatio an,& quando per procuratorem fieri possit.
15 Protestans tanquam procurator aduersarium de mandato certiorem facere debet.
16 Protestatio quibus casibus procuratori possit fieri.
17 Protestatio quando dicatur personalis,& finiatur morte,& quando non
18 Interpellato finitur tam interpellãtis,quã interpellati obitu.

Ongruit, videre primo de ꝓtestatiõe,que fit alicui,vt nõ faciat id, ad ꝙ faciẽdũ ẽst,obligatus sciẽdũ est secũdũ Bar.in sepe al-
1 leg.§.morte † qđ istã protestationẽ qñꝗ facit ille,cui quis est obligatus,vt puta creditor, debitoris,& tunc ex hoc vel mora debitoris, si precesserit,purgaᷤ,vel creditor in mora constituiᷤ,vt.l.mora.ff.de vsuris.&.l.ratio.§.si per venditorem.ff.de actio empti. ¶ Et addo ad
2 Bar. † qđ ista mora creditoris habet pulchrũ effectum,quia alleuiat debitorem offerẽtem creditori, vt teneaᷤ in aliquo minus, quàm

prius ex natura cōtractus tenentur, quia vbi ex natura cōtractus tenebatur de leui culpa, certè facta oblatione statim tenebitur de dolo duntaxat: vt est casus in .l. si mora. & ibi dixi .ff. sol. matri. adde secūdū glo. ibi, & etiā de lata culpa. ¶ Si vero tenebatur de leuissima culpa, tunc post oblationem tenebitur tantū de leui. ¶ Si verò de casu fortuito tenebatur, nō ex natura cōtractus, sed propter morā precedentem, tunc facta oblatione, non tenetur nisi ad id, ad quod tenebatur ante moram ex natura cōtractus: quia omnem effectum more † extinguit oblatio, & vltrà cōstituit credi-
3 torē in vltima mora, in tantum, vt debitor in aliquo nunquam teneat, quàm ex natura cōtractus vt suprà dixi. Et ita dicit in glo. in dicta .l. si mora, dum intelligit quòd mora mariti ibi precesserat. Et sequūtur Bar. & doctores ibi.
4 ¶ Adde etiam † quòd mora, ex parte creditoris censitur culpa, vt in dicta .l. si mora, & ibi dixi. ¶ Ex parte verò debitoris est plusquā culpa, & minimus, quàm dolus .l. si vehenda. §. idē iuris suprà ad legē Rhodiā de iactu & sic
5 tenet mediū inter culpā & dolū. ¶ † Et ratio differētie inter morā debitoris, & creditoris est quia debitor de lucro, tractat, creditor de dāno. Et ita dicunt Bal. & imola in dicta .l. si mo
6 ra. ¶ Prosequor vlterius in dictis Bar. † quādoque verò istam protestationem facit alius

quàm cui quis est obligatus, vt puta, ego. protestor tibi, ne soluas creditori tuo, vel ne facias qđ debes. Certè hęc protestatio, secundum Bar. si fiat sine aliqua iusta causa, est nullius effectus. l. si quis prohibuerit. ff. de publicia. l. vtrum. ff. de cõsti. pecu. quia non potest preiudicari alteri. l. Stichum. ff. de nouatio. Et addo quòd etiam potes hoc exemplificare, quando principalis protestatur fideiussori, vt non soluat, sed opponat exceptionẽ procuratoriã: quia licet scienter omiserit talem exceptionem, non tamẽ iuuabit protestatio. l. si fideiussor. §. quędam. ff. mãdati. vbi dicit iurisconsultus quod de bona fide agitur, cui non congruit de apicibus iuris disputare. Et adde quòd de istis apicibus põt nõ curat lex canonica: † Ideo. vbicũq; lex ciuilis fouet lucrum
7 proximo odiosum, vel rigorẽ quendam, tũc talis de iure canonico nõ est seruãda, licet expressè nõ reprobetur, vt est casus secundum Panor. in. c. filius de testamentis secuudũ verum intellectum, reiectis alijs, secũdum quos nõ esset differentia inter ius ciuile & canonicum: qđ expressè vult ille text. Ideo secũdum
8 hoc † & si re aliena legata de iure ciuili debeatẽ etiam rio, secus de iure canonico. Quod firmauit glos. in. l. cùm alienam. C. de legatis. Et ꝙ rigor iuris ciuilis non sit seruandus de iure canonico, vide tex & gl. in. c. sępe. de resti. spo

11 morte.†qđ qñ aliquis denũtiat debitori debito ris ne soluat, ꝙ ei legat instrumentum debiti, vel copiã dimittat, per tex. ad hoc notabilem in cle. causam. de electio. & in dicta. l. nomen. Quãdoꝙ talis protestatio fit ex causa iusta, & vera, sed veritas eius non ostenditur debitori, cui fit talis protestatio: & tunc si fit authoritate iudicis, debet quis protestationi parere, & excusatur. Ita intelligit Bart. ĩ dicto. §. morte. l. si. ff. de lege cõmissor. quod imo. in di
12 cto § morte. dicit bene notandum. ¶ †Si verò fiat à priuato tunc si quidẽ illud, quod prohibetᷣ fieri, principaliter respiciebat protestantem, vt puta, debitor denuntiat fideiussori ne soluat, quia ipse tutus est exceptione: tũc nõ est necesse quòd tempore protestationis veritas illius causę manifestetur, sed sufficit ita fieri notum, quòd tempore quo conuenitur fideiussor se posit defendere. l. si fideiussor. in princi. ff. mand. ¶ Si verò illud, quod prohibetur, nõ respicit principaliter ipsum protestantẽ, & casum protestationis notã nõ facit, tũc nõ teneť ei parere, nec sibi credere, quia requiritur certioratio, vt dictum est, & argumentũ ff. qđ fal. tu. authore. l. j. § fi. & l. sequẽti. nisi fieret in defectum iudicis, secundum formam. l. de pupillo. § si quis ipsi. & ibi per Barto. ff. de ope. no. nũti. Sub audi, inquãtũ Bart. ibi dicit de pręstatione iusticorũ. ¶ Et prędicti vera

13 nisi sit in alijs nunciationibus. † Innunciatione verò noui operis An sic necessaria causa, vide per Bar. plenè in. l. j. in princ. & ibi dixi. ff. de ope. noui nunti. & id quod suprà dixi, quòd quãdo ille, qui facit ꝓtestationẽ, nõ est soluẽdo ibi, excusatur ille, cui fuit facta protesta. quamuis. causa nõ esset vera. Intellige quando tot verisimilia fuerunt ei ostensa, quòd verisimiliter debuit ei credere. Vnde ista est causa cõcedendi restitutionẽ, vt dicta. l. fi. de eo, per quem fac. erit. Ista suum verba Bartoli in di-
14 cto. §. morte & transit imola. ¶ † Sed quero vlterius post Bar. in dicto. §. morte. an protestatio, de qua suprà, possit fieri per ꝓcuratorẽ. Et respondet Bar. intrepide quòd sic. Sed an possit fieri per negotiorum gestorẽ, dicit ipse Bart. quòd ista quęstio pẽdet ex eo, an requiratur certioratio facta per ipsum, ad cuius cõmodum fit ꝓtestatio, vel nõ, an verò sufficiat simplex scientia. de quod per glo. in dicta. l. nõminẽ, & plenè per Bar. in. l. facta. §. hęres. ff. ad Trebellia. Nam si debet certiorari ab eo, non sufficit fieri per alium, qui nõ sit procurator. ¶ Et ideo est animaduertendũ secũdũ Bart.
15 quia † quando quis protestaretur vt procur. debet facere aduersariũ certum de mandato, ostendendo ei instrumentũ, sicut suprà dictũ fuit de debito, arg. l. si quis inficiati. l. ff. depositi. Nec obstat. l. prohibere. ff. qđ vi aut clam.

quia responde vt per Barto.in dicto·§·morte.
16 ¶ † Sed quero an possit fieri talis protestatio
procura. Et putat Bar.in dicto·§·morte.q̄ sic,
in casibus,in quibus factum procuratoris no
cet dño:vt.l.procuratoris.In princ.ff.de tribu
to.&.l.apud Cellum·§·quęsitum.ff.de doli ex
cept.Et debet fieri secūdū Bar.ante actum ce
lebratū Alliter.l.si pecuniā·§·Item si quis.ff.de
condi.ob causam. alias frustrà prohiberet̃ ne
17 fieret. † Et hęc ꝓtestatio.si fiat respectu certę
certę causę,secūdum qđ dictū est,putat Bar.
in dicto·§·morte.q̄ nō sit personalis,nec finia
tur morte,arg.l.si intra.C.de non nu.pecu.Et
istud dictum Bar.esset summo opere notan-
dū,si verum:sed nō crede verū,quia morte ex
tinguit̃.omnis protestatio.& nunciatio exi-
stens in mera voluntate protestantis, vt est
casus in sępe allegato·§·morte.& ibi gloss.&
Bar.vt latius ibi declaraui. ¶ Et hinc infert
18 ibi Cumanus † quod per mortem & inter-
pellantis, & interpellati finitur interpella-
tio, vt ibi latius declaraui, Et contra Barto.
multūm pondero rationem illius·§·morte.ibi
quia his modis finitur ius prohibendi. Et hîc
pur sumus in protestatione prohibitoria, &
quæ pendet à voluntate protestantis vnde su
cedant etiam quæ dixi in dicto·§· morte. Nec
obstat dicta lex,si intra,quia dicta protestatio
sortita fuerat effectum prorsus in vita,& sic ef-

fectus iam erat conſummatus, vnde bene trãſit tunc ad hæredes. Nam ibi ſtatim per quærelam fuit perpetuata exceptio.

SVMMARIVM

1 Proteſtatio ne fiat quod prohibitus tenetur non facere, qualiter fiat.

2 Proteſtatio cauſam in ſe cótinens, à quouis fieri poteſt.

3 Bannito proteſtanti ſe de banno exemplum an ſit credendũ

4 Fuga facit vt contra fugientem præſumatur.

5 Hęres agendo incidens in pœnam conuentionalem defuncti, an reſtitutionem petere poſsit.

Vnc videamus quando ſit proteſtatio, nę fiat id ſcilicet quod prohibitus tenebatur nõ facere quo caſu dicit Bar.
1 in dic. § morte quòd quandoque † ille, cui fit prohibitio, ſeu proteſtatio talis, nullam iuſtam cauſam habet credendi ſe poſſe facere, & tũc ſufficit
2 ſimplex prohibitio, nec requirit cauſa. † quãdoque verò cauſam habet in ſe ipſa proteſtatio: & tũc poteſt fieri à quocũq;. l. prohibere in princi. ff. quod vi aut clam. & habet effectum quandoque, quia quod ante prohibitionem diceretur effectum clam, poſt prohibitionem dicitur factum vi. vt. l. j. § quid ſit vi. & dicta. l. prohibere. ff. quod vi. aut clam. quandoque præcedit ali-

qua causa, propter quã credebat se posse face-
3 re. Exemplum † aliquis fuit exbannitus, propter quod ego credebam me posse impugnè offendere eum, ipse denuntiat, & protestatur mihi ne eum offendam, quia est de bãnitus, & restitutus: certè non teneor ei credere, nisi causam protestationis mihi notã faciat, ostẽdẽdo instrumẽtũ arg. eorũ, quæ dicta sunt, &. l. nõ oĩs. §. fi. ff. de re. mili. Faciat ergo mihi denuntiari per iudicẽ, & sufficit, per ea, quæ sunt dicta in. §. præcedẽti, vel in publico loco. l. sed & si pupillus. §. proscribere. ff. de instito. alias non tenetur sibi credere. Quod verum, secundũ Imolã in dicto §. morte. quando iste bannitus nõ permitteret se capi, & vellet aufuge: quia præsumptio esset ꝙ causa fugiendi, & discendi ita diceret, Ideo non debet ei credi, arg. l. satis apertè. C. de fal. & eius, quod notauit glo. in. §. si vero etiam iuret. in Authen. de exhibi. & introdu. reis coll. v. vbi glos. dicit
4 † quòd ex fuga presumitur contra fugientem. Secu si posset capi, & non occidi: quia tunc in dubio non debet occidi argu. no. per paulum in cle. j. de re iudi. vbi dicit quòd licet exceptio nillitatis non debeat admitti contra petentem executionem in casu illius cle. vt quia habebat tres sententias conformes, illud verum, nisi executio esset irretractabilis, sicut est ĩ executione pœne personalis. Et sic habes vnã exceptionem

ad dictum Bartoli, quæ habet summam æquitatem. Adde aliam, quia licet offendens in casu premisso non debeat eo prætextu puniri, quia non credidit tali assertioni, & denuntiationi, tamen alio ex capite punietur, quia debuit ante omnia diligenter inuestigare, anne licuerit eũ offendere, vt dicit Bart. in dicto § morte. licet non bene firmet, adducendo pro hoc arg. in l. qui cum alio. & in l. qui in alterius. ff. de reg. iur. quæ leges optimè faciunt secundum eum, quia iste, qui vult offendere, partes actoris videtur sustinere. Et sic nota diligenter quod Bart. extẽdit dictam. l. qui in alterius in. ij. responso, ad actus etiam extra iudiciales, & etiam gl. trahit in dict. l. qui in alterius & etiam ad actum præualem, vt est in casu præmisso. vide ibi gl. sed incontrariũ fortiter facit. c. si vasallus feudum. si de fondo fuer. cõtrouer. & ea, quæ ibi notat Bal. & quod dixi in tracta contractum veti. § videre. versic. quid si hæres vbi videomino. ¶ Sed cogitabam respondere sustinendo Bar. hic, quod est dict. c. si vasallus factum erat regulariter permissum: ideo non mirũ si facienti magis succurritur quã hic, vbi erat regulariter prohibitum: quia occidere vel offendere hominẽ, est sub lege ꝓhibitionis vel aliter cogitabã etiã dicere, ꝙ ibi præsumptio possendi facere erat ex causa naturali, qua omnis res præsumitur libera: Ideo non mirũ si

magis sibi succurritur, hîc autẽ erat ex causa im positiua, que præsumebatur durare per notata in.cùm in iure.extra de officio delegati. vel cogitabam distinguere hoc modo, quia aut potuit eum capere, quo casu habuit tempus ad inuestigandum, & implorandum, & tunc procedat dictum Bar. Secus si non potuit, quia tunc cessat ratio Bartoli. Et ita etiã distinguit Imola circa membrũ precedens, in dict.§.morte.vt ibi dixi. Et eandẽ distinctionẽ posses facere, iudicio meo
5 circa istud mẽbrũ. ¶ †Sed hîc quęro, an in casu illius.l.qui in alterius.in fine hęres, qui agẽdo incidit in pœnã cõuẽtionalẽ defuncti, possit saltẽ petere restitutionẽ ex clã gñali. Et breuiter dic. ꝙ nõ quasi tunc nõ dicatur habere iustã causam cũ antequã ageret, potuit se informare, vt dicit illa.l.qui in alterius. in fine.vbi tamẽ gl.etiã hoc casu tenet, dari restitutionẽ. ¶ Sed ꝙ dicit firmauit Dy.in.c.cùm quis de reg.iur.li.vj.& doctores ĩ.l.cũ filius.§.in hac.ff.de verb.obli. Sed cõtra hoc facit ꝙ dicimus de hęre.emphiteutæ alienãte qui etiã habuit facultatẽ se informãdi anteꝗ̃ alienaret, & tamẽ sibi succurritur, iuxta ea, quæ plenè dixi in tract.cõtractũ veti.l.§.videre versi. quid si hęres. Sed posses dicere ꝙ id, ꝙ prius dixi procedit quando hęres molestaret alium possidentem quia propter eius possessionẽ debuit se informare, & esset certus, vt dicitur in dicta

l.qui in alterius.quia pur est præsumptio pro eius posserue.Sed si venit cõtra factũ deffuncti circa rem,quã hæres penes se reperit ignorans eius conditionem, tunc procedet quod secũdariò dixi.argumẽtũ optimũ i.l.si.in fine. vbi casus singularis.ff.de le.ij.cum ibi notatis. ¶Nec tunc si pœna esset legalis incideret in eam,cùm factũ quoquomodo nõ sit culpabile,vt plenè declaraui in dicto versi.quid si hæres,& potissimũ infeudatario,vel emphyteuta alienantibus,cùm habeant pro se præsumptionem quandam legis præsumentis in dubio omnem rem esse liberam.l.altius.&.l.si in ædibus.C.de seruituti.& ibi no.Et per hoc habes solutum contrarium supra formatum.

SVMMARIVM

1 Prohibitio sola sine causæ vllius expressione quando valeat

2 Iudicium in curia mercatorum æquitate,omissis iuris apicibus,fieri debet.

3 Protestatio quando nullius monumenti efficiatur. & nu.4. &.6.

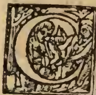
5 Denuntiatio an & quando scienti debeat fieri.

7 Asserens rem emptã esse suã,non constituit eum in malafide.

8 Præsumptio doli seu mala fides non inducitur per affectionem simplicem.

9 Denuntians consanguinitatem inter contracturos matrimonium citra vllam demonstrationem auditur.

10 Instrumentum extra iudicium ostendi non sufficit.

Ongruum est. vt videamus, qñ per protestationem prohibetur id, quod prohibito erat permissum, nõ tñ erat obligatus ad faciendum, vel nõ faciendum: quo casu. dicit Bar. in dicto. §. morte. † ꝙ aliquando prohibetur tale quid, qđ sola volũtate prohibentis sit illicitum, & tunc sufficit sola prohibitio, sine alterius causę expręssione vt. l. si. C. de neg. gest. & l. diuus. de serui. rusti. prędio. & l. iij. in princ. ff. de acqui. & dominio. ¶ Aliquando verò nõ fit illicitum sola voluntate prohibentis, & tũc si prohibitus non põt illi protestationi parere salua honestate sua, talis protestatio nihil operatur, secũdũ Bart. per. l. Quintus. ff. mand. Et intelligit imola in dict. §. mortę, hoc etiam si alias de iure poterat parere, vt sentit etiam gl. j. in dicta. l. quintus. dum intelligit ꝙ esset pactum nudum. ꝙ est bene notandum secundum Imolã. ¶ Et ego addo ad hoc meliorem tex. in. l. si fideiussor. §. quædam. in eo. ti. per quem tex. dicit etiã ibi Bart.
2 † ꝙ in curia mercatorũ debet iudicari de bona ęquitate, omissꝫ apicibus iuris, quę veritatẽ negotij nõ tangunt. Et in dicta. l. Quintus dicit ꝙ in curia mercatorum, nõ potest opponi exceptio pacti nudi, ꝙ non interuenit stipulatio, eo quia glo. ibi relata ad textum vult qđ

verecundia ſit non adimplere quod promiſſum eſt, licet pacto nudo. Et iſta poteſt eſſe ratio, quare de iure Canonico ex pacto nudo agit. c. j. extra de pactis. quia canoniſtę nõ reſpiciunt apices, & ſubtilitates iuris ciuilis, vt dixi ſuprà. eod. tit. §. j. ¶ Et per pręmiſſa dicit Bar. vbi ſuprà, poſſe determinari quæſtionẽ de fideiuſſore, qui denũtiauit creditori ne numeret debitori. quã queſtionẽ tangit glo. in. l. antepenult. ff. de procuratorib. Nam dicit ipſe, ſi creditor erat obligatus numerare, quia fortè promiſſio erat ex cauſa dotis, proteſtatio nihil releuat, quia non allegatur aliqua iuſta cauſa, vt ſuprà dixi. ¶ Si verò non erat obligatus ſoluere, quia erat fortè ex cã mutui, tunc ſi poterat ſalua honeſtate ſua non ſoluere, proteſtatio valet dicta. l. antepenul. Si verò ſalua honeſtate nõ poterat, tunc ſecus puta ſi in debitore nulla mutatio cõtingit. d. l. Quintus. & arg. l. ſi creditores. ff. de priuile. credito. ¶ Proſequor vlterius ad dicta Bart. quãdoq; verò, dicit Bar. ille prohibitus poterat proteſtationi ſalua honeſtate parere. Et tunc aut in proteſtatione nulla iuſta cauſa cõcludens inſeritur, & proteſtatio nullius eſt effectus. l. ſi maior. C. de reſcinden. vendi. l. j. C. de debito. vẽdi. pig. impedi. nõ poſſe, & l. tutor. ff. de minori. l. Aut cauſa inſerta in proteſtatione eſt iuſta, & cõcludens, et tunc aut eſt cauſa de futuro,

turo, pendens ex facto protestantes, aut de prςterito. Primo casu protestatio est vallida, & operatur simpliciter effectũ suum, vt indu cat doli prςsumptionẽ. Et exemplificat Bart. in.l.denuntiasse.in princip.&.§.j.ff.de adulte. & in.l.virilis.§.sed si adiecit.ff.de le.prςstand. Idem dicit, si nuntio tibi, ne alienes: quia pro illa re intẽdo te cõuenire certè si alienaueris, dolo desusse posside re, argu.l.sultiuus. & qđ ibi not.in simili.ff.ex qui.cau.in posses.ead. ¶ Vtrum autem in hac nũtiatione debeat ex primis causa generaliter? dic vt in dicta.l.de-

4 nuntiasse. ¶ †Secũdo casu, quãdo est de prςterito, tunc aut ille, qui protestaẽ, nõ est ille, cuius principaliter interest, & talis protestatio nullius est effectus, nec quo ad alium inducit doli præsumptionẽ a simili, sicut dicimus de interruptionẽ.ciuili.l.cùm notissimi. §.si aliquis.de prςscrip.triginta annorum. Et de hoc est casus, si bene inspiciaẽ, secundum Bar.in.l.ij.ff.qđ fal.tu.authore. ¶ Sed quςrit Bartol.vbi suprà quid si ille, qui talem protestationem fecit, licet sua non intersit, non solùm causam expresit sed etiam causam notam & manifestam ostendit, an sufficiat quo ad alios. Videtur quòd sic, secũdũ Bar.per dictã.l.ij.qđ falsó.tu.auth.ibi: bona fide nõ credit. Nam in causa manifesta non potest bona fide nõ credere. Finaliter putat ipse bar. quòd

in casibus, In quibus esset necessaria prohibitio, nō sufficeret ostendere, vt suprà, quia nó habet ius prohibendi, vt suprà dictum est, & quātū ad te liberes ędes habeo. l. loci corpus. § competit. ff. si serui. vendi. Sed in casibus, in quibus sola sciētia sufficit, & tūc sufficiat etiā quocūq; modo fiat, vt tangitur per Bar. in dicta. l. denūtiasse, Posset ergo habere effectum simplicis scientię, non prohibitionis effectū Et addo qd' dicit Bar. in dicta. l. denūtiasse. videlicet
5 † quòd vbi denūtiatio solùm fit pro scientia habenda, nō oportet quòd fiat scienti secus vbi fit ad aliquid faciendum, vt in ea, que fit per emptorem, vt venditor defendat deo. etiā scienti debet fieri. Et idem reperio dixisse Panor. in. c. fi. de emp. & vendi. & ibi volūt Cardi. Florēt. & Petr. de Anchara. & Spec. in eo. ti. § fi. in fine. & ibi Ioan. And. in additi. ¶ Addo etiā pręmissis qd' posset esse homo tantę authoritatis, quòd ei siue alia demonstratione esset credendum, & induceretur doli pręsumptio, per nobilissimus. q. j. dist. de quo. ĩ. aliquid tangam. Redeo ad dicta Bartoli.
6 ¶ † Si verò dicit Bar. ille denūtians erat is, cuius principaliter inter erat, tūc aut ille, qui per metum celebrauit illum contractum prohibitū, vult vti illa protestatione: & quo ideū nullus est effectus, subaudi ex quo etiam ipse non credidit protestationi secūdum imolā

in dicto. §.morte. vt dict.l.ij.quod falso tuto. authore.secūdū intellectū,quē sibi dat gl.in. l.si fundum.C.de rei vendit. Aut est alius: & tūc aut de lucro certat, & talis protestatio nihil operatur.l.ij.pręalle.qđ fal. tuto. authore. secūdū qđ Dyn.intelligit, & quilibet intellectus satis placet.Bar.& eos etiā sequitur imo la.in dicto. §.morte. Qđ tamen intellige secūdum Bart.si solū fuit causa expressa: secus si fuit manifestè ostensa, articul.eiusdem.l.ij. ibi:bona fide nō credidit.¶ Si verò tractat de damno non debet protestationi parere, secundum Bar.alias inducit doli pręsumptionem expresio causę, licet nō sit manifeste ostēsa vt.l.ait p̄tor.§.si quis particeps.ff.de his, quę, in frau.credi.& l.si fundū.ff.de rei vendicatione.¶ Sed contra illam.l.si fundum, oppono
7 de.l.penul.ff.pro empto.† vbi adsertio dicētis rem emptam ab aliquo esse suam non constituit eum esse in mala fide, nisi aliter ostendatur.Solu.Ante factum re integra tenetur credere, alias cōstituitur in mala fide, & inducit doli pręsumptio.ita intelligat Bartolus in dicto. §.morte. Et ita loquitur illa.l.si fundumr ¶ Cæterùm post contractum celebratū per simplicem assertionem non inducit mala fides, seu doli pręsumptio, dicta.l.pe.& ibi notat per gl.& doctores, & etiam notatur in dicta.l.si fundum, quòd est menti tenendum.

¶ Sed cõtra hanc doctrinam adhuc oppono de.c.per tuas.extra de simo.ij.vbi papa vult non esse credendum simplici relationi aliquorum asserentium aliquid esse,nisi aliter ostendatur.Et hoc quo ad ordines acquirendos.Et sic re integra,et in terminis dictæ.l.si fundũ. appellat esse ibi papa scrupulosum conscientiam eius qui asserenti credidit, etiam quo ad acquirendos ordines.Vnde debet talem conscientiam, seu credulitatem corrigere & reuocare, vt ibi:& tamẽ secundum pręmissam doctrinam debent credere,quo ad ordines acquirendos,licet quo ad iam acquisitos nõ cõstituat̃ ob hoc in mala fide.¶ Sol.cogitabam dicere quòd illa.l.si fundũ.loquit̃ in assertiõe, quę fit super re propria,vt qñ tibi volẽti emere denũtio esse meam.sed.c.per tuas.loquitur in relatione,quę non attingit rem, seu factũ refferẽtis,videlicet in eo,qui reffert ordinatorẽ fuisse simoniatum.Vnde fortè nõ procederet ille tex.si credidisset relatori illorum, qui asserebant secum fuisse simoniam cõmissam. Et hoc,iudicio meo,est de mente glos.j.ibidẽ. ¶ Sed adhuc iusto,quia videmus ꝙ denuntiãti consanguinitatem inter volentes contrahere matrimoniũ,credendum est sine alia demonstratione,vt est tex.cum gloss.in.c.penult.de desponsa.impube.& glo.ibi mouet̃ per dictã l.si fundum.& tamẽ ibi non erat super re pro

pria.¶ So.dico quòd illud verum, quando ta lis denũtians est persona grauis, cui est fides adhibẽda, vt est tex.in.c.cùm in tua.de spõsa. Et istud est bene generali quia authẽticę per sonę est credendũ, vt est tex.cũ gl.in.c.Nobilissimus.quęsti.j.dist. Et facit optimè qđ voluit notabiliter Ange. in.l.non ignoret. C.de fruct.& lit.expen. Et ita debet limitari quòd habetur in dicto.c.per tuas.¶ Et pręmissa tene menti ad multa, maximè tu Canonista, ad materiam.c.si beneficia.de prębẽ.li.vj.vbi dicitur quòd si quis ignorans recipiat ab ordinario beneficiũ prius reseruatũ, vel alteri col latum per papam & per hoc beneficium, qđ primus habebat, dimiserit, si posteà certus factus sit de collatione, seu reseruatione, illud adeptum sine difficultate dimittat, recuperabit suum primum beneficiũ, nõ obstante qđ alteri iam sit collatum. Secus si certior statim factus statum sine difficultate non remiserit: quia tunc carebit vtroq;: & est text. valde ęquus, & fundatus super magna ęquitate. ¶ Vnde per præmissa poteritis intelligere, quãdo in casu illius decretalis dicatᷣ certior factus, quia dico, quòd nõ cuicunq; refferenti dictam collationem, reseruationẽ tenebitur credere: vt ibi etiã dicit glo. Et ratio patet ex pręmissis, presertim per ea, quę dixi per dictam.penul. Et adde etiam quòd illa.l.si fun

dum, de rei vendi. ſecūdū Ange. ibi nō procederet, ſi procurator illā denuntiare feciſſet, niſi oſtendiſſet inſtrumentum mandati, per. l. ſi quis inficiatus. ff. depoſiti. Et dico quòd eſt de mēte Barto. in dic̄. §. morte vt ſtatim videbitis. ¶ Et ego plus dico qđ non ſufficeret ita ſimpliciter extra iudicium oſtendere inſtrumentum mādati, quia poſſunt multa cōtra inſtrumentum opponi, quę tunc extra iudiciū non poſſunt examinari. Ita Bart. in. l. de pupillo. §. qui procur. ff. de ope. no. nun. qđ dicit ibi Imo
10 la bene notādū. ¶ Ex quo colligo † qđ oſtenſio iuſtum extra iudicialiter facta regulariter nō ſufficit. Et Bart. alliter. l. ſi quis inficiatus. ff. depoſiti. dicit tamē imola vbi. s̄. ꝙ ſi oſtenſo inſtrumento in publicam formam dimitteret ſibi copiam, & poſteà ipſe nō allegaret aliquā cauſam contra inſtrumentum. certè tunc bene ſufficeret. Alliter notata. in. l. nomē. C. qui res pig. obli. poſſ. ¶ Ego allego caſum in cle. cauſam. de elect. Cautela ergo eſt, qn̄ oſtendūtur inſtrumenta extra iudicium, ꝙ ſemper aliquid obbijciatur cōtra inſtrumētū. Et prędicta vera ſecūdum Bar. in dicto. §. morte. proſequendo, & redeundo ad dicta Bar. qn̄ aliquis facit alicui aliquā proteſtationem prohibitoriam eius, qđ ei erat licitum iure ſuo. ¶ Si vero prohibet id, quod ꝓhibitus ipſe facere poterat iure alieno, vt tanꝙ procurator, ſeu mā-

datarius,tunc si ipse dominus prohiberet, nõ esset dubiũ,quia sola voluntate fit illicitum. Idẽ si ꝓhibet,ꝓcurator ad hoc specialiter cõstitutus.putat tamẽ qđ tũc talis ꝓcurator habeat necesse ostẽdere mãdatũ,p.l.si quis inficiatus. ff.de positi.& adde quę supra dixi, & dicã in in ti.seq.in.§.j.¶ Si verò prohibet procurator generalis,tunc aut procurator generalis prohibens,allegat aliquã iustam causam, quam dominus ignorauit: & tunc valet protestatio. alias secus.l.si hominem.ff.mand. Nec putat Bart.quòd istam causam procurator prohibens habeat necesse facere manifestam, per ea quæ dicta sunt.¶ Ex prædictis patet secundum Bar. qualiter debeat fieri dicta protestatio,& quis sit eius effectus,& quando debeat fieri. Nam debet fieri ante ipsum actum celebratum, quia frustrâ fieret post,vt.s.dixi per.l.pe.ff. pro empto. An autem posit fieri per negotiorum gestorem,dictum est suprà.

¶ Sequitur Rubr.de incitatoria protestatione.

SVMMARIVM

1 Protestatio qui fieri debeat cũ expressione causæ,& quę non.
2 Hæres hæreditate adita testamenti vires nõ ignorare præsumitur.
3 Protestatio quando fieri debeat & cum expressione facti.
4 Euictio quæ committatur,& quæ non.

5 Mors alicuius qualiter alicui debeat notificari.
6 Interpellato venditoris quibus verbis fieri soleat per emptionem.
7 Venditori litem motam scienti non minùs debet denuntiari.
8 Venditore absente cui denuntiari debeat, litem motam esse.
9 Debitor quo loco sit conueniendus.
10 Debitor non cogitur soluere in loco inhonesto.
11 Dies quando interpellet pro homine.
12 Locus loci an debeat in denuntiatione adijci.
13 Tempus ad soluẽdum quod dicatur congruum, & quod congruum. & num. 16.
14 Feriato tempore qui actus explicari possint.
15 Interpellare potest quandoque is, cui agere permittitur.
17 Interpellatio ad soluendum cui fieri debeat.
18 Debitor, si minor sit, an debeat in persona propria interpellari.
19 Minor annis vigintiquinque non potest interpellari sine curatoris auctoritate.
20 Pupillus an possit interpellari sine tutoris authoritate.
21 Adultus debitor ex causa hæreditaria potest interpellari & soluere sine curatoris authoritate.

Vnc videndum, iuxta serien ordinis præmissi de protestatione, quæ fit alicui, vt faciat id ad quod de iure erat obligatus. Superquo dicit Bartolus in. l. non solùm. §. morte. ff. de ope. noui nunc. † quòd erat obligatus facto alieno, tunc talis protestatio debet fieri cũ expressione causæ, & notificatione

tali,ꝙ reddatur certus oſtẽdẽdo,inſtrã & legendo vel copiã dimittẽdo,ſecũdũ ꝙ dicitur in cle. cauſam de elect.& in.l.nomen.C.quæres pigno. obli.poſt.Et eſt caſus ſecundum Bar.in.l.qui in alterius,& ibi notatur in glo.ff.de regu.iuris.Et adde ad Bar.quòd tex.cum glo.in dicta cle.cauſam vult quòd ſi copia petatur, debeat dari in forma authentica,vt patet ibi:Copia modò con ſimili coniuncta gloſſa in verbo,cõſimili. ¶ Et expræmiſsi patet qualiter debeat intelligi illa clauſula generalis ibi in fine poſita, dum dicit ꝙ idem in quacunque alia intimatione,quia ſenſit Bart.quòd debeat intelligi de Intimatione incitatoria,vt aliquid fiat,ad quod eſt obligatus facto alieno.Adde ad Bar.quòd non ſufficeret ita ſimpliciter oſtendere iuſtam extra iudicium, quia multa poſſunt opponi,que tunc extra iudicium non poſſunt examinari, vt dixi in ti.præcedenti.§.fi.¶ Item addo quod etiam oſtenſo inſtrumento in publicam formam,& dimiſſa copia vt.s̃.hoc nõ ſufficeret, ſi allegaretur aliquid contra inſtãtiam,vt dixi in dicto.§.fi.¶ Siverò dicit Bar.talis notifica.non fieret vt.s̃.certè proteſtatio ſimpliciter facta non valeret.niſi probaretur ſcientia,vt no.in dicta.l.qui in alterius.Et in tollitur.Bartol.l.ſi ex legati cauſa.ff. de verborum obligationi. ¶ † Addo quòd iſta ſciẽtia in hęrede,qui eſt obligatus facto alieno,poterit

probam de facili quãtùm ad legata,& alia contenta in testamento,quia post aditam hęreditatem pręsumitur hęres scire vires testaméti glo. singulas in.l.cùm hæres.ff. deliberatione leg. & hoc in extraneo hærede secus suo,per.l.eius qui in fine.& ibi Bar. Ange.& doctores.ff.si cer.pe. & idem Barto.in dicta.l.cùm hæres & in.l.qui Romę.§.duo fratres & ibi dixi.ff.de verborum obligationibus, Attende tamen quia si sunt hæres fatentur se hæredem ex testamento, vel probaretur aliquid fecisse tanquam hæres testamẽtarius,tunc præsumitur sciuisse vires testaméti sunt extrameus,secundum Bart.in dicto.§.duo fratres in tertia quęst.princ.quod est bene méti tenẽdũ.Ideo esto cautus in practica. ¶ †Si verò
3 sit protestatio,vt quis faciat ea,ad quæ est obligatus facto suo,tunc dicit Bar.in dicto.§.morte quòd si obligatio debeat committe ex euentu alicuius cõditionis,vel alterius facti extrinseci, debet fieri protestatio cum expresione & notificatione illius facti,scilicet quòd ille,cui fit protestatio,reddatur certus Verbi gratia,venditori promisit lite mota suscipere in se iudicium nũc mouetur lis emptor denuntiat venditori quòd lis est mota,vnde veniat ad suscipiendũ iudiciũ, certè debet secundum Bar.ipsi venditori ostendere libellum,& citationem,per dictas leges; & maxime per dictã.l.qui ĩ alterius,ista sunt verba

formalia Bartoli. Et Adde quòd Imola in dicto. §. morte. interpretatur ex his verbis Bar. velle quòd non sufficiat si emptor denuntiet venditori litem motam, sed debet denuntiare quòd veniat ad suscipiendum iudicium in se. ¶ Sed domini, vt videtis, Bart. hoc non vult, quia loquitur in casu, quo venditor expresè promisit in se suscipere iudiciũ: Non autẽ dicit quòd ad hoc teneatur ex natura edicti de euictione. Reperio tamẽ quòd id, quod dicit Imola, vult ipse Bart. in. l. emptor. C. de euict. vbi per hoc dicit quòd etiam si venditor, vel alius, qui tenetur de euictione, sciret litem motam, non tamen debe retur euictio, nisi fuisset requisitus, vt. s. ¶ Sed attende, quia glo. in dicta. l. emptor, vult quòd sufficiat simpliciter denuntiare litem motam. Idem tecum Dyn. vt reffert Imola in. §. morte. vbi etiam idem Imola hoc tenet per. l. si cũ quęs. C. de euict. & est etiã de mente Cumani in. l. de pupillo. §. si quis ipsi. ff. de ope. non nunti. & in. l. venditores. ff. de verbo. oblig. & vtrobique dixi. Et mouetur Cumanus per. l. si dictum. §. pen. & fi. ff. de euic. ¶ Quia domini, credo opinionem Bar. veriorem, & tutiorem: per qua primò do tibi glossam iuris canonici in cle. causam de ele. & ibi etiam tex. probat, si iungas principiũ cum fine. ¶ Secundo dico quòd de hoc habes casum expressum de iure Canonico in. c. si. extra de

emp.& vendi. Do.etiã tibi casum de iure ciuili in.l.si plus ·§· mota.ff.de euict.& ꝓbatur in.l.in executione·§·in solidũ & ibi dixi.ff.de verb·obl. ¶ Ad.l.si cũquęro.Respõdeo ꝙdebet intelligi secũdũ iura prædicta,per quę suppletur.¶ Ad
4 dicti·§· pe.& fi.pręal.respõdeo †ꝙ euictio,quæ debeť ex edicto,nõ cõmittitur nisi fiat qđ dicit Bar.Sed euictioquę debetur ex stipue vnde cõmittitur, licet non fuerit requisitus qđ veniat ad defendendũ.Et ita loquitur dutus·§·pen.&fi. & latius declaraui in dict·§·si quis ipsi vbi posui rationẽ vel aliter potes adicere vt ibi dixi. ¶ Et sic probabiť potes cõcordare opiniones. ¶ Ad de etiã ꝙ dicit Bar.in.l.empt.C.de euict.ꝙ non sufficeretur præmissa ad hoc vt commitattur euictio, sed requiritur quòd conuentus faciat fidem de libello contra eum porrecto in publicam formã,& dimissa copia illi, qui tenetur de euictione.Circa quod etiam adde quæ .s̃. dixi. ¶ Prosequor vlterius in dictis Bartoli Si verò dicit Bar.in dicto·§·morte.esset tale factũ,quod nõ posset de facili redijci ad notitiã eius, cui fit
5 ꝓtestatio,verbi gratia,†tu teneris mihi ad cẽtũ post mortẽ Titij,certè mortẽ Titij possum tibi facere notã per instrumẽtũ,vnde faciã tibi dici per tales personas,quibus credere debebis:alias talis nũtiatio nõ cõstitueret te in mora,quia tũc mora contrahitur cũquis scit vel scire debet,

&c.l.qđ te.§.si certū pet.& ibi tex.hoc innuit si ei probaliter nō credit, nō est ei imputādū, donec certioret,per dictas leges.Et facit opti mè ad hoc secūdū bar.l.si quis inficiatus.ff.de posi.¶Si vero quis esset obligatus suo facto merè,& purè,tūc sufficit sola protestatio, vt vt factū impleat,seu det,alias cōstituet in mo ra,dict.l.ꝙ te.&.l.morat.de vsuris.&.l.si ex le gati causa de verb.obli.dūtamē secūdū Bart. fiat cōgruo loco.& tēpore.vt.l.si soluturus.ff. de solutio.&.l.mora.ff.de vsuris.¶Hinc sum
6 pta occasione Bar.in sępe.alle.§.morte.† examinat quę sint ṽba cōgrua,& tēpus cōgruū, ac locus cōgruus ad interpellationē: & breui ter dicit ꝙ verba cōgrua sunt,quę cōtinent in citatione ad ipsum factū,puta emptor,cui est mota lis,denūtiat vēditori qualiter est sibi mo ta lis per talē,vnde veniat ad defendēdū.l.C. de peri.& cō.rei vendi.l.si rem.§.fi.ff.de euict. Nō enī sufficeret si denūtiaret simpliciter litē motam,secūdū Bar.vt in iuribus.s.alle. quia tūc nō esset ꝓtestatio incitatoria, sed potius certificatoria.¶Et exprędictis patet,secūdū bar.ꝙ vana est dubitatio gl.& aliorū, q dubi-
7 tant†an venditori sciēti litē motā debeat de- nuntiari,quia clarū est qđ sic, ¶Non enim exigitur sola notificatio, & certioratio, sed etiā requiritur denūtiatio pręmissa, vt etiam. suprà late dixi.Et addo hic ad bar.quòd si res

de vsuris.l.si ex legati causa.de verbo . oblig.
¶ Sed quęrit bar.quid si nõ incitaret expres-
se,sed tacite sic dicendo,Egò indigeo illa pe-
cunia:& similia verba.Cy.tangit in.l.in mi-
norũ.C.in quibus cau.In integ.res.nõ est ne-
ces.& idẽ Bart.in.l.etiã.ff.de le.primo.ad quã
l.se remittit.Ego verò hoc tetigi ĩ.l.si quis mi-
hi bona.§.pater.ff.de acqui.hęre.vbi etiam a-
liam consimilem quęstionem tetigi.vide ibi.
¶ Quęrit vlteriùs Bart.quis erit locus con-
gruus ad interpellandum.Et dicit quòd glos.
in.l.mora.circa princip.ff.de vsuris .dicit qđ
locus cõgruus est,vbi debitor potest conue-
niri.Ipse autẽ dicit,quòd aut ego creditor ꝓ-
testor tibi debitori existenti in loco, vbi non
potes conueniri,vt soluas ibi:& nõ valet.,.vt
in dicta glo . Aut protestor vt soluas alibi in
loco congruo:& valet,vt.l.si.ff.de offi.pręfe-
cti vrb.Aut protestor simpliciter dicẽdo, sol
uas:& nõ valet,quia videor protestari vt sol
uas in loco vbi fit protestatio, argu.l. si cùm
dies.§.si arbiter.ff.de arbi.Et ita secundum eũ
debet intelligi qđ no.per Cyn.circa locum in
dicta.l.in minorum.in.iiij.q.Et reperio quòd
tandem hoc etiam sequitur Imola in dicto.§.
mortè.licet arguat in contrariũ, & respondet
10 dic vt ibi per eum. ¶ †Sed quærit Bartol.vbi
suprà quid si interpellatio fiat in loco in hone
sto?Respondeo,dicit ipse,si fieret vt ibi sol-

uatur non valet, vt dicto § si arbiter & esset di stinguẽdum vt. s. proximè dictũ est. ¶ Quęrit vlterius, an sit necessè. quòd talis appellatio, seu protestatio fiat coram iudice? Et dicit ꝙ nõ: quia sius in iudicio, siue extra, tenet. Alleg. gl. in. l. qui Romæ. § cohęredes. in ver. testato. & ibi dixi. ff. de verb. obli. & l. fideiussor. obligari § fi. super verbo, reus. ff. de fidemisso. & l. amplius § j. ff. rem ra. hab. in gl. magna. ¶ Addo ad Bar. hoc verũ in eo, quod debetur iure actionis: Cęterùm, In eo, quod per officium iudicis debetur, exigitur interpellatio iudicialis. Casus est singularis in. l. cùm po stulassem. in princi. ff. de dam, infecto. ¶ Addo etiã quòd vbi imponit̃ à lege, vel statuto, propter aliquod nõ factũ, tunc nunꝙ cõmittit pœna, nisi pręcedat mouitio iudicis, secus si affirmatiuè propter aliquod factum imponatur. pœna. Ita sing. Innoc. in. c. extirpandę. de pœnis. Mouet̃ per. l. si ex legati causa. ff. de
11 verb. obli. ¶ † Ex hoc infero ꝙ sicuti. illa lex. per quã mouetur, limitat̃ procedere solùm in debito puro, vt ibi dicit gl. quia si esset in diẽ, tũc dies interpellaret pro homine, nec exigẽtur hominis interpellatio. l. magnam. C. de cõtrah. & cõmitti. stipul. ita etiam videt̃ esse limitandum, iudicio meo, dictum innoc. quòd tene menti. ¶ Quęrit vlterius Bart. in dicto.
12 § morte. † an si fiat denũtiatio in vno loco, vt

soluas in alio, debeat adijci locus loci, puta dicat ipse, si existens Floretię. protestor vt mihi soluas Perusij. An debeam dicere in tali loco Respondet Bar. ꝙ si actor ibi domicilium non habet, debet exprimere locum loci, & cõparere In termino, argu. l. item illa. ff. de constit. pecu. cum ibi notatis. Et l. si cùm dies. §. si arbiter. ff. de arbitr. debet tamẽ fieri protestatio certa, & clara, vt. l. aut qui aliter. §. j. ff. qđ vi Aut clam. ¶ Nunc videamus de tempore cõgruo ad hanc interpellationẽ. Et dicit Bar. ꝙ Cyn. videt̃ innuere post Pet. in dicta. l. in
13 minorũ. † ꝙ tempus feriatũ non sit tempus cõgruum. quod probat̃ secundum Bar. quia sicùt locus, in quo non potest conueniri, non est cõgruus, vt. s̃. dictum est, sic nec tempus incongruũ. sed qđ sit, facit, quia solutio cùm non sit actus iudiciarius potest fieri quolibet tempore. l. dies festo. C. de ferijs. Ipse Bar. tandem distinguit, quòd aut ille actus, ad quem quis incitat̃ per talem protestationem, est explicandus in iudicio: & tunc dies feriata non est tempus congruũ: nisi dicemus quòd protestatio fieret die feriata, vt fieret ꝙ faciendũ est die nõ feriata, vt suprà dictum est de loco. De quo dic vt dixi plene in. l. j. §. nuntiatio. ff. de ope. no. nun. ¶ Si vero talis actus venerit explicandus extra iudicium, tunc dicit Bart.
14 † ꝙ quidam sunt actus, qui tẽpore feriato nõ

possunt explicari secundum bonos mores, vt quod faber operet diebus festiuis, & tunc idem quòd suprà. Si verò honestè potest fieri die feriata, vt soluem pecuniam, & similia: tunc talis protestatio valet, argumēto. ff. de adulte. l. miles. § quinquaginta. & in dicto. § nuntiatio. & l. fi. C. de appell. ¶ Ex quibus verbis Bart. colligo, quòd solutio honestè potest fieri die feriata. Subijcit Bar. vlterius, quòd est tēpus incongruū, quando quis protestat ante, quod veniat dies solutionis. l. cùm filius. § fin. ff. de
15 verb. obli. ¶ Attende tamē, quia dico † quòd quādoque ille, qui nō potest agere potest tamē interpellare, & cōstituere in mora l. si quis solutionis. ff. de vsuris. & dixi in. l. si pupillus. ff. de verb. ob. Esset tamen tempus incongruū, secundū Bar. si interpellaretur quis, quādo ducit vxorem, vel quando mortuum sequitur, vel cùm missam audit. de quibus se reffert ad. l. ij. ff. de in ius vocan. ¶ Et ego addo, quòd nedū prohibetur citari ille, qui funus agit, seu mortuum sequitur, vel associat, sed etiam generaliter dico quòd parentes, liberi, cōiuges, agnati, vel cognati, aut alij affines ipsius defuncti, aut eius fideiussores, non possunt citari, aut quoquomodo inquietari, aut aliqua admonitio eis fieri, siue ex debito, quod ex defuncto prouenit, siue aliter qualitercūque intra tempus nouem dierum post mortem, quo

tempore vident lugere. iste est tex. singularis in § in ciuibus. In authē. vt cùm de appellat. cogno subijcit etiam ille tex. quòd nec aliqua cautio, vel fideiussio, intra dictūtempus potest ab eis exigi: & si secus fiat, omnia pręmissa anullat. Et no. quia est text. fundatus super magna pietate, qua pietate nulla vis maior est secundum senecam in Horeste. ideo Tullius li. ij. Rhetoricorū artis veteris iquit, pietas est per quā sanguine cōiunctis, primęq; beneuolis officiū, & diligens tribuitur cultus. ¶ Pro
16 sequor Bar. & dicit † quòd etiam est tempus incongruū, quādo fieret interpellatio ista repente quòd videretur ire quasi cum sacco paratus. l. quod dicimus. ff. de solutio. idem de similibus temporibus, in quibus actus ille nō posset celebrari secūdū bonos mores, vt quādo aliquis comedit, vel domit. Nam secundū bonos mores ciuitatis nostrę quis non debet assercere ad faciendum tales actus, secūdum Bar. ¶ Intellige tamen pręmissa secūdū eundem Bar. quòd si fieret interpellatio tempore incongruo, & cōferretur in tēpus congruum
17 bene valeret. ¶ Quęrit vlterius Bar. † cui debet talis protestatio fieri? Respōdet quòd ipsi principali, si potest haberi, vel si non pòtest haberi, dic vt in. l. si dictum. § fin. ff. de euict. Potest enim fieri eius procuratori cura, vt ibi, quòd intelligitur Bar. in procurato. ge ne

rali, per. l. apud celsum. §. quęsitum. ff. de doli excep. ¶ Sed ego quęro vltra Bart. pone qđ ipse debitor sic minor quoquomodo fiet ista interpellatio, seu protestatio. Dic breuiter † ꝙ
18 si est pupillus, debet fieri cũ tutoris authoritate, alias nõ valeret, casus est in. l. si ex stipulatu. ff. de ver. obli. & pręstat argumentũ secũdũ Bal. ibi quòd nec possit citari sine tutore, Et sequitur ibi Imola, & si nõ habet tutorem, potest solus pupillus interpellari, sed non cõstituitur in mora, nisi citentur consanguinei pupilli vel amici, vel alij, qui verisimiliter essent desensuris saltẽ per proclama generali. l. hoc aũt. §. j. ff. qui ex cau. In posse. eat. Sed ego dico ꝙ istud dictũ Imola est periculosissimũ quia Bar. ibi restringit illũ tex. ad eius termines, videlicet vt ꝓcedat qñ citaẽ, respiciũ missionis in possessionẽ ex primo decreto, aliàs secũdũ Bar. ibi, sufficeret citare tutorem, vel pupillum authoritate tutoris, si tutorẽ habet Sed vt patet ex pręmissis, Imola illum tex. intelligit generaliter in quocunque casu, quando pupillus nõ habet tutorem, vt tunc debeant citari amici vel consanguinei, de quibus ibi. quòd nota, tamen tùtius credo esse, ꝙ creditor petat sibi prouideri de tutore: quia quòd
19 dicat Imo. non reperio lege cautũ. † Sed quid si est minor. xxv. annis huius curatorem: dic quòd etiam non potest i̇terpellari sine curis

auctoritate. Et ita firmauit glo. quam sequuntur. doctores in dicta. l. si ex stipulatu. ¶ Sed si non habet curatorem, dic secundũ Iac. Bar. et doctores in dicta. l. si ex stipulatu. quòd in his, quę possunt explicari per eum sine curatore, vt q̃n est debitor alicuius rei, quę seruando seruari non potest. l. lex quę Tutores. in fine. C. de administra. tu. tunc potest interpellari solus, & soluere in alijs: secus quę seruando seruari possunt. l. is cui. § cessatum. ff. vt in pos. leg. Et sic si est debitor pecunię, quia illa communerat̃, vt notat̃ in. l. j. § fuit quęsitum, ff. ad Trebell. poterit tunc solus interpellari, & soluere. Item, & cõstituere procuratorem, vt notatur in. l. ij. ff. qui petant tu. Et ita dicit Bar. in dicta. l. sed si ex stipulatu. ¶ Ex quo infero ꝙ illa sollẽnitas personarum quę requirit̃ à iure vel statuto in aliquo actu, requirit̃ etiã ĩ interpellatione, seu protesta. Et idẽ sentiũt Bar. & Cumanus in. l. qui rome. § cohęredes, & ibi dixi. ff. de verb. obliga. quod est bene menti tenendum ad multa. ¶ Et ex premissis infert Cumanus in dicta. l. si ex stipulatu, quòd hodie nõ procederet ille tex. inquãtum vult sufficere interpellationem pupilli cum tutoris auctorite, pro homine debito, quia cùm homo sit res, quę seruando seruari potest. nõ potest alienari sine decreto iudicis, & consequẽter non poterit interpellari sine decreto, attẽ

ta doctrina Bar. quòd est cõtra. l. magis puto §. si pupillus stipulanti. ff. de reb. eorũ. Sed ego pro cõcordia ita distinguere, quia aut loqui-
20 mur in pupillo, aut in adulto, † in pupillo indistinctè quòd dicit in. l. si ex stipulatu. per illum tex, scilicet q nõ poterit interpellari sine tutoris auctorita. Idẽ dico ĩ adulto habẽte curatorem, scilicet vt etiã sentiũt Bar. & docto. in dicta. l. si ex stipulatu. dũ solùm distingunt in eo, qui nõ habet curatorẽ. Ergo ille, qui habet, indistinctò debet cum eius auctoritate interpellari. Si verò loquimur in adulto, nõ habente curatorẽ, tunc si est debitor rei, quę seruando non potest seruari, puta pecunię, vt. s̃. dixi, potest pro se soluere et interpellari, vt prędixi. Si verò est debitor rei, quę potest seruari, tunc attende, quia secũdũ Bar. & docto. vbi. s̃. nõ potest per se soluere, nec interpella-
21 ri. ¶ † Sed ego dico, quòd si est debitor ex causa hęreditaria, potest soluere, & interpellari, sine decreto iudicis. Casus est in dicto. §. si pupillus. in secundo responso. dico tamen quòd licet non exigatur decretum, exigitur tamen alicuius administratoris auctoritas, Et ita potest intelligi quòd dicit Bart. vbi suprà. Ideo cautus sit creditor, vt petat sibi prouideri de administratore. ¶ Si verò est debitor ex proprio contractu inuito sollemniter cum decreto, adhuc idem credo quòd exigat autoritas

administratoris, licet non decretũ iudicis. Et ita etiam potest intelligi Bar. vbi. s. Sed si cõtraxisset sine decreto iudicis, contractus esset nullus, & consequẽter frustratorie quereret de interpellatione, vel solutione: quia absq; dubio tunc sine decreto non poterit soluem, nec interpellari. dicto. §. si pupillus. j. respõso.

¶ Finaliter vnũ non omitto, quod per secunda interpellationem extinguitur prima. Ita Bart. in. l. Aemilius largius. ff. de minori. Sed Imolã. l. cum procurat. §. j. ff. de operis no. nunc. tenet contrarium de quo dic vt ibi dixi.

SVMMARIVM

1 Protestatio vt quis faciat id quod facere non tenetur, quando valeat.

2 Oblatio creditori facta per debitorem quid operetur. & nu. me. sequen

4 Oblatio verbis an aliquid operetur.

5 Oblatio simplex operitur vt pœna euitetur.

6 Pecunia qualiter offerri debeat.

7 Fideiussor non verbaliter solùm, sed realiter offerendus est.

8 Protestatio quando in iudicio fieri debeat.

9 Protestatio quo casu nullum sortiatur effectum.

10 Mater non petens tutorem filijs intra annum an perdat hæreditem.

Empestiuum est vt videamus de ꝓtestatione, vt quis faciat id, ad qđ nõ est obligatus. quo casu dicit Bar. in sępe allegato §. morte
1 † quod quãdoq; ille, cui fit talis protestatio nõ, est obligatus, sed aliũ tenet obligatũ, vt quando debitor protestatur creditori vt recipiat suum debitum, & hoc potest fieri, & habet effectum, vt constituatur creditor in mora, & purgetur mora debitoris precedẽs, vt. l. ratio §. cũ per vẽditorẽ de acto. empt. & de periculi & cõmo. rei vend. l. illud. & l. si seruus §. sequitẽ & §. de illo. ff.
2 de ver. obl. ¶ Et Addo ad Bar. † q; istã protestatio alleuiat debitorẽ offerẽtẽ creditori, vt teneatur in aliquo minus, quã priùs ex natura cõtractus teneret, quia vbi ex natura cõtractus tenentur de leui culpa, facta obligatione tenetur tantum de dolo: vt. l. si mora cũ vbi nota. ff. sol. ma. Et etiã de lata culpa. vt ibi dicit gl. ¶ Si verò tenebatur de leuissima, tũc post oblationẽ tenebit tãtũ de leui. Si verò tenebatur de casu fortuito, nõ ex natura cõtractus sed ꝓpter morã præcedentẽ, tũc facta obl. nõ tenetur nisi ad id, ad qđ tenebat ante morã ex natura cõiunctus, vt dictũ est. Et ita tenet gl. in dic. l. si mora. dũ intelligit q; mora mariti ꝓcesserat. Et sequũtur Bar. & doc.

¶ Nunc prosequor vlterius in dictis Bar.& subijcit Bar.
3 † ꝙ oblatio præmissa habet etiã quãdoque aliũ effectũ, de quo in.l.j.§.j.ff.de pericu.& cõmo.rei vẽdi.Et subijcit ꝙ in hac protestatione nõ requiritur ꝙ creditor certus reddatur per ostẽsionẽ instrumẽti, quia ipse per se debet instruere de hoc, vt dic.l.qui ĩ alterius.ff.de reg.iur.Requitur tamẽ rei obla.in rebus quę offerri possunt. Allegat.l.prętor.§. si quis peratus.ff.de ope.no.nu.& vlt.nõ dicit. Tu dic secũdum aliquos ꝙ in speciebus non cadit consignatio,& depositio, vt colligit Bal.ex quadã gl.in.l. si mora.ff.sol.mat.Idẽ videt̃ notari per gl.in.l.acceptaui.C.de vsufru.Angel.verò dicit in dict.l.si mora quod in pecunia cadit oblatio.& consulnã in sacculo, ac etiã depositio: In equo verò nõ cadit cõsign.in sacculo, sed obla.& deposit.sic. ¶ Sed Bar. in dicta.l.si mora videtur intellexisse gl.ibi velle, ꝙ in animalibus nõ cadat nisi sola.oblatio. Et rectè scd'm Imo.ibi, si põderabis illã gl.& est
4 etiam de mẽte gl.j.in dic.l.acceptã.Sed ꝓ breui doctrina ego cõcludo sic faciẽdo regulã † ꝙ verbalis obla.nihil operatur.l. Prętor.§.si quispara tus preal.& ibi Bar.Fallit.j.ĩ re immobili.l.ij.C.qñ & quibus.quia tã pars.li.x. ¶ Itẽ fallit.ij.qñ fit ad impediẽdũ vẽditionem pignoris, quia tũc obla.facit ꝙ rescinditur vẽditio officio iudicis Casus est singularis secũdũ doc.in.l.fundus qui.

ff.de rescin.vēdi.secūdū vnū intellectū, imicto eo ꝙ no.in.l.si residuū.C.dedistract.pign.¶ Itē fallit.Sol.qñ oblat.verbalis fit in iudicio,de quo dic vt in.l.si rem.§.fi.s̄.de pign.actione.¶ Addo
5 aliā quartā fallētiā,†quia ad euitādū pœnā suffi cit simplex obla.l.Cellus.in fi.ff.de arbi.& est gl. & ibi Sallic.in.l.acceptā.C.de vsuris plus dic.ꝙ ad euitādū pœnā.lex facit cōpēsationē ipso iure de alia ꝗtitate debita.gl.est notabilis in.l.sit cō-stat.C.de cōpēsa ꝗ reputo valde notabilē ꝑ em phiteotis nō soluētibus canonē,si dñis erat debi tor tāte quātitatis.¶ Addo etiā coniūctā fallē tiā,quia impedit, etiā cursum vsurariū simplex obla.¶ Itē addo & sextā,quia facit periculū interitus transire in creditorem. Et de his duabus habetur per gl.in dicta.l.acceptam.¶ Item fal-lit etiam septimò in animalibus in , quibus suf-ficit oblatio secūdum gl.& Bar.in dic.l.si mora. ¶ Addo gl.singularem in.§.fi.in authē.vt exact.
6 Iustam dotis.quæ sentit , †quòd quādo realiter offertur pecunia , sufficit offerre in sacculo . Et ibi videtur sequi Bar. in dic.l. si mora ꝙ verum est secundū eum , si prius fuit numerata coram testibus,& deinde in sacculo posita : alias secus, quia posset esse quòd non est tanta quanta est debita.Et ita etiam reperio dixisse Bar.elegātur in.l.cū seruus de cōtraditio & demōst.Sis ergo. cautus in practica vt quādo offers pecuniā cum

burſa, vel ſacculo, facias numerari corã teſtibus alias non ſufficeret. ¶ Item attende, quia quãdo debitum non eſt liquidum, fortè ratione adminiſtrationis, tunc ſufficit quòd offeras te paratũ reddere rationẽ. Et ſi pars debiti eſt liquida, tũc tantùm partem illã realiter debes offerre. Et de reſiduo poteris offerre fideiuſſorem nõ verbo tenus, ſed realiter huiuſmodo ipſum tecũ per manum. Tex. eſt notandus in. l. ſeruus ſi hæredi. ad ſi. ff. de ſtatu. libe. ¶ Ex quo colligunt Ange.
7 & Imol. † quod in omni caſu, vbi quis tenetur prȩſtare fideiuſſorem, non ſufficit proteſtari, te paratum præſtare fideiuſſorem, niſi illum tunc haberes tecũ, & realiter offerres quod eſt bene notandum in practica. Et adde quȩ dixi in lege, interdum. §. Stichi promiſſor & in. l. qui Romæ in princi. ff. de verb. obli. vbi aliqua bona dixi in hac materia. ¶ Proſequor vlteriùs ad dict. Bar.
8 † quãdoq;, dicit ipſe, ille, cui fit talis proteſtatio, nec eſt obligatus, nec habet alium obligatum & tunc aut ad id poterat cõpelli officio iudicis: & debet illa proteſtatio fieri in iudicio aliàs nõ haberetur effectum. l. communi poſtulaſſem in princip. ff. de dam. infect. vbi eſt caſus ſingularis de hoc ſecundum Barto. Imola & doctores ibi. ¶ Aut nullo poterat compelli & modo tunc aut vult quis facere proteſtationem ad fin com modũ tantùm, & ad eius excuſationem, non ad

damnũ, vel incommodum eius, cui fit: & tunc poteſt fieri proteſtatio, & habet effectum. Alliter Bart.l.j.§. de inſpiciendo.ff.de vent. inſpici. &.l.ſi Titius ſtatuas.ff.de condi.& demonſtr.intelligendo quòd municipes fuerunt interpellati vt locum concederent.l.qui Romæ.§.cohæres. ff.de verbo.obli.l.ſi.C.de iur.emphy.ſicut dicit
9 ipſe † iſta interpellatio fit ad damnũ,ſeu in com modum eius,cui fit & tunc Aut ille,cui fit,ad illud nec præciſsè,nec cauſatiuè,tenebatur,& tũc talis proteſtatio nullius eſt effectus,vt.l.fideiuſſor creditori.ff.de fideiuſſo. ¶ Aut ille, cui fit, ſaltim cauſatiuè tenebatur, ſecundum non tenetur iure actionis,vel iudicis officio verbi gratia dicit ipſe,erat aliquid in,conditione,ſi non fecerit,patiatur damnũ, vel perdat lucrum, poteſtne,querit ipſe,fieri ꝓteſtatio ibi, vt illud faciat ſuper quo dicit aduertendũ,quia aliquando hoc pendet ex diſpoſitione contrahentium, & talis proteſtatio nihil releuaret, ſed debet ſpectari, donec deſinat poſſe dari,vel fieri, vt.l.ita ſtipulatus.ff.de verb.obl.de quo dic vt ibi. Aliquãdo hoc dependet ex diſpoſitione de teſtatoris, & tunc aut fit talis interpellatio, vt ille, cui fit, incurrat damnum,ſi proteſtationi non paruerit, & poteſt fieri:vt.l.ſi pœnam.ff.quando dies leg. cedat.Aut vt perdat lucam,& tunc aut illud lucrum eſt per modum legati vel fidecommiſsi,&

potestfieri,vt eo non parente protestationi perdat lucrum.l.hæc conditio, si in Capitolū .ff. de condicet demo . Aut illud lucrum est hæredis, & non potest fieri nisi iudicijs authoritate:vt.l. si quis instituatur.& ibi no.per gl.in verbo,tem pus.ff.de hæred.institu. aliquando pendet hoc
10 ex dispositione legis.Exēplum, †similiter nō pe teret tutorē filijs infra annum , perdit hæreditatē,certè de hoc potest sibi fieri ꝓtestatio , cui si non paruerit incidit in legem, secundum Bar. Allega.l.ij.ff.qui pet.tu. &.l.ij.§. si mater versi. quid ergo.ff.ad Tercul. quod menti tenendum secundum Bart.ad multa statuta , quia non est necesse vt spectetur quod desinat posse dari,vel fieri Sed attende , quia oppono contra Bartol. nonne habet mater annum ,adpetendū tutorem vt est casus in.l.sciant de legati. Ergo pendente dilatione legali non debet interpellari,nec consequentur incidere in pœnam , per ea , quæ.s̄. dicta sunt.¶ Sol.potest dici quòd illud tempus ex causa poterit abbreuiari, & per iudicem statui tempus , vt vult Bartol.in.l.matris . C. ad Tercul . ¶ Sed attende,quia Bartol.in dictō.§. morte.sentit,vt patet expremissis,quod etiam extra iudiciū poterit hoc fieri siue iudice vnde potest respondere,vt dicunt Richar.& Barto. in dicta.l.sciant.Et subijcit vlteriùs Bartol. vbi. s̄.quod in prædictis casibus non sufficeret sim-

plex protestatio, sed requiritur quod certificetur vel quod alias probetur scientia secundum ea, quę suprà dixi.

SVMMARIVM.

1 Protestans vt quis faciat quod non facere tenetur, incitator est, & vt mandator tenetur,

Ostremo videndum est, † quando fit alicui protestatio, seu nũtiatio, vt faciat id, ad quod non faciendum de iure tenet̃, hoc est vt delinquat Et isto casu talis incitator tenetur vt mandator, secundum Bar. in sepe allegato § morte. Allegat. l. j. § icidit. ff. ad Turpilia. deinde se remittit ad. l. non sollum § si mandatum. ff. de iniurijs. Et sic sum expeditus de isto aureo tractatu. ¶ Laus deo.

¶ Constantius Rogerius vtriusque iuris doctor.

FINIS.
Tractatus. De protestatione.

Alphabeticus
INDEX LOCORVM communium in tractatu de protestatione ostendens.

A

B

C

*

D

L

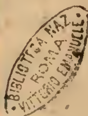

Excudebat.

Antonius à Rodano decimo
Aprilis. 1 5 4 9

Venundantur apud Fratres de Roxio Lugduni prope ſignum diui. Ioannis Bap. in vico mercuriali: & in eorum abſentiam apud. Claudium de Preaulx Bibliop. in hac parte eorum Commiſſum & deputatũ. & Taurini apud eoſdem.